

ตำบัก สุขภาวะ

ลึกซึ้งรากเหง้า
เข้าถึงปัจจุบัณ
สืบสาน
ศิลปวัฒนธรรม
ชุมชน

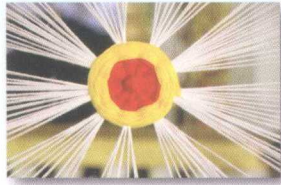

www.dekrakpa.com

ปริพนธ์ วัฒนขำ

ศูนย์ วัฒนธรรม

តាំប៉ាក ស្តុបរាវះ

ชื่อหนังสือ : สำนักสุขภาพ
ชุด วรรณกรรมชุมชน อันดับที่ ๑

ชื่อผู้เขียน : ปรีพนธ์ วัฒนขำ

พิมพ์ครั้งแรก : กันยายน ๒๕๕๖
จำนวนพิมพ์ ๖๐๐ เล่ม

ผู้ประสานการผลิต :

สมชัย คำเพราะ

ออกแบบรูปเล่ม และภาพประกอบ :

ปรีพนธ์ วัฒนขำ

วัฒนา ศานติกสุข

ถ่ายภาพโดย : ปรีพนธ์ วัฒนขำ

วัชรภรณ์ วัฒนขำ

เพลงตะวัน วัฒนขำ

ที่ปรึกษา : อาจารย์दनัย หวังบุญชัย

ผู้จัดการแผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ

ภาคีเครือข่ายสื่อศิลปวัฒนธรรมภาคอีสาน

สนับสนุนการผลิตสื่อและการพิมพ์โดย :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

แผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ (ศสส.)

แผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรม
สร้างเสริมสุขภาพ (ศสส.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ

เครือข่าย
ไม่หวาน

คำนำ

หากเราสามารถย้อนกลับไปสู่วัยเด็กได้ดังเดิม หรือแม่เหล็กตานิกรคิด รอยยิ้มบนใบหน้าเริ่มเบ่งบานอímเอิบขึ้นมาทันที เพราะภาพของความสุขเมื่ออดีตชวนให้เราอยากกลับไปสู่ก้าวแรกแห่งวัยซน แม่ผู้เขียนเคยเล่าให้ฟังเสมอว่า ทุกสิ่งที่เราได้สัมผัสเรียนรู้ในวัยเด็กเราไม่สามารถแยกแยะความถูกต้องหรือต้งามได้ แต่ติดตัวเราไปจนกว่าจะมีผู้สืบทอดสายเลือด เราจึงเห็นตัวเราอีกครั้ง เพราะวัยเด็กที่ผ่านไปแล้วนั้น มีค่านัก

โครงการ “สำนึกสุขภาวะ” เป็นกระจกบานเล็กที่สะท้อนวิถีในชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป รากเหง้าของชุมชนเป็นสายใยแห่งบรรพบุรุษที่นับวันจะหดหายไปทุกขณะ แม้ชุมชนเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ก่อเกิดความหลากหลายแห่งตัวตนและจิตวิญญาณ ก็ย่อมมีวันที่จะเสื่อมถอย หากวันนี้เรายังเพิกเฉย ไม่ใส่ใจกับการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง ในขณะที่เราพร่ำสอนลูกหลานเสมอว่า “ควรรักษาวัฒนธรรมความเป็นชาติไทยให้ยั่งยืน” บัดนี้เราต้องหันกลับมาทบทวน ก่อนจะเดินไปข้างหน้า และพร้อมกำหนดทิศทาง ด้วยสำนึกแผ่นดินเกิด สำนึกต่อจิตวิญญาณบรรพชน ที่สร้างไว้ให้เราผู้สืบทอดแท้จริง.

ท้ายที่สุดนี้ขอขอบคุณ อาจารย์दनัย หวังบุญชัย ผู้จัดการแผนสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ (ศสส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) คณะขับเคลื่อนทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่เปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนร่วมสร้างและบันทึกประวัติศาสตร์ทางปัญญาอันเป็นต้นแบบแห่งการเรียนรู้ในการนำพาสังคมให้เกิดสุขภาวะที่งดงาม

ปรีพนธ์ วัฒนขำ

คำนิยาม

วรรณกรรมชุมชน สำนึก สุขภาวะ เป็นหนังสือที่ผู้เขียนมุ่งหวังให้คนในพื้นที่โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมองเห็น ลึกซึ่งถึงรากเหง้า เข้าถึงปัจจุบันของตนทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม ประหนึ่งเป็นการวิจัยเชิงพื้นที่(Area Base Research) ทั้งนี้เพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมชุมชนให้คงอยู่ และปรับตัวไปตามการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมและกระแสโลกอย่างมีภูมิคุ้มกัน อีกทั้งสามารถเลือก-รับ-ปรับ-ใช้ วัฒนธรรมต่างแดนที่ถั่งโถมสู่สังคมไทยและสู่ชุมชนของตน

ที่สำคัญยิ่งอีกอย่างคือ หนังสือเล่มนี้มุ่งเรียนรู้ ปลูกสร้างจิตสำนึก พึ่งตนเอง จากคำนิยามที่หวังพึ่ง และซ่อนสำนึกความรักในบ้านเกิดไว้ เบื้องลึก ไม่ว่าจะเป็ดยืนหยัดหวงแหนในทรัพยากร สิ่งแวดล้อมของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คำนิยามที่ดิงามของชุมชนผ่านทางกิจกรรม อันหลากหลายโดยเฉพาะด้าน ดนตรี กวี ศิลปะ ที่ผู้เขียนมีความเชี่ยวชาญยิ่ง

ขอชื่นชมผู้เขียนที่ยืนหยัดและมีบทบาทขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องยาวนาน และในครั้งนี้ได้้นำสิ่งดิงามของชุมชนมาถ่ายทอด บันทึกเป็นตัวอักษร จนเป็ยวรรณกรรมชุมชนให้ผู้คนได้อ่าน ได้รับรู้ อย่างน้อยก็เพื่อให้ผู้คนหันกลับมาองชุมชนของตน สร้างสุขภาวะ แก่ชุมชนของตนอย่างสงบสุขร่มเย็น บนฐานความมื่ออยู่ของตน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและทางวัฒนธรรมอันแข็งแกร่ง

การวตะธรรม
อาทิตย์ บำรุงเอื้อ
16 สิงหาคม 2556

สารบัญ

ชุมชนบ้านติดต่อ	3
เรียนรู้คันท่านำพาสำนึกดี	27
เฮาเป็นไผ	37
ข้าวใหม่ของแม่ (ยาย)	45
รักแม่	51
สร้างสำนึกให้เรา-เพื่อชุมชน	57
ด้วยศรัทธา	65
รู้คุณข้าว	75
ขนมยายหน่อง	83
จุดประกายสร้างแรงบันดาลใจ	93
ฮักกันสามัคคีกันเด้อ	117
เปลี่ยน	130
เราพึ่งตนเองได้	141
จิตวิญญาณ ความสุข และสิ่งแวดล้อม	160
กระบวนการที่ใช้ในการดำเนินงาน	163
ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเสริมสร้างสำนึก-สุขภาวะ	175
แนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรม	175
ท้ายเล่ม	182
อ้างอิง	185
รำลึกคุณ	186

“ป
รรพบุรุษเป็นต้นแบบของความงาม ความเจริญ ทั้งรูปธรรม
และนามธรรม รากเหง้าวิถีชุมชนเป็น รากเหง้าที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้
อย่างยาวนาน เพื่อให้เราได้สืบทอดเจตนา ด้วยจิตวิญญาน และความ
เป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ มิได้สร้างไว้ให้เราทำลาย ดูถูกดูแคลน
เพียงเพราะรสนิยมที่ล้ำสมัย”

ชุมชนบ้านติดต่อ

1. ประวัติศาสตร์ชุมชน

จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เดิมบ้านติดต่อดังอยู่ที่บ้านตากแดด ปัจจุบันคือหนองอีตก ต่อมาเกิดแม่น้ำเลยท่วมหมู่บ้านทำให้ประชาชนย้ายมาอยู่อีกฝั่งของแม่น้ำเลย ตั้งชื่อบ้านใหม่ที่บ้านหนองฝั่ง ต่อมาเมื่อมีพระสงฆ์ไม่ทราบชื่อ บวชมานานอยากสึกแต่ไม่มีพระทำพิธีสึกให้ เลยไปขอสึกกับต่อไม้ ไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นไม้สะพุงหรือไม้แคน ชาวบ้านเลยเรียกชื่อหมู่บ้านว่าบ้านติดต่อ เมื่อมีบ้านสร้างต่อๆกันไป จึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่าบ้านติดต่อ จนมาถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2539 แยกการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือบ้านติดต่อ หมู่ที่ 1 และบ้านติดต่อหมู่ที่ 9 ต่อมาเมื่อ ปี พ.ศ.2551 ได้รับการจัดตั้งให้เป็นเทศบาลตำบลนาอาน

คำขวัญของหมู่บ้าน “ต้นไทรงาม หนองน้ำใส ผู้คนมีน้ำใจ รักใคร่สามัคคี แข็งเรือประเพณี” เอกลักษณ์ของหมู่บ้าน บ้านติดต่อจะมีต้นไทรใหญ่ มีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี ยืนต้นเป็นจุดเด่นอยู่บริเวณ

ทางเข้า (ติดถนน) ด้านซ้ายมือ ภายในหมู่บ้านมีหนองน้ำใหญ่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั้งในตำบลและบริเวณใกล้เคียง คือบึงใหญ่ ซึ่งปัจจุบันได้รับการพัฒนาเป็นที่ออกกำลังกายของหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง

2. สภาพทั่วไปของหมู่บ้านติดต่อ

2.1 สภาพทางกายภาพ

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนบ้านติดต่อ สภาพทั่วไปพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มดินปนทราย ส่วนที่เป็นเนินเขาสภาพเป็นหินปนทราย และหินดังกล่าวผสมกับแร่เหล็กจำนวนมาก เรียกว่าโพนเหล็ก ซึ่งเป็นที่ราชพัสดุเกือบทั้งหมด และมีปัญหาข้อพิพาทกับชาวบ้านมาโดยตลอดเป็นเวลายาวนาน เกิดการแย่งชิงพื้นที่ทำเกษตรกรรมเป็นปัญหาสำคัญของชุมชนและเป็นปัญหาเรื้อรังมาจนถึงปัจจุบัน

2.1.1 ข้อมูลทั่วไป

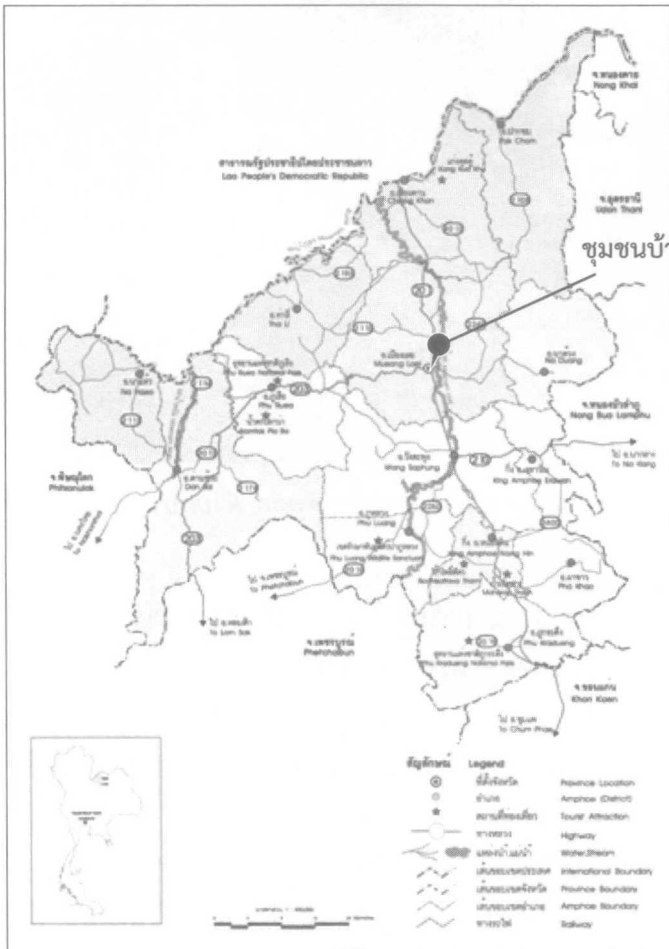
บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย ประกอบไปด้วย หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 9 โดยหมู่ที่ 9 แยกการปกครองออกจากหมู่เดิมคือหมู่ที่ 1 ในปี พ.ศ. 2539 ตั้งอยู่ห่างจากเทศบาลอำเภอเมืองเลยระยะทางห่างจากเทศบาลอำเภอเมืองประมาณ 1.5 กิโลเมตร

2.1.2 ที่ตั้ง – อาณาเขต (แผนที่ประกอบ)

ที่ตั้งบ้านติดต่อซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลนาอาน ซึ่งมีอาณาเขตพร้อมแผนที่พอสั่งเขปดังนี้

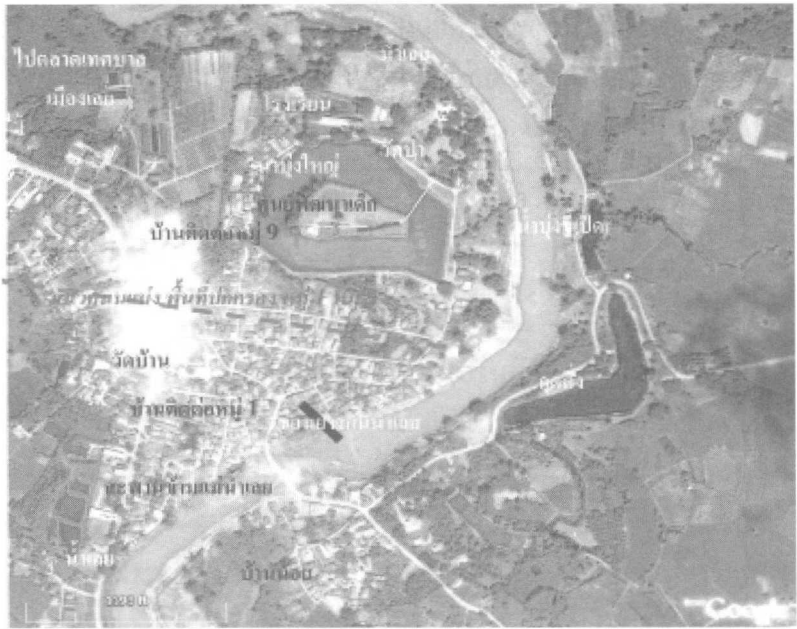
ทิศตะวันออก	จดบ้านไร่ทาม หมู่ที่ 5 ตำบลนาอาน
ทิศตะวันตก	จดบ้านปากนา หมู่ที่ 4 และบ้านนาซำ หมู่ที่ 7

ทิศเหนือ จดบ้านตึ้นน้อยเขตเทศบาลเมืองเลย
ทิศใต้ จดบ้านติดต่อหมู่ที่ 1 ตำบลนาอาน

ชุมชนบ้านติดต่อ

ภาพประกอบที่ 1 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งหมู่บ้านติดต่อ บนตำแหน่งแผนที่จังหวัดเลย

ภาพประกอบที่ 2 แสดงที่ตั้งชุมชนบ้านติดต่อก ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

2.1.3 สาธารณูปโภคและสิ่งปลูกสร้าง

บ้านติดต่อก หมู่ 9 มีสิ่งปลูกสร้างที่สำคัญมีดังนี้

สำนักสงฆ์ จำนวน 1 แห่ง ปัจจุบันไม่มีพระสงฆ์อยู่ประจำวัด สำนักสงฆ์แห่งนี้ เป็นที่ตั้งของเมรุเผาศพ หากมีผู้เสียชีวิตภายในชุมชนบ้านติดต่อก จะนำศพมาเผาที่นี่

โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 1 แห่ง เป็นโรงเรียนขนาดเล็กปัจจุบันนิยมให้ลูกหลานออกไปเรียนในเมือง ทำให้มีนักเรียนน้อย

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่ภายในบริเวณบึงใหญ่รับดูแลเด็กเล็กก่อนวัยเรียน

2.1.4 แหล่งน้ำสาธารณะ

บ้านติดต่อกัน หมู่ 9 มีแหล่งน้ำสาธารณะที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันมีดังนี้

- 1) บึงใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ 50 ไร่ ในอดีตผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณรอบบึงใหญ่จะจับจองพื้นที่ปลูกผักในช่วงฤดูหนาวและฤดูแล้ง ปัจจุบันเนื่องจากบึงใหญ่ถูกปรับปรุงภูมิทัศน์ปัจจุบันพื้นที่สำหรับการทำการเกษตรริมน้ำบึงใหญ่น้อยลงเนื่องจาก การปรับปรุงภูมิทัศน์และการทำถนนรอบบึงใหญ่ จึงทำให้รอบบริเวณเหลือพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบน้อยลง มีชาวบ้านเพียง 6 ครัวเรือนที่ใช้พื้นที่บึงใหญ่ในการปลูกพืชผักสวนครัว
- 2) กุดลาย มีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ เป็นแหล่งน้ำเพื่อทำเกษตรกรรมสำหรับชาวบ้านที่อาศัยอยู่โดยรอบบริเวณ
- 3) บึงขี้เป็ด มีพื้นที่ประมาณ 3 ไร่ มีครอบครัว 5 ครอบครัว ใช้พื้นที่เกษตรกรรมรอบบึงขี้เป็ด

2.1.5 สถานที่ด้านการพัฒนาสภาพทางกายภาพในชุมชน

- 1) สำนักสงฆ์วัดป่าสันติธรรมมาราม เป็นสถานที่มาปนกิจกิจศพในหมู่บ้าน เมื่อมีผู้เสียชีวิตภายในชุมชนบ้านติดต่อกัน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 9
- 2) วัดโพนงามบ้านติดต่อกัน

- 3) สถานศึกษา ประกอบด้วย โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 4) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านติดต่อ หมู่ที่ 9 รับผิดชอบตั้งแต่ 3 ปี ถึง 6 ปี
- 5) สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย
- 6) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร (พืชสวน) จังหวัดเลย
- 7) สำนักงานสหกรณ์ออมทรัพย์ครูเลย
- 8) ศูนย์อาสาพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน

3. การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน (รูปแบบดั้งเดิม, รูปแบบใหม่)

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเลยมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติอยู่มากจึงมีการโยกย้ายและอพยพถิ่นฐานจากที่ต่างๆ และจังหวัดใกล้เคียง เช่น เพชรบูรณ์ พิษณุโลก ขอนแก่น ชัยภูมิ แม้กระทั่งบางจังหวัดทางอีสานใต้ เช่น ร้อยเอ็ด เป็นต้น การเข้ามาตั้งถิ่นฐานและเกิดชุมชนใหม่จึงเกิดความหลากหลายและผสมผสานทางวัฒนธรรมมากขึ้น เช่น ลักษณะบ้านเรือนที่เป็นแบบไทเลยแท้จริงก็จะมีการดัดแปลงให้เป็นสมัยใหม่

แต่การมาตั้งรกรากสภาพชุมชนในอดีตบ้านติดต่อ ตำบลนาอาน มีการตั้งชุมชนอยู่ใกล้บริเวณแม่น้ำเลยและเพราะความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและง่ายต่อการทำมาหากินตามวิถีดั้งเดิมแบบพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก สภาพชุมชนจึงแยกเป็นภาพรวมได้ 2 รูปแบบซึ่งมีลักษณะดังนี้

3.1 ชุมชนดั้งเดิม

- 1) บ้านเรือนเป็นไม้ส่วนใหญ่และสร้างตามสภาพของ
 ครอบครั้ว
- 2) บ้านเรือนจะอยู่ห่างกันเพราะต้องมีพื้นที่ในการทำ
 เกษตรและเพาะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์
- 3) บ้านเรือนจะเป็นทรงสูงและมีฐานเป็นหินหรือปูน
- 4) ไม่มีรั้วรอบบริเวณบ้านเรือน
- 5) อยู่แบบครอบครัวใหญ่หรือครอบครัวขยายสิ่งตั้งงาม
 ในอดีต
- 6) โรคภัยไข้เจ็บไม่ค่อยมี
- 7) ไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตร ไม่มีสารพิษและมลพิษ
 ทางธรรมชาติ
- 8) ผู้คนอธยาศัยดีมีน้ำใจ แลกเปลี่ยน แบ่งปัน สามัคคี
 ไม่ชิงดีชิงเด่น
- 9) ผู้คนใจบุญ เข้าวัดฟังธรรม
- 10) ไม่มียาเสพติดในชุมชน
- 11) สภาพแวดล้อมดี ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์
- 12) บ้าน วัด โรงเรียน เชื่อมโยงกัน และเป็นศูนย์รวม
 หลักในชุมชน

3.2 ชุมชนแบบใหม่-ปัจจุบัน

- 1) การสร้างบ้านเรือนส่วนใหญ่จะใช้วัสดุที่เป็นปูน
- 2) มีรั้วรอบขอบชิดเพื่อป้องกันโจรผู้ร้าย
- 3) พื้นที่ทำการเพาะปลูกอยู่ห่างจากชุมชนออกไป
- 4) บ้านเรือนอยู่กันอย่างแออัดและขยายครอบครัว
 ออกเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น

- 5) มีความเจริญทางด้านวัตถุ บ้านที่อยู่อาศัยดีขึ้น
สาธารณูปโภคดีขึ้น
- 6) มีเทคโนโลยีสารสนเทศ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต
- 7) การคมนาคมสะดวก รวดเร็ว
- 8) เกิดมลพิษปนเปื้อนทางอากาศ, น้ำ, อาหาร, เสียง
และควันทoxic
- 9) มีการค้าขาย มีตลาดในชุมชน
- 10) มีสวนสาธารณะภายในชุมชน

4. สภาพทางการเมืองการปกครอง

จากการศึกษาบริบทชุมชนบ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมืองจังหวัดเลย ด้านสภาพการเมือง การปกครอง พบประวัติศาสตร์การเมือง ดังรายชื่อผู้นำชุมชนตาม ปี พ.ศ. ที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งดังต่อไปนี้

- ปี พ.ศ. 2449 – 2485 ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 ชื่อ นายขุนเพียง
ชั้นสุขะ

- ปี พ.ศ. 2485 – 2504 ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 ชื่อ นายพรหมมา
ดีบุรี ได้รับเลือกเป็นกำนันคนแรกของตำบลนาอาน

- ปี พ.ศ. 2504- 2530 ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 ชื่อ นายพรมมี
ศิริกันรัตน์

- ปี พ.ศ. 2531-2539 ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4 ชื่อ นายแหว
บุตรปาน ได้รับเลือกเป็นกำนันคนที่สองของตำบลนาอาน

- ปี พ.ศ. 2539 ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5 ชื่อ นายวินัย
สาวิสัย ได้รับเลือกเป็นกำนันคนที่สามของตำบลนาอาน ดำรงตำแหน่ง
จนถึงปัจจุบัน

- ปี พ.ศ. 2539-2544 ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 บ้านติดต่อหมู่ที่ 9
ชื่อนายนิพนธ์ ต้นคำฮอง

- ปี พ.ศ. 2545-2553 ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 บ้านติดต่อหมู่ที่ 9 ชื่อ
นายอุเทน ทুমสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่ง 2 สมัย

- ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 บ้านติดต่อหมู่
ที่ 9 นายประสาท ศรีสังข์ ดำรงตำแหน่งในระเป็ยวาระจนเกษียณ
อายุ

บ้านติดต่อ เป็นหมู่บ้านหนึ่งในเขตการปกครองของเทศบาล
ตำบลนาอาน ซึ่งประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน กำนันคนปัจจุบัน คือ
นายวินัย สาวีสัย มีการจัดตั้งฝ่ายบริหารท้องถิ่นองค์การบริหาร
ส่วนตำบลนาอาน เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2539 ยกกระดับเป็นเทศบาล
ตำบลนาอาน เมื่อเดือนตุลาคม 2551 มีที่ทำการตั้งอยู่ที่บ้านนาอาน
หมู่ที่ 6

5. สภาพทั่วไปด้านทรัพยากรและการใช้ประโยชน์

แหล่งทรัพยากรของชุมชนในอดีตและสภาพของการใช้ประโยชน์
ของชุมชนบ้านติดต่อ

5.1 ด้านแหล่งน้ำ

1) แม่น้ำเลย เป็นแม่น้ำสายหลักที่ชุมชนใช้ประโยชน์
เป็นแหล่งน้ำ อุปโภคบริโภค ในอดีตแม่น้ำเลยมีความสำคัญต่อ
ชีวิตคนในชุมชนสูงมาก น้ำกิน น้ำใช้ ในแต่ละครัวเรือนต้องเดินไปตัก
และหามมา

2) บึงใหญ่ เป็นแหล่งสาธารณะภายในหมู่บ้านน้ำที่เป็น
แหล่งอาหารธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านอาศัย

ปลูกผักกิมน้ำบริเวณโดยรอบบุง

3) หนองผึ่ง เป็นแหล่งน้ำสาธารณะภายในหมู่บ้านน้ำ เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ อุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันไม่เหลือหนองผึ่งให้เห็น เนื่องจากมีการถมที่ดินเพื่อก่อสร้าง บ้านเรือน

4) บุงชี้เปิด เป็นแหล่งน้ำสาธารณะขนาดเล็ก เป็น แหล่งอาหารธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ อุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม

5) กุดตัง เป็นแหล่งน้ำสาธารณะขนาดใหญ่มีความ สำคัญรองลงมาจาก บุงใหญ่ เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ อุดมสมบูรณ์ ในอดีตผู้คนที่อาศัยใกล้เคียงบริเวณ กุดตัง จับจองที่ดินริมน้ำเพื่อทำการเกษตรกรรมน้ำ ปัจจุบันอยู่ในสภาพ เสื่อมโทรม ไม่มีการเพาะปลูกพืชผักดังในอดีต

6) ห้วยบังทิง เป็นลำห้วยธรรมชาติไหลผ่าน เป็นแหล่ง อาหารในอดีต ปัจจุบันอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม

7) หนองโปด เป็นแหล่งน้ำสาธารณะภายในหมู่บ้าน น้ำเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ อุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันไม่เหลือหนองผึ่งให้เห็น เนื่องจากมีการถมที่ดินเพื่อก่อสร้าง บ้านเรือน

8) น้ำชาฎโปงกกเกลือ ในอดีตเป็นป่าทำเลเลี้ยงสัตว์ และทำไร่ ปัจจุบันไม่มีการใช้ประโยชน์

9) หนองยาบ เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติไหลผ่าน เป็นแหล่ง อาหารในอดีต ปัจจุบันอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม

10) โสภสะพุง เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติไหลผ่าน เป็นแหล่ง อาหารในอดีต ปัจจุบันอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม

11) โสภกบัคหลายเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติไหลผ่าน เป็นแหล่งอาหารในอดีต ปัจจุบันอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม

12) กุดลาย เป็นแหล่งน้ำ ที่ชุมชนใช้ร่วมกับบ้านภูบ่อบิด ในอดีตเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ ปัจจุบันมีการพัฒนาฝ่ายกันสร้างเป็นฝายน้ำล้น เพื่อเป็นแหล่งน้ำด้านเกษตรกรรม

6. ด้านป่าไม้และพื้นที่เพาะปลูก

1) โพนเหล็ก ในอดีตเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและทำเลเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันที่ราชพัสดุ ขอให้ชุมชนทำสัญญาเช่า

2) ดงสะมั่ง ในอดีตเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและทำเลเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันไม่มีการเลี้ยงสัตว์ของชุมชน จึงเป็นที่รกร้าง บางส่วนยังมีการทำการเกษตร

3) ดงกกข่า ในอดีตเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและทำเลเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันไม่มีการเลี้ยงสัตว์ของชุมชน จึงเป็นที่รกร้างบางส่วนยังมีการทำการเกษตร

4) เหล่าหมี ในอดีตเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและทำเลเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันไม่มีการเลี้ยงสัตว์ของชุมชน จึงเป็นที่รกร้างบางส่วนยังมีการทำการเกษตร

5) โป่งกกเกลือ ในอดีตเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและทำเลเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันไม่มีการเลี้ยงสัตว์ของชุมชน จึงเป็นที่รกร้างบางส่วนยังมีการทำการเกษตร

6) ป่าสะคาม ในอดีตเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและทำเลเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันไม่มีการเลี้ยงสัตว์ของชุมชน จึงเป็นที่รกร้างบางส่วนยังมีการทำการเกษตร

สภาพทั่วไปทางด้านการเกษตร

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษารูปแบบการเกษตรในอดีตในพื้นที่กิ่งเมือง ของชุมชนบ้านติดต๋อพบว่าก่อน พ.ศ. 2504 รูปแบบเกษตรกรรมของชุมชนเป็นรูปแบบการเกษตรเพื่อการยังชีพ การทำการเกษตรของชุมชนมุ่งเน้นการผลิตอาหารสำหรับครอบครัว เป็นการทำการเกษตรแบบผสมผสานระหว่างการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การใช้พื้นที่และขนาดของพื้นที่เกษตรกรรมของแต่ละครอบครัว สัมพันธ์กับจำนวนแรงงานภายในครอบครัว มีการจัดสรรพื้นที่เป็นสามส่วน ส่วนที่หนึ่งสำหรับการผลิตข้าวจากการศึกษาพบว่าในอดีตชุมชนบ้านติดต๋อปลูกข้าวไร่เป็นหลัก พื้นที่ในการทำนาข้าวมีน้อย เริ่มมีการปรับพื้นที่เพื่อทำนาข้าวมากขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2516 ส่วนที่สองสำหรับการปลูกพืชผักหลากหลายชนิด เพื่อเป็นอาหารบริโภคภายในครอบครัวและแลกเปลี่ยนกันชุมชน ส่วนที่สามสำหรับการเลี้ยงสัตว์ ในระบบเกษตรกรรมในอดีตมีการเลี้ยงวัวควายเพื่อใช้เป็นแรงงานและนำมูลสัตว์มาเป็นปุ๋ยสำหรับเพาะปลูกพืช เรียกได้ว่าเป็นระบบเกษตรแบบเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยและสัมพันธ์กันภายในแปลงเกษตรกรรมของครอบครัว

มีการพึ่งตนเองได้ในทุกขั้นตอนการผลิต การใช้แรงงานในครอบครัว การถากถางพื้นที่ด้วยแรงงานคน การเตรียมดินเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับดินด้วยการใช้มูลสัตว์ และอินทรีย์วัตถุ การใช้พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์อย่างต่อเนื่องตลอดรอบฤดูกาลผลิต

ปัจจุบันรูปแบบการเกษตรของชุมชนบ้านติดต๋อ เป็นการเกษตรที่มุ่งเน้นการขาย เป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ เพื่อสร้างผลผลิตทางการเกษตรขายให้ตลาด ชนิดพืชที่เกษตรกรในชุมชน

บ้านติดต่อเพาะปลูกได้แก่ พืชผักพื้นบ้าน พืชผักที่เป็นที่ต้องการของตลาด ผลไม้ พืชไร่และพืชเศรษฐกิจ

กล่าวได้ว่าปัจจุบันกระบวนการผลิตในระบบเกษตรกรรมของชุมชนบ้านติดต่อในปัจจุบัน เปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง ต้องซื้อเคมีภัณฑ์จากบริษัทห้างร้านเช่น ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง ฮอร์โมนเร่งการเจริญเติบโตของพืช เป็นการเกษตรที่มุ่งเน้นเพื่อขายเป็นหลัก

ด้านการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร รถไถ รถไถนา เนื่องจากการเกษตรในปัจจุบันมีการใช้พื้นที่มากขึ้น เกินกำลังแรงงานภายในครอบครัวที่จะสามารถจัดการได้ ต้องใช้ยาฆ่าหญ้า ในการเตรียมพื้นที่เกษตรกรรม เรียกได้ว่ารูปแบบการเกษตรในปัจจุบันของบ้านติดต่อมีการพึ่งปัจจัยภายนอกมากขึ้น ถึงแม้ว่าด้านแรงงานจะใช้แรงงานภายในครอบครัวเป็นหลัก แต่ต้องจ้างแรงงานเพิ่มในระบบการเกษตรเพื่อการค้ำนี้

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมมาจากกระแสการพัฒนาที่นำพาประเทศสู่ภาวะความทันสมัย เป็นการพัฒนาระบบเกษตรกรรมแบบก้าวหน้า โดยมีนโยบายการพัฒนาและหน่วยงานของรัฐสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากการศึกษาพบว่าเมื่อหน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จากการศึกษาข้อมูลพบว่าหน่วยงานด้านเกษตรให้ความรู้เผยแพร่ การใช้เคมีภัณฑ์เพื่อการเกษตร เป็นตัวแทนขายสินค้าให้แก่บริษัทเคมีภัณฑ์ด้านการเกษตรต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

การวิเคราะห์รูปแบบการเกษตรชุมชนบ้านติดต่อพบว่า รูปแบบเกษตรกรรมแบ่งออกเป็น 3 ยุค สำคัญๆ ดังต่อไปนี้ ยุคที่หนึ่งยุคเกษตรกรรมดั้งเดิมเพื่อการยังชีพ ยุคที่สองยุคเปลี่ยนแปลงสู่เกษตรเพื่อการค้า ส่งเสริมปลูกพืชเชิงเดี่ยว ถือเป็นยุคของการทำการเกษตร

เพื่อผู้อื่น ยุคที่สาม เป็นยุคแห่งการทบทวนเพื่อพัฒนาเป็นยุคแห่งการนำบทเรียนของการพัฒนามาผสมผสานร่วมกับภูมิปัญญาการเกษตร โดยชุมชนแสวงหาแนวทางการทำการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับบริบทชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านติดต่อ มีบริบทเฉพาะเนื่องจาก ลักษณะชุมชนกึ่งเมือง

7. สภาพการพัฒนาและกลุ่มองค์กรต่างๆ

จากการศึกษาบริบทชุมชนพบว่า มีกลุ่มกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมของหน่วยงานต่างๆ ดังต่อไปนี้

กลุ่ม อสม. กลุ่มเริ่มดำเนินการปี พ.ศ. 2528 นางระวี ก้อนพิลา ประธาน หน่วยงานให้การสนับสนุน อนามัยตำบลนาอาน และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย ปัจจุบันยังดำเนินงานด้านการสนับสนุนและสำรวจข้อมูลสุขภาพ ร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุข

กลุ่มหัตถกรรมทอผ้าพื้นเมืองบ้านติดต่อ กลุ่มเริ่มดำเนินการปี พ.ศ.2546 นางบุญเทียน ต้นคำฮอง ประธานกลุ่ม สมาชิกจำนวน 17 คน ปัจจุบันเหลือผู้ดำเนินการ 2 ราย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองให้การสนับสนุน

กลุ่มพัฒนาสตรีบ้านติดต่อ กลุ่มเริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ. 2543 นางเพ็ญประภา เสริฐศรีเป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกจำนวน 51 คน หน่วยงานพัฒนาชุมชนสนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้งกิจกรรมผลิตภัณฑ์แจวของปลาข้าวสาก ปัจจุบันงดดำเนินการชั่วคราว

กลุ่มแม่บ้านเย็บจักรบ้านติดต่อกัน กลุ่มเริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ. 2544 นางหนูอารีย์ วงศ์เสนา เป็นประธานกลุ่ม สนับสนุนโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมือง ปัจจุบันไม่ได้ดำเนินกิจกรรม กิจกรรม

กลุ่มแม่บ้านทำดอกไม้จากผ้าใยบัว กลุ่มเริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ. 2547 นางสมพงษ์ ทุมสวัสดิ์ ประธานกลุ่ม มีสมาชิกจำนวน 17 คน กิจกรรมประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าใยบัว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนงบประมาณดำเนินการ ปัจจุบันดำเนินการอยู่

กลุ่มออมทรัพย์เกษตรไทรงาม กลุ่มเริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ. 2545 นางลำตวน นนทะศรี สมาชิกจำนวน 20 คน ปัจจุบันงดดำเนินการ สนับสนุนโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมือง ปัจจุบันงดดำเนินการ

กลุ่มธนาคารแม่บ้าน กลุ่มเริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ. 2545 นางสมหวัง วิรติยา เป็นประธานกลุ่ม สมาชิกจำนวน 30 คน ดำเนินกิจกรรมกองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืม สนับสนุนโดยพัฒนาชุมชนอำเภอเมือง ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลนาอาน ปัจจุบันยังดำเนินงานอยู่

กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ กลุ่มเริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ. 2547 สนับสนุนโดยสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง ปัจจุบันเป็นกลุ่มข้าวนาปัง

กลุ่มออมทรัพย์บ้านติดต่อกัน กลุ่มเริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ. 2542 สนับสนุนโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองเลย และองค์การบริหารส่วนตำบลนาอาน ปัจจุบัน งดดำเนินการ

กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มเริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ. 2548 หน่วยงานพัฒนาชุมชนสนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้ง ปัจจุบัน

ยังดำเนินงานบริหารจัดการกองทุนเงินล้าน

กลุ่มผู้สูงอายุบ้านติดต่อ กลุ่มเริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ. 2548 นายไสว เทพพงษ์ ประธานกลุ่ม สมาชิกจำนวน 40 คน กิจกรรมออกกำลังกายร่วมกันด้วยการรำไม้พองต่างๆ เข้า ยกเว้นวันพระ มีกิจกรรมการออมทรัพย์ (ออมบุญ) เพื่อพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชน สถานีอนามัยตำบลนาอานให้การสนับสนุนกิจกรรมออกกำลังกายด้วยไม้พอง ปัจจุบันยังดำเนินกิจกรรมอยู่

กลุ่มชมรมแอโรบิค กลุ่มเริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ. ปี 2540 ส่งเสริมกิจกรรมด้านการออกกำลังกายในกลุ่มแม่บ้าน สนับสนุนโดยสำนักงานอนามัยตำบลนาอาน และองค์การบริหารส่วนตำบลนาอาน ปัจจุบันยังมีการออกกำลังกายด้วยแอโรบิคทุกเช้า

กลุ่มพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส กลุ่มเริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ. ปี 2550 นายไสว เทพพงษ์ ประธานกลุ่ม การจัดตั้งกลุ่มมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสวัสดิการของชุมชน ปัจจุบันดำเนินกิจกรรมบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนาอาน สนับสนุนโดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พมจ.เลย) และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) มีบทบาทในการช่วยเหลือสวัสดิการชุมชน กรณีเจ็บป่วย และเสียชีวิต ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 114 คน

8. ศาสนา ความเชื่อ และการเคารพนับถือ

ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีประเพณีความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวในการครองตนและการอยู่ร่วมกันในชุมชนดังนี้

วันพระ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะงดกิจกรรมทางการเกษตร ละการทำบาป จะมีการไปทำบุญที่วัดฟังธรรมเทศนาจากพระภิกษุสงฆ์ ถ้ามีใครคนใดฝ่าฝืนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านจะลงโทษ ทำให้ครอบครัวเดือดร้อน ซึ่งเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการพัฒนาจิตใจและไม่ให้คนทำบาป

การบายศรีสู่ขวัญ เป็นพิธีการอย่างหนึ่งที่สร้างขวัญกำลังใจและปลุกจิตสำนึกให้กับผู้ได้รับเคราะห์กรรมและผู้ que ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เช่น คนที่ประสบอุบัติเหตุการถูกรถชน มีคดีความ หรือการสอบบรรจุเข้ารับราชการได้ใหม่ๆ ซึ่งคนเฒ่าคนแก่จะบายศรีสู่ขวัญให้ มีการผูกข้อมือด้วยฝ้ายขาวและอวยพรให้แก่บุคคลดังกล่าว รอดพ้นภัยอันตรายและมีแต่ความสุขความเจริญ

9. ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม

ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนอิทธิพลทางความคิดต่างๆ ที่ชุมชนยังคงยึดถือปฏิบัติและคงอนุรักษ์สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สรุปได้

บุญเข้ากรรม เป็นกิจกรรมของสงฆ์ เรียกว่า เข้าปริวาสกรรม โดยพระสงฆ์ที่ต้องอาบัติ (กระทำผิดวินัย) ส่งหาทิสเสได้สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ เพื่อเป็นการฝึกจิตสำนึกถึงความบกพร่องของตนแล้วปรับตัวประพฤติตนให้ถูกต้องตามพระวินัย (สำหรับบุญเข้ากรรมนี้ ชุมชนบ้านติดต่อหมู่ ๙ วัดป่าสันติธรรมารามไม่ได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพราะพระที่มาจำวัดจะมาอยู่เพียงระยะสั้นๆ เท่านั้น)

บุญคุณลาน การทำบุญคุณลานนี้จะทำเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ในพิธีนี้จะมีการทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ แก่ชาวบ้าน ลานข้าว ที่นาและต่อข้าวบริเวณใกล้ลานข้าวถือว่า

เป็นศิริมงคล ทำให้ข้าวในนาอุดมสมบูรณ์ เจ้าของนาจะอยู่เป็นสุข ผืนตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าจะงอกงามและได้ผลดีในปีต่อไป เมื่อเสร็จพิธีทำบุญคุณลานข้าวแล้ว ชาวบ้านจึงจะขนข้าวใส่ยุ้ง และเชิญขวัญข้าว คือ พระแม่โพสพไปยังยุ้งข้าวและทำพิธีสู่ขวัญกับสู่ข้าวแล้ว (ยุ้ง) ข้าวเพื่อเป็นสิริมงคลต่อไป (สำหรับบุญคุณลานนี้ชุมชนไม่ได้ปฏิบัติมาเป็นเวลายาวนานตั้งแต่มีระบบเทคโนโลยี (รถสีข้าว) และพืชเศรษฐกิจเข้ามาจึงทำให้ชาวบ้านพึ่งพาเพื่อความสะดวกรวดเร็ว อีกทั้งการเลี้ยงสัตว์เพื่อช่วยผ่อนแรงได้กลายเป็นอดีตที่แทบจะสูญหายไป มีเพียง 2 รายที่เลี้ยงเพื่อขาย

บุญข้าวจี ชาวบ้านจะมีการกำหนดการทำบุญในเดือนสาม โดยทุกคนจะทำข้าวจีมาทำบุญที่วัดซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน พร้อมทั้งทำบุญใส่บาตร ถวายภัตตาหารแต่พระภิกษุสงฆ์ มีการสวดมนต์และฟังเทศน์ด้วย

บุญข้าวเปลือกข้าวสาร ชาวบ้านจะกำหนดการทำบุญในเดือนสี่ โดยทุกคนจะเอาข้าวเปลือกข้าวสารมาทำบุญที่วัดซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนแต่ละหมู่บ้าน พร้อมทั้งทำบุญใส่บาตร ถวายภัตตาหารแต่พระภิกษุสงฆ์ มีการสวดมนต์และฟังเทศน์ด้วย

บุญสงกรานต์ นิยมทำกันในเดือนห้า โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน ถึงวันที่ 15 เมษายน โดยวันที่ 13 เมษายน เป็นวันสงกรานต์ ณ วันที่ 14 เมษายน เป็นวันเนา และวันที่ 15 เมษายน คือวันสุดท้ายเป็นวันเถลิงศก ชาวบ้านถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ วันแรกมีพิธีสงฆ์หน้าพระพุทธรูปที่วัด ตอนกลางคืนอาจมีการคบขันที่วัด มีการละเล่นต่างๆ และมีการสาดน้ำซึ่งกันและกันตลอด 3 วัน คือ วันที่ 13-14-15 เมษายน ในวันที่ 15 เมษายน บางแห่งตอนเช้าทำบุญตักบาตร ตอนบ่ายมีการแขวนธงยาวและก่อเจดีย์ทรายที่

วัด นอกจากนี้มีการสงฆ์พระสงฆ์และผู้หลักผู้ใหญ่หรือผู้เฒ่าผู้แก่ มีพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปและพระสงฆ์ การแห่ข้าวพืงก่อนและ การแห่ดอกไม้ด้วย

บุญบั้งไฟ นิยมทำในเดือนหก มูลเหตุจัดทำบุญบั้งไฟขึ้นเพื่อบูชา อารักษ์หลักเมือง เป็น ประเพณีขอฝนเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เมื่อทำบุญบั้งไฟแล้วเชื่อว่าฟ้าฝนจะอุดมสมบูรณ์ ข้าวปลาอาหาร จะบริบูรณ์ และประชาชนในละแวกนั้นจะอยู่เย็นเป็นสุข บางแห่ง มีการประกวดบั้งไฟและขบวนแห่ในงานวันแรก ตอนบ่ายวันที่สอง ของงานมีการนำบั้งไฟไปจุด ณ ที่นั่งร้านไว้เป็นเสร็จพิธี

บุญข้าชะ นิยมทำกันในเดือนเจ็ด จัดทำขึ้นเพื่อการชำระสิ่งที่เปื้อน เสนียดจัญไรต่างๆ ออกจากหมู่บ้านตำบล เชื่อว่าจะทำให้ประชาชน หายจากเหตุเภทภัยต่างๆ และอยู่เย็นเป็นสุข ชาวบ้านจัดปะรำขึ้น ในหมู่บ้านแห่งใดแห่งหนึ่ง มีต้นกล้วยผูกเสาปะรำสี่มุม จัดอาสนะสงฆ์ เตรียมเครื่องบูชาพระรัตนตรัยด้วยสายสิญจน์ น้ำพระพุทธรูปมนต์ ฝ่ายผูกแขน เครื่องไทยทาน กรวดทราย หลัดไม้ไผ่แปดหลัก ตอนเย็น นิมนต์พระสงฆ์สวดพระพุทธรูปมนต์ ตอนเช้าถวาย ภัตราหาร ทำพิธี อยู่สามคืน เข้าสู่วันสุดท้ายถวายสังฆทานพระสงฆ์ประพรมน้ำ พระพุทธรูปมนต์ คนเฒ่าคนแก่ผูกแขนให้ชาวบ้าน หว่านกรวดทราย ท้วละแวกบ้านเอาหลักแปดหลักไปตอกไว้ในทิศทั้งแปดของหมู่บ้าน วงด้ายสายสิญจน์รอบหมู่บ้าน และชาวบ้านนำสิ่งปฏิกูลต่างๆ เช่น ขยะมูลฝอย ภาชนะชำรุด และสิ่งจะทำให้เกิดสกปรก ฯลฯ ไปทิ้ง นอกหมู่บ้าน ทำการเผาหรือฝัง ให้บริเวณบ้านเรือนสะอาดเรียบร้อย เป็นเสร็จพิธี

บุญเข้าพรรษา ถือเอาวันขึ้น 15 ค่ำเดือนแปด เป็นวันทำบุญ การเข้าพรรษา ได้แก่พระภิกษุสามเณร อยู่ประจำวัดใดวัดหนึ่ง

ตลอด 3 เดือน ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือนแปด ถึง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด ห้ามมิให้ภิกษุสามเณรไปค้างที่อื่น นอกรอกจากไปด้วย สัตตาทกณียะ คีณการไปค้างคือนอกวัดในระหว่างอยู่จำพรรษา เมื่อมีเหตุจำเป็น ได้แก่

1. สหธรรมิก (ผู้มีธรรมอันร่วมกัน) หรือมารดาบิดาป่วย ไปเพื่อรักษา พยาบาล

2. สหธรรมิกภรรยาจะสึก ไปเพื่อระงับ

3. มีกิจสงฆ์เกิดขึ้น เช่น วิหารชำรุด ไปเพื่อระงับ

4. ทายกบำเพ็ญกุศล ส่งมานิมนต์ไปเพื่อบำรุงศรัทธา

แม้ธุระอื่นนอกจากนี้ ที่เป็นกิจจะลักษณะอนุโลมตามนี้ก็ไปค้างคืนที่อื่นได้ และต้องกลับมาภายใน 7 วัน ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือนแปด ชาวบ้านมีการถวายภัตตาหารเช้าหรือเพลพร้อมทั้งเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นแต่พระสงฆ์ เช่น ไตรจีวร ตั้งเตียง ยารักษาโรค เป็นต้น โดยเฉพาะเครื่องให้แสงสว่าง เช่น ตะเกียง น้ำมัน เป็นต้น ถือเป็นสิ่งสำคัญเชื่อว่าถวายแล้วทำให้ตาทิพย์และสติปัญญาดี นอกจากนี้ มีการถวายต้นเทียน ซึ่งหล่อเป็นเล่มหรือแท่งขนาดใหญ่ ตกแต่งอย่างสวยงาม และผ้าอาบน้ำฝน ตลอดบวราวรณ์ๆ แต่พระสงฆ์ มีการสวดมนต์ และฟังเทศน์

บุญข้าวประดับดิน เป็นประเพณีการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรต หรือญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว ข้าวประดับดินจะประกอบด้วย ข้าว อาหารคาวหวาน หมากพลูและบุหรี ซึ่งจะห่อใส่กระทงไปวางไว้ตามพื้น หรือแขวนไว้ตามต้นไม้ในบริเวณวัด ในวันแรม 13 ค่ำ เดือน 9 ญาติโยมนิยมถวายทาน รักษาศีล ฟังเทศน์ และมีการเตรียมอาหารคาวหวาน หมากพลูและบุหรี โดยห่อใส่ใบตองหรือกระทง รุ่งเช้าในวันแรม 14 ค่ำเวลาประมาณ 4 ถึง 5 นาฬิกา นำห่อ

หรือกระทงที่เตรียมไว้ไปวางไว้ตามพื้น หรือแขวนไว้ตามต้นไม้ในบริเวณวัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรต หรือญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว เป็นเสร็จพิธีทำบุญข้าวประดับดิน

บุญข้าวสาก นิยมทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย ตอนเช้าจะนำภัตตาหารไปถวายแต่พระภิกษุสามเณรหนึ่งก่อน นอกจากนี้ยังนำเอาห่อหรือชะลอมหรือข้าวสากไปวางไว้บริเวณวัด พร้อมจุดเทียนและบอกกล่าวให้ญาติมิตรผู้ล่วงลับไปแล้วมารับเอาอาหารและผลบุญที่อุทิศให้ มีการฟังเทศน์ฉลองข้าวสากและกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับ

บุญออกพรรษา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 มีการตักบาตร หรือตักบาตรเทโว ถวายภัตตาหาร มีการไต้ น้ำมันล้างหางประทีป มีการถวายผ้าห่มกันหนาวให้พระภิกษุสามเณร บางแห่งมีการกวาดข้าวทิพย์ถวาย รับศีลฟังเทศน์ ตอนค่ำจะมีการจุดประทีป

บุญกฐิน เป็นบุญถวายผ้าไตรจีวรแด่พระสงฆ์ ซึ่งจำพรรษาแล้ว เริ่มตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันเพ็ญ 15 ค่ำ เดือน 12 เป็นเขตทอดกฐินตามหลักพระวินัย¹

วัฒนธรรมของคนอีสานเป็นวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมั่นที่สุดดีที่สุดสำหรับภูมิภาคอีสาน ซึ่งเดิมในแคว้นสุวรรณภูมิล้วนมีวัฒนธรรมแต่โบราณมาวัฒนธรรมของคนอีสานสร้างคนให้เป็นคน สร้างคนให้ละจากความโลภ ความโกรธ ความหลงให้ทำคุณงามความดีเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ต่อกัน มีฮีตมีคองอยู่ เรียกว่าฮีตสิบสองคองสิบสี่ ฮีตบ้านคองเมือง ฮีตพ่อคองพ่อ ฮีตเต้าคองเขยเลยมาสมสู่ขอยอยู่ อาสาเลี้ยงดูลูกตามิ่ง เป็นฮีตเป็นคองฮีตสิบสองของคนอีสานว่าไว้ตามลักษณะสิบสองเดือน แต่ละเดือนมีงานประเพณีกฎเกณฑ์ ตามกติกาสังคมอีสานวางไว้แต่

สังคัมบรรพบุรุษมา

ฮิตสิบสองมาจากคำ 2 คำ คือ ฮิต กับ สิบสองฮิตมาจาก คำว่า จาริต หมายถึง สิ่ง que ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณี ที่ตั้งามชาวอีสาน เรียกว่า จาฮิตหรือฮิต สิบสอง หมายถึงเดือนทั้ง 12 เดือนในหนึ่งปี ฮิตสิบสองจึงหมายถึง จาริตประเพณีสิบสองรายการ คือประเพณีประจำสิบสองเดือนนั่นเอง เป็นจาริตประเพณีที่จำทำให้ สมาชิกในสังคัมได้มีโอกาสร่วมชุมนุมกันทำบุญเป็นประจำทุกๆ เดือน ของรอบปี ผลที่ได้รับก็คือทุกคนจะได้มีเวลาเข้าวัดใกล้ชิดกับหลักธรรม ของธรรมทางศาสนายิ่งขึ้น ทำให้ประชาชนในย่านใกล้เคียงรู้จักมักคุ้น สามัคคีกันเป็นอย่างดีและมีผลงานทางอ้อมคือ เมื่อวางจากการงาน อาชีพแล้วก็มีการฮิตบังคับให้ทุกคนเสียสละทำงานร่วมกันเพื่อสังคัม ส่วนรวมไม่ให้คนอยู่ว่าง ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนก็ถูกสังคัมลงโทษตั้งข้อรังเกียจ อย่างจริงจัง

ฮิตสิบสองของชาวอีสานส่วนที่กำเนิดจากคำสอน และความเชื่อของพระพุทธศาสนา จะคล้ายกับประเพณีของชาวพุทธ ในสังคัมอื่น ส่วนฮิตที่เกิดจากความเชื่อในเรื่องผี อำนาจลี้ลับและ ปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวันของชาวอีสานจะมีเอกลักษณ์เฉพาะ ท้องถิ่น²

¹ วัชรภรณ์ วัฒนขำ. (2552). การพัฒนารูปแบบการเกษตรพื้นที่กึ่งเมือง เพื่อการพึ่งตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² <http://www.lib.ru.ac.th/journal/isan/hitsbsong-kongsibsee/hitsibsong.html>

“สร้างเขาคชนรุ่นใหม่
ไม่พ้นจากความไม่รู้”

เรียนรู้นานนำพาสำนึกดี

หากเอาชุมชนเป็นตัวตั้งในการพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีทั้งที่อยู่ในตัวบุคคลและในชุมชน ในหลายมิติที่สัมผัสได้จริง เช่น ความดี, ความงาม, ความจริง, และความเชื่อ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ให้แก่เด็กและเยาวชน ในบริบทหนึ่ง ที่เยาวชนควรได้เรียนรู้คือ รู้จักตนเองว่าเป็นใครมาจากไหน รู้จักเพื่อนบ้าน รู้จักวิถีชุมชนของตนเอง เช่น การดำเนินชีวิต, การประกอบอาชีพหลัก-รองหรือแม้กระทั่งของดีที่มีอยู่ในชุมชน

เรื่องใกล้ตัวที่อยู่กับเด็กเยาวชนคือ ครอบครัว เพราะส่วนใหญ่เป็นช่วงเวลาที่เด็กๆ ได้อยู่กับครอบครัวมากที่สุด ได้เห็น ได้สัมผัสจริงอย่างใกล้ชิด ได้ประสบการณ์จริง จากการได้ช่วยเหลือ แบ่งเบา หรือเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้าน

เมื่อเด็กๆ เติบโตเป็นพลเมืองในครอบครัวและในชุมชน ย่อมหมายถึงความผูกพันกันวิถีชุมชนตั้งแต่ต้น แม้เด็กหลายคนจะไปเรียนในเมืองก็ตาม แต่เมื่ออิทธิพลแห่งจิตวิญญาณของครอบครัวที่ปลูกฝัง

ลงไปในตัวเด็ก ย่อมหมายถึงเลือดเนื้อเชื้อไข ตัวตนของปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ พี่ น้อง เครือญาติ ผิงรากลึกอยู่ในนั้นด้วย เช่นกัน

สายตาเด็กๆ ต่างก็เพ่งมองไปที่สายเส้นที่ลากอย่างต่อเนื่อง บนกระดานของแม่ตัว ผู้เป็นที่รักของเด็กในชุมชน ขณะที่เขียนอยู่นั้น ดึกต่างคุยกันซึ่งแซ่ไปทั่วห้องประชุม บางคนก็ลุกไปเข้าห้องน้ำ บางคนหยอกล้อเล่นกันอย่างสนุก ซึ่งเป็นธรรมชาติของเด็ก เมื่อได้มาเข้าค่ายอบรมร่วมกัน เพราะกิจกรรมในชุมชน นอกจากจะมีเฉพาะ ช่วงเทศกาลแล้ว ก็จะมีกิจกรรมนอกสถานที่ นอกชุมชน ซึ่งพ่อแม่ ผู้ปกครองไม่ค่อยให้ลูกๆ หลานๆ ออกนอกชุมชนเท่าไรนัก

“เด็กๆ เข้าใจ คำว่า รากเหง้าไหมคะ?”

แม่ตัวกำลังทบทวนประโยคถ้อยคำ

เด็กๆ หลายคนทำหน้างงๆ แต่ดูเหมือนว่า

“เข้าใจครับ” เด็กคนหนึ่งยกมือตอบ

“เข้าใจว่ายังไงคะ” แม่ตัวถามกระตุ้นอีก

“เหมือนรากต้นไม้ครับ ถ้ารากแข็งแรงต้นไม้ก็แข็งแรง”

เด็กชายตอบอย่างมีเหตุผล

“อ้อ! มันก็ถูกนะ ก็เหมือนๆ ชุมชนเรานี้แหละ”

แม่ตัวชื่นชมเด็กชายและขยายความ

“ในชุมชนเรามีใครรู้บ้างว่าทำไมถึงชื่อว่าบ้านติดต่อ ใครรู้บ้างว่าคนแรกมาตั้งชื่ออะไร มาตั้งนานเท่าไรแล้ว ทำไมต้องมาตั้งที่นี่”

แม่ตัวตั้งคำถามเปิดความคิดให้เด็กๆ

“เพราะถ้าเราเข้าใจว่ารากเหง้าคืออะไร เราจะรู้ว่าเราต้อง ค้นหาอะไรเพื่อรู้อะไร” แม่ตัวขยายความ

“อะไรบ้างที่อยู่ในชุมชนเรา เช่น สิ่งปลูกสร้าง ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ในตัวคน การประกอบอาชีพที่ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การหาอยู่หากิน หรือการดำรงอยู่กับธรรมชาตินั่นเอง ทั้งหลายเหล่านี้ เราเรียกว่า ภูมิปัญญา”

หลังจากที่อธิบายให้เด็กๆ ฟังจนครบถ้วน แม่ตัวก็ได้นำเสนอภาพเก่าๆ ในอดีตซึ่งเป็นภาพดั้งเดิมในชุมชนเพื่อให้เห็นภาพรวมของชุมชน เช่น ผู้เฒ่าเมื่อวัยเด็ก, สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป, ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม, วิธีการพึ่งพิงธรรมชาติและความเป็นอยู่ของชุมชนเมื่ออดีต จนจบ หลังจากนั้นจึงถามเพื่อทบทวนอีกครั้ง

“เอาหละ ! ที่เด็กๆ เห็นเมื่อตะกี้มีรูปอะไรบ้างคะ พอจำได้ไหม?”

แม่ตัวเริ่มตั้งคำถาม

“งานเผาศพแบบโบราณครับ” เสียงตอบมาจากด้านหลังห้อง

“งานบวช งานแต่งงานค่ะ” เสียงผู้หญิงตอบบ้าง

“เห็นยายเฒ่าตอนเด็ก” เด็กคนหนึ่งตอบห้วนๆ แข่งเสียงมา

เสียงเด็กๆ แย่งกันตอบดังก้องไปทั่วห้องประชุม เพราะภาพที่เห็นมันเป็นภาพเก่าๆ บางภาพเป็นคุณยายในวัยเด็กก็มี ภาพเหล่านั้นเด็กๆ ไม่เคยเห็นมาก่อน

“คราวนี้ แม่จะแบ่งกลุ่มพวกเรานะ”

แม่ตัวตัดบทเพราะประเมินว่าเด็กๆ เข้าใจบ้าง เด็กๆ หลายคนยังเสียดายที่ไม่ได้ตอบ

เด็กๆ ถูกแบ่งกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม โดยให้ถ่ายทอดความเป็นชุมชนบ้านติดต่อกันโดยวิธีดังนี้ สิ่งที่เห็น, สัมผัสจับต้องได้และสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคล คือ ความงาม ความดี ความจริง ความเชื่อ

“มีใครคนไหนที่ยังสงสัยไหมคะ ?”

แม่ตัวถามเด็กๆ ก่อนลงมือทำงาน

“แม่ตัว ให้วาดรูปหรือให้เขียนบรรยายครับ”

เด็กบางกลุ่มยังสงสัย

“แม่ต้องการให้พวกเรา สื่อความหมาย ถ่ายทอดให้ได้ จะวาดรูปหรือจะเขียนบรรยายก็ได้ทั้งนั้น แต่ทุกคนในกลุ่มต้องช่วยกันนะ”

แม่ตัวให้อิสระเด็กๆ ในการทำงาน เพียงสื่อความหมายตามที่ ตั้งใจทยให้ได้ก็พอ

“เฮ้ ! ลงมือทำงานได้ ให้เวลา 1 ชั่วโมงพอไหม?”

แม่ตัวปล่อยให้เด็กๆ ได้ทำงาน

“เออ !แม่เกือบลืมไป ถ้ากลุ่มไหนเสร็จแล้วให้ตัวแทนออกมา นำเสนอให้เพื่อนๆ ฟังด้วยนะคะ”

สิ้นคำสั่งเด็กๆ ก็หันหน้าก้มตาทำงาน

ความเชื่อดั้งเดิมในมิติของเด็กๆ ที่ถูกถ่ายทอดผ่านการบอกเล่าและปฏิบัติต่อกันมา เช่น เชื่อว่าผีมีจริง, เชื่อว่าหากเคาะจาน ช้อนเวลาทานข้าววิญญานจะมากินด้วย, เชื่อว่านั่งกินข้าวขวางประตู จะคลอดบุตรยาก, เชื่อว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว

ในมุมมองของความดี, ความงาม, ความจริง, ความเชื่อจะถูก ถ่ายทอดออกมา 2 มุมมอง คือ

ในตัวบุคคล (ปราชญ์ภูมิปัญญา) เช่น หมอชาวบ้าน หมอเป่า (รักษาโรคภัยไข้เจ็บ) การประดิษฐ์อุปกรณ์ใช้สอย ผู้นำทางความเชื่อ เช่น สื่อสารกับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เป็นต้น ในชุมชน (ภูมิปัญญา ดั้งเดิม) การนับถือผีบรรพบุรุษเช่น การเซ่นไหว้, การอุทิศส่วนกุศล การทำบุญตามประเพณีวัฒนธรรมเช่น การปฏิบัติธรรมในวันศีล

การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่, ผู้อาวุโส การทะนุบำรุงปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม วิธีการดำรงชีพ พึ่งพาธรรมชาติ เช่น รู้แหล่งหากิน, รู้ช่วงฤดูกาลหากิน เป็นต้น

วันพระ ประชาชนส่วนใหญ่จะงดกิจกรรมทางการเกษตร ละครการทำบาป จะมีการไปทำบุญที่วัดฟังธรรมเทศนาจากพระภิกษุสงฆ์ ถ้ามีใครคนใดฝ่าฝืนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านจะลงโทษ ทำให้ครอบครัวเดือดร้อน ซึ่งเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการพัฒนาจิตใจและไม่ให้คนทำบาป

การบายศรีสู่ขวัญ เป็นพิธีการอย่างหนึ่งที่สร้างขวัญกำลังใจ และปลุกจิตสำนึกให้กับผู้ได้รับเคราะห์กรรมและผู้ que ประสบความสำเร็จ ในหน้าที่การงาน เช่น คนที่ประสบอุบัติเหตุการถูกรถชน มีคดีความ หรือการสอบบรรจุเข้ารับราชการได้ใหม่ๆ ซึ่งคนเฒ่าคนแก่จะบายศรีสู่ขวัญให้ มีการผูกข้อมือด้วยฝ้ายขาวและอวยพรให้แก่บุคคลดังกล่าว รอดพ้นภัยอันตรายและมีแต่ความสุขความเจริญตลอดไป

หลังจากเด็กๆ นำเสนอความคิดผ่านงานศิลปะและการระดมความคิดผ่านการเขียนร่วมกันโดยสามารถอธิบายชุมชนบ้านติดต่อกันในมิติความสัมพันธ์ระหว่างคนและชุมชนได้

“ใครมีอะไรจะถามเพื่อนๆ ไหม?”

แม่ตั้วโยนคำถามให้เด็กๆ แสดงความคิดเห็น

“ไม่มีครับ”

เสียงตอบพร้อมพริ้วไล่ตลอดมาจากกลุ่มผู้ชายด้านหลัง คละเสียงหัวเราะที่เพื่อนนำเสนอ

“เก่งมาก ดบมือให้เพื่อนหน่อย” เสียงตบมือเปาะเปาะ

“เชิญกลุ่มต่อไป” แม่ตั้วเรียกแข่งกับเสียงเด็กๆ ที่คุยกัน

เสียงดัง

“เฮ้ ! ฟังก่อนค่ะเด็กๆ เวลาเพื่อนออกมานำเสนอ ให้ตั้งใจ ฟังด้วย เดี่ยวจะไม่เข้าใจ”

เสียงเด็กๆ ค่อยเบาลงบ้าง หลังจากโดนตำหนิไป

เด็กมีความเชื่อและความเข้าใจในวิถีแห่งชุมชนจากการปฏิบัติ สืบทอดกันมาอย่างยาวนานอีกทั้งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในครอบครัว ที่ถ่ายทอดจากการปฏิบัติมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าถึงแก่นแท้ นั้นยังต้องใช้เวลาสืบค้นอย่างเป็นระบบเช่นกัน เพราะระบบระเบียบของชุมชนยังคงมีวัฒนธรรมภายนอกที่ผ่าน เข้า-ออก มาทางสื่อเทคโนโลยีอยู่มากมาย จนกลายเป็นวัฒนธรรม เลียนแบบตามยุคสมัยที่ไม่มีวันจบสิ้น

ความคาดหวังในสิ่งที่จะต้องตามประสงค์จากเวทีเด็กๆ จึง จำเป็นต้องทำซ้ำๆ และต่อเนื่อง เมื่อการสื่อสารไร้พรหมแดน เป็นอีก วงโคจรหนึ่ง ที่มีผลกระทบกับเด็กและเยาวชนอย่างมาก โดยเฉพาะ โทรศัพท์มือถือ ซึ่งทุกคนสามารถซื้อหาได้ในราคาไม่แพงนัก การ แทรกแซงผ่านระบบสื่อเหล่านี้ จึงยากที่จะดึงเด็กๆ กลับคืนมาสู่ วัฒนธรรมชุมชน トラบใดที่โครงสร้างทางสังคมยังให้ความสำคัญ กับการนำเข้าสู่สื่อต่างชาติ เช่น แฟชั่นเกาหลี ค่านิยมผิดเพี้ยน การใช้ ถ้อยคำที่ผิดๆ หรือพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ไม่ดี

เวทีสะท้อนแนวคิดศิลปวัฒนธรรมชุมชนของเด็กๆ จึงเป็น จุดเริ่มต้นที่เด็กและเยาวชนจะต้องเรียนรู้ให้ลึกซึ้งอย่างถ่องแท้ จึงเป็นหน้าที่ที่บุคคลในชุมชนจะต้องช่วยกันดึงพลังบวกในตัวเด็ก เยาวชนซึ่งเป็นลูกหลาน เป็นสายใยแห่งปัจจุบันและอนาคต ที่จะ เป็นทูตวัฒนธรรมในการสืบสานและเผยแพร่ความเป็นอัตลักษณ์ และเสริมสร้างพลังให้ชุมชนเข้มแข็ง ที่จะอยู่บนแผ่นดินเกิดได้อย่างมี ศักดิ์ศรีและภาคภูมิใจ

“ทุกคน ปรบมือให้กับทุกกลุ่มด้วย พวกเราเก่งมาก”

แม่ตั้วเอ่ยคำชมเมื่อได้เห็นเด็กๆ สะท้อนความเป็นชุมชนออกมาอย่างเข้าใจ

“เราจะเจอกันอีกเมื่อไหร่คะ เด็กๆ?” แม่ตั้วถามความเห็นของเด็กๆ เหมือนว่าจะมีกิจกรรมในครั้งต่อไป

กิจกรรมดำเนินมาถึงช่วงท้ายๆ เด็กทุกคนจดจ้องสายตาไปที่พระพุทธรูป ที่โต๊ะหมู่บูชาบนเวทีห้องประชุม ทุกคนนั่งคุกเข่าอย่างเป็นระเบียบ เพื่อสวดมนต์ให้หัว ก่อนเดินทางกลับบ้าน

สาธุ...

ต้นทางและจุดหมายของบูรณาการ

บูรณาการไม่ใช่งาน หรือ โครงการ แต่เป็นกระบวนการของชีวิต เป็นกระบวนการที่อยู่ในทุกอย่างที่เราทำ และเป็นในในการทำงานชีวิต และวิถีคิดของเรา ซึ่งหมายความว่า เราต้องฝึกฝนและนำวิธีการบูรณาการ เข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของเรา

เป้าหมายปลายทางของงานบูรณาการไม่ใช่เพื่อสร้างงานลดความซับซ้อน แต่แท้จริงแล้ว เป้าหมายการบูรณาการคือ สร้างคน สร้างความเจริญองกงามของชีวิต และสร้างสังคม ส่วนงานและผลที่เกิดขึ้นนั้น จัดเป็นผลพลอยได้ที่เกิดจากการทำงานของคนที่มีคุณภาพนั่นเอง

ลัทธิเต๋า ศาสตร์ตะวันออก และพุทธศาสนา ให้แนวทางบูรณาการ ประสานความสมดุลของกายและใจหลายวิถี อาทิ การทำสมาธิภาวนา โยคะ ไทชี ศิลปะป้องกันตัวต่างๆ เป็นต้น วิถีต่างๆ เหล่านี้ไม่เพียงเน้นความสมดุลของกาย และใจ แต่ยังช่วยให้ผู้ฝึกฝนขยายความเข้าใจ และสร้างความสมดุลในชีวิตส่วนอื่นๆ อีกด้วย คือ ประสาน

ชีวิต เป้าหมาย และการงานให้สอดคล้องกัน

นอกจากการบูรณาการชีวิตภายในแล้ว มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคมต้องเรียนรู้ที่จะเชื่อมต่อ ถักทอเข้ากับคนอื่น ครอบครัว ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม โลก และท้ายที่สุด สูดยอดของการบูรณาการ คือ ความสามารถที่จะบูรณาการเป็นหนึ่งเดียวกับจักรวาล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามความเชื่อของแต่ละบุคคล คือ หลอมรวมกับพระเจ้า หรือ เข้าถึงพระนิพพาน (ในพุทธศาสนา)

การบูรณาการเป็นงานแห่งชีวิต ที่ไม่มีวันสิ้นสุด トラบเท่าที่เรา ยังมีลมหายใจ ไม่ว่าเราจะรู้ตัวหรือไม่ กระบวนการของชีวิตบูรณาการตัวเองเสมอ แต่หากเราไม่ตระเห็นกระบวนการทางธรรมชาตินี้ และนำโลกทัศน์ วิธีคิด และการกระทำที่เป็นแบบกลไก (Mechanistic) มาแบ่งแยกสิ่งต่างๆ – เรากำลังขวางกระบวนการธรรมชาติ และผลที่เราได้รับคือ ทุกขภาวะ

ฉะนั้น เราควรกลับมาใส่ใจกับกระบวนการบูรณาการที่มีชีวิตในทุกก้าวย่าง และกับทุกอย่างที่เราเข้าไปเกี่ยวข้อง และต้องไม่ลืมด้วยว่า วิธีบูรณาการเริ่มต้นที่ตัวของเรา³

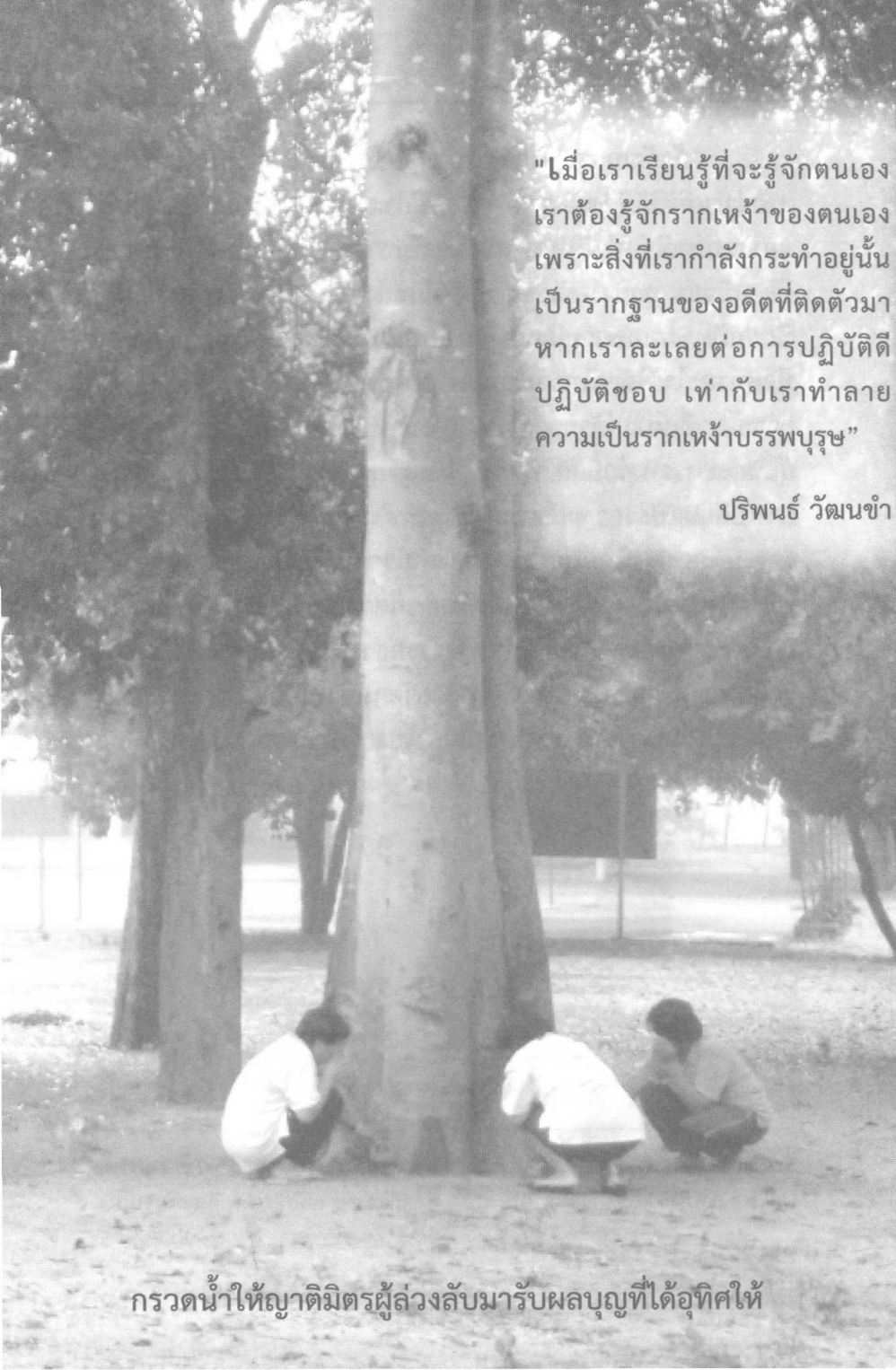
³ ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. กรกฎาคม 2554. เมล็ดพันธุ์ชีวิตบูรณาการ. (คู่มือเรียนรู้และทดลองปฏิบัติการบูรณาการ แบบระบบที่มีชีวิตเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะในสังคม

“ถ้าวัฒนธรรมมีความหมายรวมถึงระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า และวิถีชีวิตทั้งหมด” เดิมคนไทยเชื่อว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ จึงทำตัวให้สมดุลกับธรรมชาติ โดยเชื่อในไตรลักษณ์ธรรม คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แต่บัดนี้คนไทยรับเอาความเชื่อตะวันตกที่แยกมนุษย์ออกจากและอยู่เหนือธรรมชาติ มนุษย์มีฤทธานุภาพที่จะทำอะไรก็ได้ อันเป็นโมหะหรือความหลง อันนำไปสู่โลภะ คือ ความโลภที่เห็นแก่ตัวขนาดใหญ่ และนำไปสู่โทสะ หรือใช้อำนาจเหนือผู้อื่นและการทำร้ายกัน นี่คือปฐมเหตุของการทำลายตนเอง อันเกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อพื้นฐาน...

กลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งย่อมมีรากเหง้าวัฒนธรรมที่ยืดยาวไปไกล ต้นไม้ที่จะออกดอกออกใบงามไสว ก็เพราะมีรากที่ยื่นไปไกล การพัฒนาที่ตัดจากรากแก้วทางวัฒนธรรมของสังคมไทย จึงเกิดวิกฤตการณ์ทำลายตนเอง การทำลายวัฒนธรรมเป็นการทำลายตนเอง ที่ส่งผลกระทบกว้างขวางยาวไกลอย่างยากที่จะแก้ไข⁴”

⁴ ประเวศ วะสี คลื่นวิกฤตลูกที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ อังใน เอกวิทย์ ณ ถลาง, ศ.ดร 2544.26

A black and white photograph showing three people crouching at the base of a large, thick tree trunk. They appear to be engaged in a communal activity, possibly a traditional practice. The background shows other trees and a fence, suggesting an outdoor park or school setting.

"เมื่อเราเรียนรู้ที่จะรู้จักตนเอง
เราต้องรู้จักรากเหง้าของตนเอง
เพราะสิ่งที่เรากำลังกระทำอยู่นั้น
เป็นรากฐานของอดีตที่ติดตัวมา
หากเราละเลยต่อการปฏิบัติดี
ปฏิบัติชอบ เท่ากับเราทำลาย
ความเป็นรากเหง้าบรรพบุรุษ"

ปรีพนธ์ วัฒนขำ

กรวดน้ำให้ญาติมิตรผู้ล่วงลับมารับผลบุญที่ได้อุทิศให้

ไอหมั่นไผ

“สบายดี ลูกๆ หลานๆ ทุกคน”

น้ำเสียงใหญ่ๆ หัวๆ เหมือนพูดอยู่ในลำคอ เปล่งออกมาจาก
 คุณตา ร่างท้วมใหญ่ที่หลายคนรู้จักและคุ้นเคยกันดีในฐานะผู้มีคุณูปการ
 ต่อเมืองเลย ทุกคนเรียกกันว่า “ลุงเขียว ไชข่าว” ได้รับตำแหน่ง
 มากมายในเมืองเลยในฐานะผู้มีภูมิรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและศึกษา
 อย่างถ่องแท้มาตลอดชีวิต

“สวัสดิ์ครับ สวัสดิ์ค่ะ”

เสียงรับพร้อมยกมือไหว้อย่างนอบน้อม จากเด็กๆ ก้องไปทั่ว
 ห้องประชุมภายในวัดโพรงาม

“ตาดีใจที่ได้มีโอกาสมาพบมาเจอกันลูกหลานที่นี่ ณ ที่แห่งนี้”

ลุงเขียวกล่าวด้วยความชื่นชม

“เมื่อตะกี้ก่อนที่เราจะเริ่มกิจกรรม ตาเห็นหลานๆ กราบพระ
 ตาชื่นใจมากที่หลานๆ ปฏิบัติอย่างถูกต้อง รู้จักหน้าที่ของ
 พุทธศาสนิกชน เพราะนี่แหละศูนย์รวมหัวใจ ยึดเหนี่ยวจิตใจ

ให้กับพวกเราได้มีความอ่อนโยน นี่คือรากเหง้าประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา”

ลุงเชี่ยวชาญสื่อสารกับเยาวชนด้วยภาษาท้องถิ่นไทยเลย

“เป็นหยิ่งพวกเขาคือต้องเว้าภาษาเลย เพราะภาษาเลยก็เป็นภาษาไทยเหมือนกัน เขาเป็นไทยเลย เว้าภาษาเลยแสดงว่าเขาต้องมีวัฒนธรรมอันดีงามและจิตใจอันดีงาม จึงสื่อสารอย่างภาคภูมิใจได้อีกอย่างการเป็นผู้ใหญ่มั่นเป็นยากกว่าลูกกว่าหลาน จึงมีเงื่อนไขหลายอย่างที่ลุงยึดถือตลอดคือ การเป็นผู้ใหญ่ใจดี”

ลุงเชี่ยวชาญอธิบายให้เด็กๆ รู้ที่มาที่ไป

“ภาษาเลยมีสำเนียงภาษาแตกต่างจากภาษาพูดของคนในจังหวัดภาคอีสานอื่นๆ เพราะกลุ่มคนที่อาศัยปัจจุบันนี้มีประวัติการอพยพเคลื่อนย้ายจากเมืองหลวงพระบางแห่งอาณาจักรล้านช้างต่อมาต้นพุทธศตวรรษที่ 23 ชาวหลวงพระบางและชาวเมืองบริเวณใกล้เคียงที่อพยพมาเมืองเลยได้นำวัฒนธรรมด้านภาษาอีสานถิ่นอื่นโดยภาษาเลยนั้นจัดอยู่ในกลุ่มหลวงพระบางอันประกอบด้วยภาษาอำเภอกันท้าว เมืองไชยบุรี ภาษาอำเภอด่านซ้ายและภาษาอำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ส่วนอำเภอนั้นก็จะมีการใช้ภาษาเหมือนกับจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียง เช่นอุดร ขอนแก่น หนองคาย ดังนั้นสำเนียงพูดของชาวไทยเลยจึงมีลักษณะการพูดเหมือนชาวหลวงพระบาง แต่บางพยางค์ออกเป็นเสียงสูงคล้ายสำเนียงพูดของชาวปักข์ได้ฟังดูไพเราะนุ่มนวลจึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคนเมืองเลย”

“คุณตาครับ ทำไมเราถึงเรียกคนที่อื่นว่าไทได้ครับ?”

เด็กคนหนึ่งยกมือถาม

“เป็นคำถามที่ดีมากเลยหลาน” ลุงเชี่ยวชาญชื่นชม

“ไทยเลยถือว่าเราอยู่เหนือสุดของอีสานจึงเรียกจังหวัดอื่น

ที่อยู่ใต้กว่าว่ ไทใต้ คือถ้าใครก็ตามอพยพมาจากที่อื่นมาอยู่
ที่เมืองเลยก็จะเรียกกลุ่มนั้นหรือคนนั้นว่า ไทใต้”

เด็กๆ เริ่มหันไปมองเพื่อนๆ เมื่อได้รับฟังอย่างกระจ่าง
เสียงซุบซิบเริ่มกระจายวงกว้างขึ้น เมื่อเด็กๆ เรียกเพื่อนๆ
“ไทใต้เอ๋ย”

เมื่อลูงเขี้ยวเล่าให้เด็กๆ ฟังอย่างง่ายๆ ทั้งภาษาเลยปนภาษา
กลางบ้างและได้เชื่อมโยงเพื่อให้เด็กๆ ได้เข้าใจง่ายขึ้นโดยเปรียบเทียบ
ตั้งแต่ การปลูกข้าว, การทำนา เริ่มต้นต้องได้ข้าวปลูกพันธุ์ดี (จากการ
คัดเลือก) ข้าวสีก็มิ ข้าวดีก็มาก พื้นที่ที่จะปลูกก็ต้องเหมาะสม, คนที่
จะลงมือปลูกต้องมีความประณีตพิถีพิถันและเมื่อได้พันธุ์ข้าวที่สมบูรณ์
ตามที่ต้องการก็ลงมือทำการ กลีกรรรม

“เพราะฉะนั้นต้นตอของรากเหง้า (กกเหง้า) ก็คือ ลูกหลาน
ซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ได้รับการคัดเลือกมาและมีความพร้อมอย่าง
สมบูรณ์ที่สุดในการที่จะสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ในการแตกดอก
ออกผลนั้นเหมือนเมล็ดข้าวหนึ่งเมล็ดที่แตกเป็นรวงข้าวมัดใหญ่
จากหนึ่งเป็นสิบเป็นร้อยเป็นพันไปเรื่อย แม้จะไปปลูกในที่ใด (หาก
แต่ที่นั่นต้องมีความเหมาะสมและอุดม)”

ลูงเขี้ยวเล่าให้เด็กๆ ฟังอย่างมีความสุข

“รากเหง้าแห่งตน คือ สภาวะแห่งความหลงเหลือ “จิต
วิญญาณของพ่อแม่และผลานขึ้นมาเป็นสภาวะแห่งเรา” เมื่อเรา
สามารถย้อนกลับไปสู่รากเหง้าเดิม ความร่าเริงและเบิกบาน
จะปรากฏขึ้นในใจ แต่...ที่เราส่วนใหญ่แล้วนั้นมีความเศร้าหมอง
ครอบงำและแปรรูปออกมาเป็นอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ
มากมายนั้น สืบเนื่องมาจากการยอมรับในตนเอง ในรากเหง้า
และแหล่งกำเนิดของตนเอง...เราอาศัยกาลเวลาเป็นเครื่องนำพา
ให้เราวิ่งหนี...ทำให้เรานั้นเป็น “ผู้ไร้ความสามารถที่จะดำรงอยู่กับ

รากเหง้าของตนเองได้”...

มีสักกี่คน...ที่จะกล้าหาญกลับไปอยู่ท่ามกลางรากเหง้าของตนเองได้?

“การสืบสานดั้งที่พุดมานี้มีสองอย่างคือ อย่างที่หนึ่งเราได้เป็นตัวแทนของโคตรเชื้อพ่อ-แม่ของเรา อย่างที่สองคือการที่ลูกๆ เยาวชนได้เจริญเติบโตด้วยการเรียนรู้ศึกษา นั่นก็คือได้ใส่ปุ๋ยบำรุงทางสมองแห่งภูมิคุ้มกันทางสังคมอันจะช่วยให้เราได้เป็นคนที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และอันที่สามได้จากประสบการณ์ในการแสวงหาและเรียนรู้จากครูบาอาจารย์ โดยการมีสติ, มีศรัทธา การเรียนรู้นั้นเขาต้องมีสติ และการนำไปปฏิบัติเขาต้องมีศรัทธา ในการกระทำและทดลองกับตนเอง”

ลุงเขี้ยวบอกว่าถ้าทุกคนตีความหมายนี้ได้อย่างถึถ้วนเราก็จะสามารถนำไปใช้วิเคราะห์เรื่องต่างๆ ได้ คือมีความเข้าใจในตัวตนที่แท้จริง และเล่าต่อว่า

“ความภาคภูมิใจอย่างหนึ่งที่เป็นท้องถิ่นคือ ภาษา จะเกิดที่ใดก็ตามเราก็ต่างเป็นคนไทยอีสาน, ไปทางโคราชก็จะพุดสำเนียงอีกแบบหนึ่ง, ไปทางสกลนครก็จะพุดอีกแบบหนึ่ง”

ลุงเขี้ยวยกตัวอย่างที่เป็นภาษาท้องถิ่นและภาษาอีสานพร้อมกับบอกเด็กๆ

“เฮลละ คราวนี้หลานๆ เอาสมุดกับปากกาขึ้นจด เตี้ยวตาจะบอกทีละคำนะ”

สิ่งหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์แห่งวัฒนธรรมก็คือภาษาทั้งพุดและเขียน ซึ่งลุงเขี้ยวได้ยกตัวอย่างพร้อมให้เด็กๆ เขียนตามทีละคำพร้อมคำแปลและความหมาย

คำและภาษาท้องถิ่นคำพุดที่ใช้ทั่วๆ ไปแปลความหมายที่ได้คือ
เอ๊ะเงาะ, แ๊ะเง๊ะ..... มีไม่มาก มีนิดเดียว

เอ็งเต่ง..... มีมากมีเยอะ
 จ่องป่องรูเล็กๆ แต่ไม่ลึกมาก
 โจ่งโป่ง..... รูที่มีขนาดใหญ่กลมวงมาก
 จ่างป้าง..... รูขนาดใหญ่และสามารถมองเห็นได้ทะลุ
 อีกด้านหนึ่ง

แจ่งแป่ง..... รูที่อาจมีหลายขนาด หลายรูปทรง
 จิ่งปิ่ง..... รูเล็กแต่มีความลึกมาก
 แห้งแก่นแต่น..... แห้งจนดินแตกกระแหงไปทั่ว
 เขินเล็กเจ๊ก..... ส่วนมากใช้กับ ขากางเกงเขินมาก
 ใส่กระโปรงสั้นมากก็เรียก หรือน้ำตื้นเขิน

อ่องต่อง..... ถ้าใช้กับคนก็ หมายถึง คนที่มีเลือดฝาด
 สมบูรณ์แข็งแรง หน้าตาสดใส ถ้าเป็นสิ่งของก็เป็นของที่ดี และ
 ใหม่เอี่ยมอ่องนั่นเอง

ลี..... แอบหรือซ่อน

ไปต่าว..... ไป-กลับ

มื่ออื่น..... พรุงนี้

มื่อฮือ..... มะรือ

มื่อตึง..... มะรื่อง

กินเข้าหางยแล้วบ.....ทานข้าวเข้าหรือหยัง

กินเข้าสวยแล้วบ.....ทานข้าวเที่ยงหรือหยัง

กินเข้าแลงแล้วบ.....ทานข้าวเย็นหรือหยัง

ชี้ตะโหลก.....เป็นหลุมเป็นบ่อไม่เรียบ

ชี้โป้.....โรคเรื้อน

จวก.....หันไปดู

แปแลตแป็ด.....แบน หรือ บางมาก

แปนเอ็ดเต็ด.....โล่งเตียนไม่รกร้าง

ฮกเองแดง.....รกรมาก
 จักแม่นหยัง.....ไม่รู้เรื่องอะไร
 เอ็นสะแม้ง.....เส้นพลิก
 มันเลี้ยมยุบๆ.....มันจนขึ้นเงา
 มิตออนซอน.....เจียบหายไปเลย
 มิตจีหลี.....เจียบมาก
 เสียงดั่งเอาแท้เอาหว่า.....เสียงดั่งมาก
 เสียงข่อยแท้.....เสียงเบาเกินไป
 พี่อ้าย.....พี่เขย
 น้องไก่, เอื้อยไก่.....น้องสะไก่, พี่สะไก่
 อ้าย..... พี่ชาย
 เอื้อย..... พี่สาว
 บักहां..... เด็กผู้ชาย
 อีหล้า..... เด็กผู้หญิง
 พ่อเต๋มา, แม่เต๋มา.....พ่อตา แม่ยาย
 พ่อตู้ แม่ตู้.....ปู่ ย่า ตา ยาย
 พ่อไซ้น แม่ไซ้น..... ทวด
 เมี้ยน.....เก็บ, ทำความสะอาด
 ซอกหา..... หาของ
 หมาว้อ..... หมาบ้า
 แมวโพง..... แมวตัวผู้
 ฮากเหง้า, กกเค้าเง้ากอ.....รากเหง้า
 มอม.....เวทนา,สงสาร
 ตาก้อง.....ใต้ถุน,อยู่ข้างล่าง
 เขี่ยม.....กิริยา, มารยาท

“นี่เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นนะ ที่ตานำมาให้พวกเราได้รับรู้ และบันทึกไว้ มันคือมรดกที่ใครก็เอาไปไม่ได้ เพราะมันเป็นภาษาเรา แต่หากใครพูดบ่อยๆ นั่นก็ได้ชื่อว่าเป็นคนรักวัฒนธรรมความเป็นไทยไปด้วย”

ลุงเขี้ยวบอกเด็กๆ แต่หลายคนก็เขยิบไม่ทันบางคนหันไปลอกเพื่อนๆ

สุดท้ายคุณลุงเขี้ยวได้สรุปตอนท้ายถึงการเชื่อมโยงเรื่องของการใช้ภาษาถิ่นและความเป็นท้องถิ่นที่สัมผัสมาตั้งแต่เกิดซึ่งถือเป็นรากเหง้าที่สำคัญของคนอีสานและท้องถิ่นไทยเลย นั่นหมายถึงความเป็นอัตตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมและชาติกำเนิดของตนเอง เขาควรที่จะช่วยกันยึดเอาภาษาและความเป็นท้องถิ่นมาปรับใช้เพื่อการดำเนินชีวิตและนำไปใช้ให้ถูกต้องให้มากๆ กว่าที่เป็นอยู่ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นคนอีสานและคนไทยอย่างแท้จริง

“ลูกๆ หลานๆ คนไหนสงสัยหรือมีอะไรจะถามตาไหมครับ”

ลุงเขี้ยวเปิดเวทีให้เด็กๆ ถาม

“ถ้าไม่มีใครถาม ตาก็ขอบใจหลานๆ ทุกคนที่ตั้งใจเอาประนมมือขึ้นตาจะให้พร”

เด็กๆ ประนมมือขึ้นอย่างพร้อมเพรียงกันโดยอัตโนมัติ

“ในโอกาสที่เราได้มาเรียนรู้รากเหง้าวัฒนธรรมชุมชนอันเป็นรากเหง้าจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ นับว่าโชคดี ตาก็ขออำนาจบุญบารมีองค์พระธาตุศรีสองรัก พระศรีรัตนตรัย บารมีแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ จงดลบันดาลให้ลูกๆ หลานๆ ทุกคนเป็นคนดี รู้สำนึกต่อบุญคุณแผ่นดิน ทุกคน สวัสดิ์ครับ”

สิ้นคำอวยพรเด็กๆ พากันสาธุ...

“มนุษย์ย่อมดำเนินวิถีชีวิต ผิดแผกแตกต่างกันไป ตามฐานะสภาพ
บนเงื่อนไขของถิ่นที่อยู่อาศัย บริบทของสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร
ธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม บางรายต้องการความร่ำรวย เน้น
ด้านวัตถุนิยมเป็นสำคัญ หลายรายที่ต้องการพอมีพอกิน”

บุญยงค์ เกศเทศ

อ้างอิงใน.ทางสืบทอด.ภูมิปัญญาท้องถิ่น.สำนึกและจิตวิญญาณล้าลึก.๑๘๑.

รักในม่อแม่ (ขาว)

“ใครบอกให้ลงไปเล่นน้ำ ขึ้นมาเดี๋ยวนี้ มันสกปรกรู้ไหม”

เสียงตะวาดแว๊ดดังลั่นทุ่งพร้อมสืบเท้าจ้ำอ้าวอย่างรีบเร่ง ตามวัยที่เกือบเจ็ดสิบของยายเปียบ ในมือกำแส้ไม้ไผ่เรียวยาวเล็ก ใครโดน เป็นเจ็บแสบแน่ เป้าหมายอยู่ที่หลานสุดที่รักตัวแสบน่ารัก

“ซุมสุกะบ่บ๊อกมันเนาะ”

ยายตำหนิผู้ใหญ่ทั้งหลายที่อยู่ใกล้ๆ นั้น

ลุงบ้าน้ำอาที่ถอนต้นกล้าข้าวอยู่ใกล้ๆ ก็โดนควนหลงไปตามๆกัน เมื่อยายเปียบหันมาตะวาดใส่ด้วยความฉุนเฉียว

ยายเปียบหรือยายระเปียบของหลานสุดที่รัก ซึ่งมักจะมาเยี่ยมในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์อยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะช่วงนี้ปิดเทอมด้วยแล้วยิ่งสนุกกันใหญ่เมื่อได้มาเล่นที่ทุ่งนาอันเป็นมรดกผืนเล็กๆ ที่ตกมาถึงครอบครัวยายเปียบ ด้วยรูปร่างที่ดูอวบท้วมของยายเปียบกับเด็กวัยหกขวบร่างผอมปราดเปรียวว่องไวอย่างใจใจ ซึ่งในใจคิดไปว่ายายคงตามไม่ทันแน่ แต่ทันเดี๋ยวนั้น...

“ตาม !...”

ใจใจ ทั้งตัวลงจากคันทันสู่พื้นที่ว่าง มีน้ำซังอยู่เล็กน้อยเพียงพอสำหรับเด็ก เสื้อผ้าเลอะเทอะใบหน้ามอมแมมกับการลุยทุกรูปแบบเท่าที่จะสรรหามาเล่นได้

“มึงอีขึ้นมาบ้อ มึงตายเถอะมือนี อย่าให้จับได้เด้อ”

เสียงดุเริ่มหนักขึ้น ถ้อยคำและสำเนียงโหดของยายที่หลานๆ คั่นชิน ฟังดูไม่ศักดิ์สิทธิ์ไม่น่าเกรงกลัวเท่าไรนัก

“อย่าห้ามมัน ให้มันเล่นโลด มันอีได้เรียนรู้ มันกำลังม่วน เตียวมันกะขึ้นเองฮั่นนะ มันบ่เป็นหยังดอก”

ยายแดงน้องสาวคนสุดท้องของยายเบียดห้ามพี่สาวแกมสนับสนุนให้เด็กๆ เล่น

“น้ำมันคัน สุกะฮื้ออยู่ มันเป็นหยังมามันยากไผ่”

ยายเบียดตะวาดใส่ทันควัน ทุกคนเงยบกริบได้แต่ยิ้มกริ่มและดูเหมือนว่าต้องยอมให้แกจัดการกับหลาน เศษใบไม้ใบหญ้าที่ลอยอยู่ในนาถูกเก็บขึ้นมาทำอยู่ในมือน้อยๆ ของใจใจเหมือนจะเป็นการไถ่โทษที่เล่นน้ำชะนาน

“นี่ ! ยายว่าแต่ใจหลาย เห็นไหมนี่ ใจก็ช่วยเก็บอยู่ละ”

เสียงเล็กๆ ออดอ้อนพร้อมโชว์ผลงานในกำมือ เพราะกลัวไม้เรียว แต่ก็มิวายโดนฟาดไปเบาๆ หนึ่งที

“เฮ้อๆ แหมๆ ใจเก็บให้เหมิดเด้อ พูนๆ ทางนั้นกะมี”

ยายแดงหัวเราะชอบใจ ดูเหมือนสนับสนุนคำพูดของหลาน

“ยายบอกหลายครั้งแล้วว่าอย่าลงไปเล่นน้ำในนา มันคัน ถ้าทำไปเหยียบเอาเศษนั้นเศษนี้เข้าแล้วมันจะเป็นแผลรู้ไหม”

ยายเบียดทั้งสอนทั้งบ่นพร้อมรำคาญละล้างตัวให้หลาน จริงๆ แล้วยายทั้งรักทั้งห่วงหลานคนนี้มากที่สุดเพราะ ยายเบียดเป็นคนใจดี

มีน้ำใจกับเพื่อนบ้านเสมอแม้บางครั้งจะดูดำว่ามีร้ายก็ตามแต่นั้นก็เฉพาะ
อยู่แต่ในบ้าน

“เฮ้า ! เสร็จแล้วไปเอาผ้าเช็ดตัวแล้วใส่เสื้อผ้าให้เรียบร้อย”

ทุกสิ่งทุกอย่างถูกจัดการให้เสร็จสรรพอย่างเป็นระเบียบ
เรียบร้อยสมกับชื่อยาย

ปีนี้ก็เหมือนกับทุกๆ ปีที่การทำงานปลูกข้าว ยังคงใช้ข้าวพันธุ์
เดิม นาผืนเดิม รถไถนาเดินตามี่ช่วยอีกแรงหนึ่งหลังจากวัวควาย
ในหมู่บ้านถูกขายไปหมดเมื่อคนปรับตัวตามยุคอุตสาหกรรม
และนโยบายการส่งเสริมของรัฐเร่งกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ
แม้โลกจะหมุนไปสักกี่พันกี่หมื่นรอบ เทคโนโลยีจะพัฒนาไปถึงขั้นไหน
ก็ตาม แต่คนเดิมๆ อย่างยายเปียบที่ทำเป็นประจำตลอดระยะเวลา
กว่าห้าสิบปี ด้วยจิตวิญญาณลูกชานายังคงดำเนินไปตามกฎแห่ง
ฤดูกาลตามวิถีเกษตรกรตัวเล็กๆ ของจักรวาลนี้

ลมเอื่อยอ่อนยามเช้าหอบกลิ่นไอหอมอบอวลของแม่โพสพ
โฉบมาต่าจุมูกอย่างจิ้ง ฉันทสูดเข้าไปเต็มปอดมันช่างหอมเหลือเกิน
บนท้องฟ้ามีปุยเมฆขาวสลบฟ้าเป็นก้อนเหมือนขนมสายไหม เมฆ
บางก้อนดูเหมือนสุนัขพันธุ์ต่างๆ และตามแต่จินตนาการ น่องกระจิบ
นกกระจอกเจี๊ยบแจ้วทักทายกัน ละอองน้ำค้างรวมตัวเม็ดใสปิ้งเหมือน
แว่นขยายเกาะแน่นิ่งอยู่ปลายยอดของแม่โพสพประกายระยิบระยับ
ราวอัญมณีล้ำค่าเมื่อต้องแสงนวลของดวงตะวัน ศิลปะแห่งท้องทุ่ง
เหมือนดังคลื่นน้ำร้ายระบำอยู่บนผืนผ้าใบเขียวขจีผืนใหญ่ที่เริ่มแข็งแรง
หลังจากปักดำไปเดือนเศษๆ ความอ่อนพลิ้วของแม่ยามนี้แม่จิตรกรหรือ
ศิลปินฝีมือชั้นเยี่ยมก็ยากที่จะได้ยลยินบทเพลงแห่งท้องทุ่งนี้ได้

ผีนนา 8 ไร่กับเจ้าของกรรมสิทธิ์ 5 คน แม่ดูไม่มากนักเหมือนเกษตรกรทั่วไปแต่ก็ได้ผลผลิตทบปีพอกิน พอทำบุญ ทำทาน แจกจ่ายบ้างที่สำคัญมันเป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลานที่ได้อนิสงจากข้าวในนาผืนนี้ให้มีกินมือผู้มีชีวิต...

“โอ้วววว ! จู๊ๆๆๆ ข้าวงามจัง”

ยายเปรียบอุทานด้วยความชื่นชมแม่โพสพที่กำลังตั้งท้อง

“ข้าว ข้าว ไป ไป”

นกน้อยหลายตัวถูกไล่ตะเพิดด้วยเสียงดุตันของยายเปรียบต่างก็แตกฝูงโผล่ขึ้นจากนาข้าวทันควัน

ขณะเดินตามคันนาสำรวจไปเรื่อยอย่างมีความสุข...

“ปีนี่คืออ๊ี้ได้ข้าวหลายกว่าเก่า”

ยายเปรียบยิ้มน้อยยิ้มใหญ่พลางรำพึงรำพันในอย่างอึมอึมใจ

น้ำในนาข้าวก็ยังคงดูเฉอะแฉะอยู่ ปูนา กบ เขียดก็ลดน้อยลงหรือเรียกว่า แทบจะไม่ค่อยมีให้เห็นเหมือนเมื่อก่อนเพราะคนใช้สารเคมีมากเกินไปจนความจำเป็น ผีนนาแห่งนี้แม่ปราศจากสารเคมีมาหลายปีแล้วก็ตาม แมลงหลายชนิดที่มาเกาะอยู่ยอดข้าวเพื่อหากินแต่ก็มีวายโดนสัตว์ใหญ่กว่าล่าเอา แต่การเอาตัวรอดเพื่อดำรงอยู่ของสัตว์หลายๆชนิดก็ย่อมหลีกเลี่ยงหนีจากการไล่ล่ากันเองด้วย วงจรชีวิตเหล่านี้อาศัยสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยเช่นกัน เราแสวงหาอากาศที่มีอุณหภูมิพอเหมาะพอดี อาหารปลอดภัยใส่ใจด้วยรัก ที่อยู่อาศัยที่มีสิ่งแวดล้อมดี คนที่อยู่ดูแลเอาใจใส่ห่วงใยทุกยาม

แผ่นดินนี้ช่างมีความมหัศจรรย์เหลือเกินที่สามารถสร้างชีวิตสร้างทุกสิ่งให้อยู่ร่วมกันได้อย่างวิเศษแม้จะถูกคุกคามทุกรูปแบบของคนที่ตั้งดวงเอาประโยชน์จากผืนดิน ขณะที่หลายคนไม่เคยคิด

ที่จะตอบแทนแผ่นดินเกิด หน้าซำยังเปลี่ยนมือไปให้นายทุนได้เป็นเจ้าของอีก

นกกะปุดร้องอืด..อืด..อยู่ริมคันทนาข้างกอไผ่ ในร่องน้ำนี้ ยังมีตาข่ายดักนกที่ชาวบ้านมาชิงไว้เป็นแพยว นกกระจิบนกกระจอก หลายตัวที่ติดในนั้น ในลำห้วยเล็กข้างนายังมีอุปกรณ์ดักปลาวางไว้ เต็มไปหมดชาวบ้านที่มาหากินส่วนใหญ่มาจากหมู่บ้านอื่น

แม้พื้นที่นาไม่มากนักแต่ก็นานเกือบชั่วโมงที่ยายเปียบเดิน ทุกเส้นทางบนคันทนา ผิวพรรณเหยี่ยว่นมือเรียวยาบกร้านสัมผัส ต้นข้าวด้วยหัวใจรักของยายเปียบ ผลผลิตที่รอคอยจากที่ชุ่มเทร่างกาย แรงใจเกือบทั้งหมดคงจะทำให้หายเหนื่อยลงบ้าง...

“ห้องฟ้าข้างสวยามยิ่งนัก”

ยายทอดสายตามองไปรอบๆ ทุ่งนา ยิ้มในใจ...

"พระพุทธเจ้าตรัสว่า ถ้ามีความรู้มาก คุณธรรมไม่พอ ความรู้นี้
จะเป็นโทษ ถ้าคุณธรรมเท่ากับความรู้ จะมีประโยชน์ ถ้าคุณธรรมสูง
ความรู้ไม่พอ ก็ประโยชน์น้อย แต่ยังไม่อันตรายเท่ากับความรู้มาก
แล้วคุณธรรมตามไม่ถึง นี่อันตรายที่สุด"

ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธร
ประธานมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ

รักแม่

วันนี้ญาติพี่น้องราว ๖ คนมีภารกิจสำคัญร่วมกันหลังจาก
ตราครุฑมาหลายเดือน...กับสรรพสิ่งที่เอื้อกันและกันทั้งดิน น้ำ
อากาศ แสงแดดที่ให้พลังงานอย่างสมดุลและเพียงพอ...

ทุกคนนำพาเอาแรงบริสุทธิ์ปราศจากค่าตอบแทน อีกรยัง
พกพาข้าวมากินร่วมกันด้วย ข้าวที่นำมาเป็นข้าวจากผืนนา
เมื่อปีที่แล้ว เรียกว่าเกือบปีที่เดียวที่ข้าวรุ่นพี่ได้มาเยี่ยมยามข้าวรุ่นน้อง
ที่นอนกองเกยกัน อีกไม่นานก็คงต้องแปรสภาพ...

สีเหลืองทองกลางทุ่งนา...ข้าวที่เกี่ยวข้องเสร็จสิ้นถูกมัดรวมกัน
พอดีมือกำหลายมัดกระจัดกระจายอยู่เป็นหย่อมๆ ทั่วท้องนา
ถูกทยอยนำมากองรวมกันเป็นกองใหญ่นอนแน่นิ่งรอการสี พื้นที่
ที่เตรียมไว้ปูด้วยมุ้งตาข่ายสีฟ้าผืนใหญ่พอรองรับเม็ดข้าวที่หลุด
ออกจากรวง มองไปรอบๆ มีตอซังที่สูงเกือบเท่าเอวบ้างก็ล้มตามกระแ
ลมที่พัดพาเมื่อตอนออกรวงใหม่ๆ...

ควันทิ้งกลิ่นไหม้พร้อมกับเสียงแตกเปรี๊ยะ...ลอยล่องมาตามลมตะวันออกเฉียงบนกับหมอกบางยามเช้าแทบแยกไม่ออก ไผ่กอใหญ่หลังบ้านพอได้เบรคควันและลมลงบ้างแต่ฝุ่นยังคงลุ้งลอย...

“ใครหนอช่างเผาแต่เช้าเชียว...”

หลายคนปรับพื้นที่นาตัวเองเพื่อทำการเกษตรรอบใหม่ด้วยการเผา บางคนเตรียมเพื่อปลูกรุ่นสำปะหลัง บางคนเตรียมเพื่อปลูกข้าวโพด บางคนเตรียมเพื่อปลูกถั่วเหลืองและปอเทือง รายสุดท้ายนี้ปลูกเพื่อคลุมดินและได้ผลผลิตบ้างแม้ไม่มากก็พอขายได้ในช่วงรอการปลูกข้าวอีกรอบ...

การเผาแม้จะทำให้พื้นที่เตียนราบคาบแต่สิ่งที่ตามมา คือ ฝุ่นละออง ไอร้อนระอุ เปลวเพลิงไหม้ลามทุ่งที่ต้องทำลายสิ่งมีชีวิตในดินและในอากาศรวมไปถึงต้นไม้ใบหญ้าที่ไม่มีความผิดต่อการกระทำครั้งนี้ด้วยแม้กระทั่งเสียงกรนด่าที่ตามมาอีกมากมายที่ปะปนกับสภาวะอากาศที่ร้อนพอกๆกับจิตใจยามนี้...

จริงๆ แล้วสิ่งหนึ่งที่ชาวบ้านหรือคนโบราณยึดถือปฏิบัติมาโดยตลอดคือ การปฏิบัติศีลห้า การทำการเกษตรหากมีความประณีตรอบครอบตั้งแต่แรกเริ่มมีการแสดงความคารวะต่อธรรมชาติการไม่ใช้สารเคมี ไม่ฆ่าแม่ธรณีและสิ่งมีชีวิตอื่นทั้งคนสัตว์พืชก็สามารถอยู่และเกื้อกูลกันได้อย่างยั่งยืน ที่สำคัญการปรับตัวตามสภาพอากาศก็เป็นไปตามกฎธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดตัวตัวของเขาเอง...การสลัดใบปกคลุมแม่ธรณีมิให้แห้งและเพื่อความอยู่รอดของตนในช่วงฤดูแล้ง ไปไม้แต่ละชนิดย่อมมีลักษณะเฉพาะ บางต้นมีใบหนา บางต้นใบบาง เล็ก เรียว ใหญ่

สังคมมนุษย์ที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกันก็เกื้อกูลแบบระบบนิเวศ มีบ้าน มีพ่อแม่ลูก มีการประกอบสัมมาอาชีพเพื่อหล่อเลี้ยงให้เกิดความสมดุลตามบทบาทหน้าที่ความเหมาะสม และวิถีของตนอย่างเคารพกันและกัน ใครแรงน้อยอ่อนแอก็ต้องการการช่วยเหลือจากคนที่แข็งแรง ส่วนคนที่ก็มีได้เอาเปรียบแต่อย่างใดหากแต่หยิบยื่นความนอบน้อมให้เกียรติก็จะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นวิถีธรรมชาติบนพื้นฐานความเคารพอย่างง่ายงาม...

วันนี้เป็นวันที่ทุกคนต้องมาช่วยกันสีข้าวที่นาของยายเปียบ ซึ่งได้จองคิวรถสีข้าวไว้ ยายเปียบบอกว่าเมื่อก่อนเราใช้วิธีการตีข้าวเอาแรงกันหากบ้านไหนมีแรงงานเยอะก็ตีหน่อย แต่หากบ้านไหนแรงงานน้อยเราก็ไปช่วยกันหรือเรียกว่า “ลงแขก” แต่ที่นี่เรียกว่า “เอาแรง” วัฒนธรรมแบบนี้ปัจจุบันแทบจะหายไปเกือบหมดสิ้น เพราะวิถีการทำนาเปลี่ยนไป ต่างก็รีบเร่งเพื่อไปทำอย่างอื่น เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องไปรับจ้างหารายได้กับรายอื่นๆ ต่อไป

“นูนๆ ! รถมาแล้ว รถมาแล้ว”

ตาหรั่งร้องบอกทุกคนเมื่อเห็นรถสีข้าวแต่ไกล

ชุดกันฝุ่นละอองฟางถูกปกปิดอย่างมิดชิดแทบจะจำใครไม่ได้เลยหากไม่รู้มาก่อน การจัดการถูกออกคำสั่งจากคนเพียงคนเดียวเท่านั้น เพราะต้องดูทิศทางลมเพื่อไม่ให้ฟางข้าวตีกลับมาใส่พวกเรา

“เฮ้อ ! ถอยเข้ามาเลย อี๊กๆ”

เสียงใครสักคนสั่งการอย่างแม่นยำ

ทุกคนช่วยกันจับมุ้งตาข่ายเพื่อแน่ใจว่าข้าวจะไม่ร่วงหล่นออกนอกบริเวณที่จัดวาง คนตัวเล็กจะอยู่บนกองข้าวเพื่อป้อนมัดข้าวส่งเข้าเครื่องสี ส่วนคนที่อยู่ข้างล่างจะทยอยส่งมัดข้าวล้าเสียง

ขึ้นบนกองเพื่อให้จับได้ง่ายขึ้น

สายพอดูแต่ลมที่พัดเย็นสบายช่วงเข้ากลับค่อนข้างร้อน ระอุน่าดูแทบจะเผาใบหน้าได้เลยทีเดียว เมื่อเครื่องยนต์เริ่มสตาร์ท ทุกคนต่างรู้หน้าที่ของตนเอง เสียงเครื่องยนต์ก็ค่อนข้างดังแทบจะไม่ได้ยินเสียงเรียกกัน อีกอย่างรถคันนี้ก็รับงานเยอะเป็นพิเศษ ต้องจอบควักล้างหน้าหลายวัน เครื่องยนต์จึงมักมีปัญหา

“อ้าว ! คนอยู่ข้างบนคอยป้อนให้ทันนะ จะส่งแล้ว”

ตาเริญน้ำเขยก้าซบซอนที่รอบนกองข้าว

ก่อนแล้วก่อนเล่าที่ส่งเข้าเครื่องปั่นแยกเมล็ดออกจากรวง คุนากลัวใช้ได้เลย สักพักหนึ่งทิศทางลมที่เราคาดคะเนไว้แต่แรก กลับเปลี่ยนทิศอย่างกะทันหันไม่เป็นใจเท่าไรนัก ต่างก็โดนฝุ่นละออง ฟางไปตามๆ กัน ทุกคนหยุดไปพักหนึ่งแต่ยังคงเดินเครื่องปกติ

“ส่งมาเร็วๆ เลยครับผมพร้อมแล้ว”

ขอนผู้เป็นลูกเขยบอกทุกคนให้เร่งมือ

เสียงเครื่องก็ดังจนต้องส่งเสียงเรียกแข่งกัน ละอองฝุ่นลอย ฟุ้งกระจายออกจากปล่องรถสีข้าวปลิวรวมกันเป็นกองโต ฟางข้าว ดูจะละเอียดเพราะการปั่นอย่างรุนแรง แต่จะสะดวกมากหากนำไปใช้ประโยชน์ต่อ

ไม่นานนักมัดข้าวกองใหญ่ก็ลดลงเรื่อยๆ เมล็ดข้าวที่ไหลออกจากเครื่องถูกลองรับด้วยถุง (ปุ๋ย) ที่ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมใช้เพราะ ภูมิมิขนาดพอเหมาะง่ายแก่การขนลำเรียง ต่างจากเมื่อก่อนที่ใช้ กระสอบป่านซึ่งมีขนาดใหญ่และหนักเอาการต้องใช้รถขนาดใหญ่ บรรทุกเท่านั้น

แสงสีทองอ่อนๆ อาบยอดไม้ที่อยู่ปลายนาเป็นแสงสุดท้าย แห่งวัน นกหลายชนิดบินเป็นฝูงกลับรังอย่างร่าเริงอึกมุ่นหน้า แม่นก

ที่ไม่เคยปรากฏที่นี่ก็มีอย่างมากมายเพราะสภาพธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป ทั้งอุณหภูมิความชื้นคลื่นความถี่หรือแม้กระทั่งแหล่งหากินที่อุดม ผืนดินมีแร่ธาตุต้นไม้อื่นๆยังมีคุณค่าแก่สิ่งมีชีวิตให้ดำรงอยู่ร่วมกัน

“เราอยู่โดยปราศจากความอคติต่อธรรมชาติมาแต่เดิม ข้ายังให้ความเคารพบูชาอย่างรู้คุณ เราถูกปลุกฝังให้คารวะต่อผู้มีพระคุณ ตอบแทนผู้มีน้ำใจ แบ่งปันคนยากไร้ ทำบุญทำทาน นอบน้อมถ่อมตน ไม่ลบหลู่ดูแคลนต่อธรรมชาติและมนุษย์ด้วยกัน ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งมีคุณค่าสำหรับมนุษย์ ไม่ใช่มนุษย์ที่ได้ประโยชน์ แต่ยังมีสัตว์ต่างๆ อีกมากมายหลายชนิดที่ยังพึ่งพาธรรมชาติเช่นเดียวกัน”

...การเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่อาหารที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สิ่งเข้ามาแทนที่บดบังความเป็นวิถีท้องถิ่น เอาการพัฒนาที่เป็น สิ่งเอื้ออำนวยความสะดวกด้วยการซื้อหาด้วยเงินตราเพียงอย่างเดียว ขณะที่เดินขอนคิดตามและเป็นกังวลอยู่ลึกๆ

...เฮ้อ !

หลังเสร็จฤดูการเก็บเกี่ยวผลิตที่เป็นน้ำพักน้ำแรงของ เกษตรกรชาวนาแล้ว ผลผลิตแม้ไม่มากนักหากแต่ทว่าความอ่อนล้า ยังคงติดตัวมิหาย รอยยิ้มแห่งความสุขเต็มอิมอบสองแก้ม คละเคล้า กลิ่นหอมกรุ่นของข้าวใหม่ที่ทาบทาท้องทุ่งแม้อยู่ในเปลือกก็ตาม ข้าวส่วนใหญ่ที่ถูกเก็บไว้ในยุ้งฉางเพื่อรอหุงต้ม ส่วนหนึ่งบ้างก็นำมา ทำข้าวต้มมัด, ข้าวหลามเพื่อถวายพระและกินเป็นของว่าง

ทุ่งนาที่เคยเขียวขจี วันนี้กลับดูเจี๊ยบเหงาทั้งร้างกองฟางจากการสีข้าวเพียง 3-4 กองที่นอนใฝานาอย่างสงบ สายลมเย็นที่เคยพัดผ่านไม้แฉะเวียนมาดังเช่นเคย ขอนผู้เป็นเขยได้ยินเพียงเสียงกระซิบแผ่วเบาจากท้องนา

ฤดูกาลหน้าฉันจะหอบรักมาเยือนที่นี่...

สร้างสำนักในเรา-เพื่อชุมชน

วันนี้เป็นวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ เด็กกลุ่มหนึ่งที่เรียกตัวเองว่า “เด็กดีบ้านติดต้อ” มีนัดกันเพื่อไปทำกิจกรรมที่วัด กระจต้อบหลังบ้านพี่เพลง เป็นกระจต้อบเล็ก ๆ ที่จุคนได้ราว 15 คน ช่าง ๆ มีกอไผ่กอใหญ่ที่เป็นร่มบังแดดอีกชั้นหนึ่ง เป็นจุดนัดพบกัน

ช่วงสายวันนั้น รถประจำตัวจอดเรียงรายราวแก๊งเด็กแว้น แต่เป็นรถจักรยานที่เด็กๆ ใช้ปั่นไปโรงเรียนเป็นประจำ บางคันไม่มีเบรก ต้องใช้รองเท้าพองน้ำที่คีบอยู่ยึดเข้าไปที่ล้อหน้า บางคันบังโคลนไม่มีหน้าฝนที่หลังเป็นสายเส้นทางยาวเลยทีเดียว

การรวมตัวของเด็กๆ เป็นการรวมตัวโดยธรรมชาติ ส่วนใหญ่ถ้ามาทำกิจกรรมที่บ้านพี่เพลง พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้าใจและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี บางวันหยุดก็นัดกันทำขนมขายในหมู่บ้านด้วย ซึ่งเมื่อพ่อแม่เห็นลูกๆ รู้จักเสริมสร้างคุณค่าที่เป็นประโยชน์ให้แก่ชีวิตตนเองด้วยแล้วละก็ น้อยนักที่จะปฏิเสธ

“สายปานนี้แล้ว ทำไมยังไม่มาอีก”

พี่มายมองดูสมาชิกในกลุ่ม จึงรู้ว่าพี่โบว์ยังไม่มา

“แฟงก็ ปั่นจักรยานไปดูพี่โบว์ซิ...”

มายสั่งให้แฟงก็ไปตามพี่โบว์ที่บ้าน

พี่โบว์เป็นลูกสาวผู้ใหญ่บ้าน เป็นคนรุ่นใหม่หัวก้าวหน้า เป็นวัยรุ่นที่เรียนระดับมหาวิทยาลัย ให้สนใจในการทำกิจกรรมชุมชนเป็นอย่างดีและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีพ่อเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วยแล้ว ตัวเองจึงต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้รุ่นน้องๆ และคนในชุมชนอีกด้วย ระหว่างที่รอสมาชิกให้ครบ เด็กๆ มีกิจกรรมเตรียมความพร้อมมาเล่นกันก่อน โดยมีต้นเสียงนำร้องเพลง

เพลงน้ำเลย

“น้ำเลย น้ำเลยไหลหลัง พวกเรายังหวงแหนน้ำเลย

หล่อเลี้ยงผู้คนไทยเลย อย่าให้น้ำเลย เลยจนเหือดหาย

ภูเขาถ้ามีป่าไม้ น้ำใสๆ ก็จะหลังลงมา

ป่าไม้ช่วยเก็บรักษา น้ำจากฟ้ามาเป็นลำธาร

ปูปลากุ้งยังเวียนว่าย อยู่ในสายน้ำเลยมานาน

อย่าเหลือไว้เพียงวันวาน มาร่วมสืบสานรักษาน้ำเลย

ปูหินปลาแปม ปลาพื้น เมื่อก่อนนั้นเคยมีมากมาย

หอยหอมตัวน้อยตัวใหญ่ ล่องลอยในสายน้ำเบิกบาน

เด็กน้องยังลอยเล่นอยู่ กุ้งหอยปูก็ถูกจับเป็นอาหาร

เติบโตมากับสายน้ำ สายธารแห่งลำน้ำเลย

พวกเราชาวลูกน้ำเลย เราไม่เคยคิดจะทำลาย

ผู้คนมากมายอาศัย น้ำเลยได้หล่อเลี้ยงชีวิต

เชิญมาร่วมกันดูแล อย่าได้รังแกช่วยกันสัคนิด
น้ำเลยเหมือนดั่งชีวิต ให้หนุ่มวอลมิตรได้ยั่งยืนนาน⁵”

เด็กๆ ร้องเพลงนี้เพื่อใช้รณรงค์ ในการสร้างจิตสำนึกให้คน ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน เพราะถือว่าคนเมืองเลยมีแม่น้ำสายหลัก ที่ไหลผ่าน 4 อำเภอรวมถึงชุมชนบ้านติดต่อกันด้วย ที่สำคัญแม่น้ำเลย ยังสร้างชีวิตสร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับคนเมืองเลยมาหลายชั่วอายุคน ได้ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค

ผู้เฒ่าเล่าว่า สมัยก่อนเมื่อ 50 ปีที่แล้วริมน้ำเลยเป็นหาดทราย ที่กว้างใหญ่ มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำเลยมาอย่างยาวนาน น้ำเลยใสสะอาดสามารถดื่มกินได้ โดยวิธีการชุดหลุมเล็กๆ ริมหาดทราย แม่น้ำเลยพอให้น้ำซึมเข้ามาได้ น้ำที่เข้ามาก็จะใสและดื่มได้ โดยปราศจากสารเคมีที่ไหลปนเปื้อนมากับน้ำ

การปลูกพืชริมแม่น้ำเลยก็เป็นวิถีชีวิตหลักของคนที่อยู่ใกล้แม่น้ำ ผักหลายชนิดที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและโดยการไหลของแม่น้ำเลยที่นำพามา สัตว์น้อยใหญ่ที่เป็นอาหารหลักอีกอย่าง ที่นิยมรับประทานคือ ตัวอ่อนแมงปอ หรือภาษาถิ่นเรียกว่า “แมงอีเนี้ยว” ชาวบ้านจะนำมาปรุงเครื่องและห่อใส่ใบตองหมกใส่ไฟ

ช่วงเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ จะมีหอยทราย ชาวบ้านเรียกว่า “หอยตาก” อยู่หน้าดินในแม่น้ำเลยเต็มไปหมด และจะมีเพียงหมู่บ้านเราเท่านั้นที่มีหอยชนิดนี้เกิดขึ้น คนจากหมู่บ้านอื่นแม้กระทั่งข้ามอำเภอ เมื่อรู้ว่า มีหอยชนิดนี้ อยู่ก็จะแห่กันมาลากเอา โดยมีอุปกรณ์สวิงไถล่อน

⁵ ประพันธ์โดย ไพ่ ทานตะวัน ค่ายน้ำเลย บ้านเลยดาวตาด (ต้นน้ำเลย) 23 ก.พ. 2543

ติดคราดเหล็กด้ามยาว เพื่อช่วยต่อการลาก ความหลากหลาย และความอุดมสมบูรณ์เหล่านี้จึงทำให้ คนไทเลยที่ได้อาศัยจึงผูกพันกับแม่น้ำเลย

“พี่โบว์ไม่อยู่บ้าน แม่เนียบอกว่าไปเข้าเวรที่โรงเรียน”

แพ่งก็กลับมารายงาน

“เอาไงดีเพลง ?”

พี่มายถามความเห็นกับเพลง เพื่อหาทางออกร่วมกัน

“ไม่เป็นไร...เราก็คูยกกันเองก็ได้” เพลงตอบอย่างมั่นใจ

“วันมะริินที่วัดจะจัดงาน คูกกับพี่โบว์ไว้ว่า เราจะไปเก็บขยะกัน”

เพลงทำความเข้าใจฟัง ถึงสิ่งที่จะปฏิบัติร่วมกัน

“เก็บขยะเหรอ !”

น้องภูมิพูดขึ้นแบบงงๆ ทำตาเหลือกใส่พี่เพลง

“ก็เออสิ !” เพลงตอบและชะงักหน้าใส่ภูมิ

“ถูดำเราก็มื ไม่เห็นจะยากเลย” เพลงปรารภกับสมาชิก

กลุ่มเด็กดีบ้านติดต่อ จะมีกติการ่วมกันอยู่ว่า หากในชุมชนจะจัดงานประเพณีอะไร จะต้องไปช่วยกันเก็บกวาด และบริการด้านอื่น เช่น ช่วยจัดโต๊ะ เก้าอี้ ช่วยเสิร์ฟน้ำให้ผู้หลักผู้ใหญ่ ปกติแล้วทำเนียมที่ปฏิบัติกันในหมู่บ้าน เมื่อมีงานบุญวัด หรือบุญบ้าน ชาวบ้านจะไปช่วยกันอยู่แล้วโดยส่วนใหญ่ แต่เมื่อมีชาวบ้านภารกิจส่วนตัวก็จะผลงานตัวเองไปช่วยงานส่วนรวมก่อน ผู้หญิงก็จะอยู่ในครัว ผู้ชายจะทำหน้าที่กางเต็นท์หรืองานหนักที่ต้องใช้แรงมาก

อากาศวันนี้ร้อนมากๆ ยิ่งใกล้เที่ยงเท่าไร เด็กๆ ก็เริ่มกระวนกระวาย อยากซื้อขนมซื้อน้ำกิน บ้างก็ขอตัวไปก่อน แล้วค่อยไปเจอกันที่วัด

“ไปก่อนนะพี่เพลง”

แพงก็จับจักรยานได้ ออกตัวไปกับอ้วนก่อน

“รออยู่ใต้ต้นไม้พี่นะแพง”

พี่เพลงกำชับแพง เพราะกลัวจะไปทีอื่น

“ไปได้ยัง” ใจใจถามพี่ๆ แล้วทำหน้าที่เธอหอร่า

“เดี๋ยวก่อน ! เต็กๆ” แม่เรียกให้ขบวนจักรยานให้หยุด

“เสร็จแล้วรีบกลับมานะ แม่จะทำผัดซีอิ้วให้กิน”

แม้อย่างเป็นห่วง

“จ๋าแม่” เพลงรับคำ

ที่วัดไม่เฉพาะเด็กๆ เท่านั้นที่มีจิตอาสา แต่ดูเหมือนจะคลาคล่ำไปด้วยชาวบ้านที่มาช่วยงานอย่างมาก ที่กำแพงวัด มีสามเณรหลายรูปที่ช่วยกันจับจีบผ้า ฟ้า ขาว เหลืองประดับประดาเป็นดอกๆ อยู่รอบๆ ในห้องประชุมมีผู้เฒ่าฝ่ายหญิงจำนวนมากนั่งจัดพานบายศรี 9 ชั้น ดูสวยงาม บริเวณรอบๆ โบสถ์ผู้เฒ่าฝ่ายชายต่อสายยางฉีดน้ำทำความสะอาดขัดถูจนเกลี้ยงเกลา ดูสะอาดตา ชายฉกรรจ์ก็กางเต็นท์ขนาดใหญ่กว่า 10 เต็นท์ ส่วนมัคทายกและคณะกรรมการหมู่บ้านก็จัดเตรียมเครื่องมงคลและเครื่องถวายต่างๆ

ปรากฏการณ์พลังชุมชน เป็นพลังศรัทธาที่เกินจะบรรยายได้ ชาวบ้านยังมีความเชื่อเรื่องการทำบุญ ทำทาน แม้การให้ทานโดยการออกแรง ถือว่าเป็นการให้ทานขั้นพื้นฐานของชาวบ้านในชุมชน

ผู้ใหญ่บ้านทดสอบเครื่องเสียงที่เต็นท์อำนวยการก็ป่าวประกาศ และใช้จุดนั้นเป็นจุดส่งงานผ่านเครื่องขยายเสียง แม้กระนั้นทุกอย่างก็ดำเนินไปโดยอัตโนมัติ เหมือนต่างรู้หน้าที่ของตัวเอง

“สงสัยลุงดำไม่พอแน่ๆ เลย” เค้กพูดขึ้น

“ไม่เป็นไร เก็บให้เต็มถุงก่อน ที่เหลือค่อยใส่ถังขยะเอา”

เพลงตอบไป และบอกทุกคน

“แยกขยะด้วยนะ” พี่มายสั่งการอีกรอบ

“กลุ่มนี้เก็บพลาสติกทุกชนิด กลุ่มนี้เก็บเศษกระดาษ เจ้งกับภูมิเก็บขวดแก้ว ระวังด้วยถ้าขึ้นไหนแตกก็เอาลงถังขยะเลย ส่วนที่เหลือมาทางนี้ อีก 30 นาทีมาเจอกันที่นี่”

พี่มายจัดแจงและกำชับอย่างเป็นระบบระเบียบ

“ส่วนพ่อ ถ่ายรูปอย่างเดียว” เพลงชำเลื่องสายตาหันหน้ามาบอกพ่อเบาๆ

กิจกรรมจิตอาสา เป็นกระบวนการของการฝึก “การให้” ที่ดีเพื่อขัดเกลาละวางตัวตน และบ่มเพาะความรัก ความเมตตาผู้อื่น โดยไม่มีเงื่อนไขทั้งนี้ กระบวนการของกิจกรรม ซึ่งเป็นการยอมสละตนเพื่อรับใช้และช่วยเหลือแก้ไขวิกฤติปัญหาของชุมชน สังคม จิตอาสา ยังจะได้เรียนรู้ละเอียดอ่อนต่อสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวมากขึ้น สัมผัสความจริง เชื่อมโยงเหตุและปัจจัยความสุขและความทุกข์ เจริญสติ ในการปฏิบัติงาน ที่ศาสนาพุทธเรียกว่า พรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อให้เกิด “การให้” ที่ดี กิจกรรมจิตอาสา จึงเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เด็กและเยาวชน คนในชุมชน ได้ขัดเกลาตนเอง เรียนรู้ภายใน และเกิดปัญญาได้อย่างแท้จริง

“ร้อนจัง หิวน้ำด้วย” น้องเพิ่มตัวเล็กสุดในกลุ่มเริ่มบ่นขึ้นมา

“เฮ ! เสร็จแล้ว” เด็กๆ ส่งเสียงดีใจที่ทำภารกิจสำเร็จ

“ไป เดี่ยวกินข้าวที่บ้าน แม่ตัวทำผัดซีอิ๊วไว้รอ”

พ่อบอกเด็กๆ เมื่อรู้ว่าได้เวลาหิวกันแล้ว

วันนี้ นอกเหนือจากการอาสาทำความดีในรูปแบบกิจกรรม

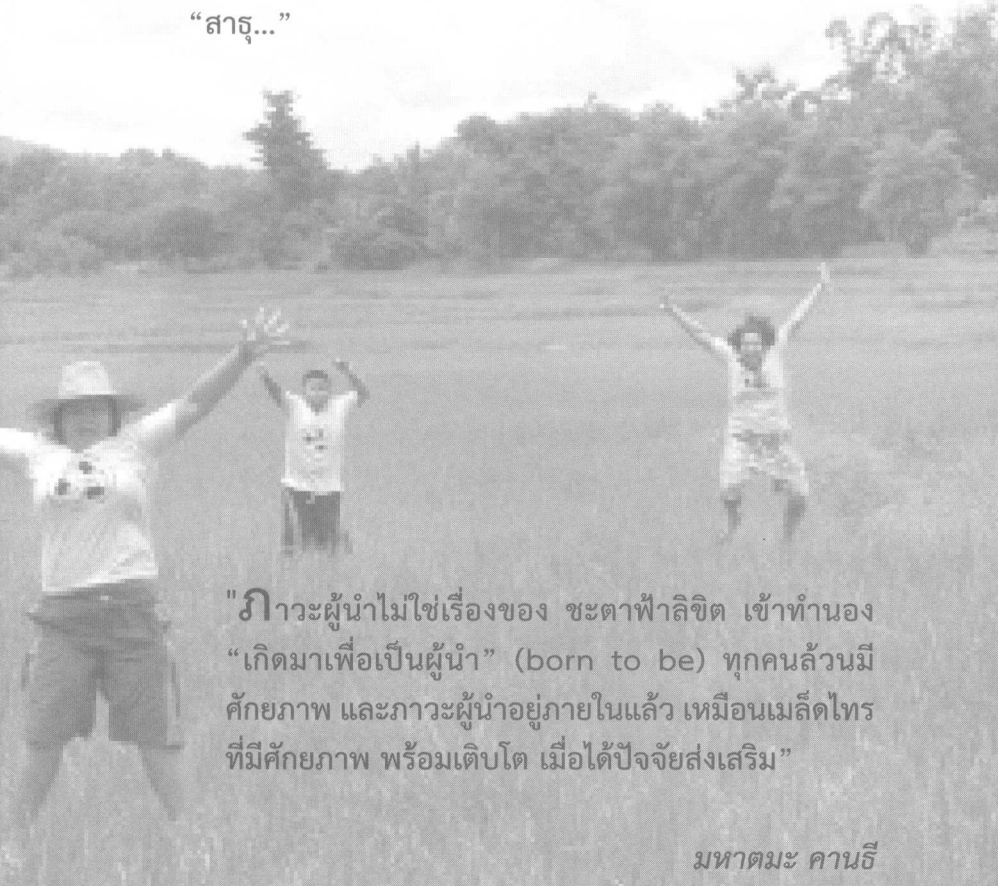
บำเพ็ญประโยชน์แบบเด็กๆ ที่สามารถแบ่งเบาภาระชุมชนได้แล้ว กิจกรรมนี้ส่งผลให้ยกระดับจิตใจของเด็กๆ ให้สูงยิ่งขึ้น เมื่อรู้จักการตอบแทนแผ่นดินเกิดแล้ว พ่อแม่ และคนในชุมชนเมื่อเห็นสิ่งที่ลูกๆ ได้ปฏิบัติร่วมกันแล้ว เกิดความภาคภูมิใจ เป็นดอกไม้ที่เบ่งบานในใจดวงน้อยทั้งผู้ให้และผู้รับเช่นกัน

“ก่อนกิน ทำยังไงก่อน ลูกๆ”

แม่ตัว ทบทวนความจำเด็กๆ

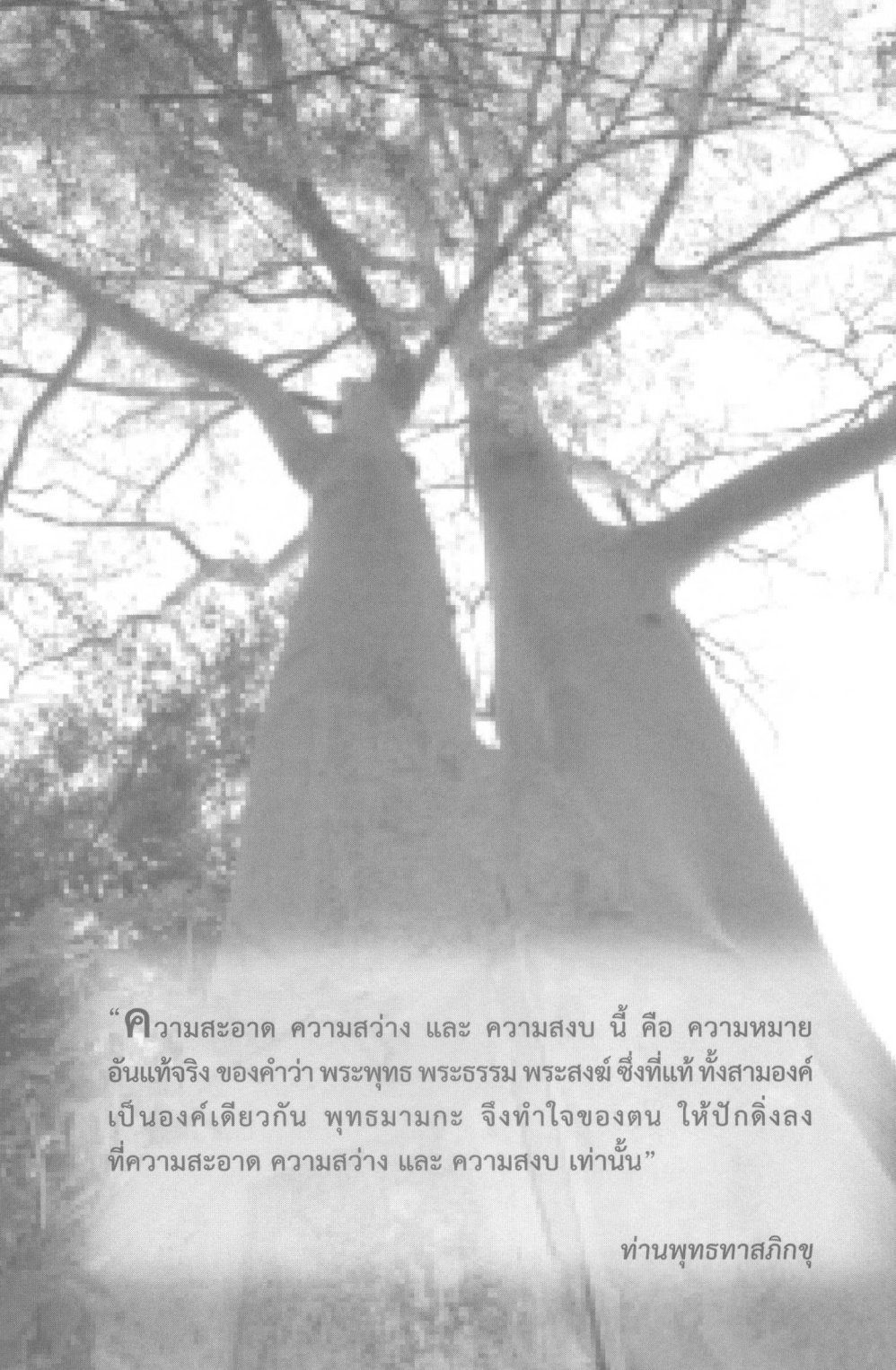
เด็กๆ รู้ว่าต้องทำอะไร หนึ่งในจำนวนนั้นจึงอาสา นำต้นเสียง

“สารู...”

“ภาวะผู้นำไม่ใช่เรื่องของ ชะตาฟ้าลิขิต เข้าทำนอง “เกิดมาเพื่อเป็นผู้นำ” (born to be) ทุกคนล้วนมีศักยภาพ และภาวะผู้นำอยู่ภายในแล้ว เหมือนเมล็ดโพธิ์ที่มีศักยภาพ พร้อมเติบโต เมื่อได้ปัจจัยส่งเสริม”

มหาตมะ คานธี

“ความสะอาด ความสว่าง และ ความสงบ นี้ คือ ความหมายอันแท้จริง ของคำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งที่แท้ ทั้งสามองค์เป็นองค์เดียวกัน พุทธมามกะ จึงทำใจของตน ให้ปักดิ่งลงที่ความสะอาด ความสว่าง และ ความสงบ เท่านั้น”

ท่านพุทธทาสภิกขุ

ดิวชรัทธา

หน้าหนาวเพิ่งจะผ่านไปได้ไม่นาน แต่สภาพอากาศยามนี้ ดูแห้งแล้งยิ่งนัก ลมที่หอบไอร้อนระอุมาเยือนไม่ปราณีต่อสิ่งมีชีวิตที่อยู่ร่วมโลกเลย มีเพียงกอหญ้าคาสองข้างทางที่ขอบแสงแดดยามนี้ มันขึ้นสูงพอเพียงหน้าอกและมีไม้ยืนใหญ่น้อยสลัดกัน ทำหน้าที่รับแรงปะทะจากไอร้อนได้ ทั้งยังทำหน้าที่รับละอองฝุ่นจากรถวิ่งเข้า-ออก ถนนลูกรังสายเล็กมุ่งสู่ทุ่งนาและป่าชุมชนที่ชาวบ้านมักไปหากินในทุกฤดูกาลเท่าที่จำเป็น บางคนก็ได้ข่มตแดง หน่อไม้แม้อปลออยู่ในบุง (บึง) สาธารณะยังสามารถปะทังชีวิตได้หลายมือและสร้างรายได้มากโขเลยทีเดียว

วิธีที่ชาวบ้านปฏิบัติกันมาแต่เดิมคือ พื้นที่ตรงไหนที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติสาธารณะทุกคนจะมีสิทธิ์เหมือนกันไม่ว่าคุณจะถูกอยู่หมู่บ้านใดก็ตาม เพราะถือว่าเป็นวิถีหาอยู่หากินตามปกติที่ไม่ต้องขออนุญาตใครแม้จะมีบ้านเรือนอยู่ใกล้ละแวกนั้นก็ตาม

การอยู่รวมกันในสังคมชุมชนแห่งนี้ยึดถือความเป็นคนกันเอง รู้จักมักคุ้นเสมือนญาติพี่น้องที่ต้องแบ่งปันกันได้ เช่น การเรียก มากินข้าวด้วยกันทั้งที่เรารู้จักมาก่อน การให้ววนขอแรงช่วยแบกหาม ในบางกรณี เป็นต้น

“ถีบจักรยานไปใส่น้อครับตาพัน บ่ค่อยเห็นตามาทางนี้ โดนแล้ว ลำบายตีบตา”

ขอนอ่อนเอื่อยทักทายเมื่อตาพันผู้ผ่านทางเพื่อมุ่งหน้าเข้าป่า โพนเหล็กซึ่งไม่ห่างจากหมู่บ้านนัก ที่อานจักรยานเหน็บมีดตะขอ ด้ามยาว

“เร็วแรงยังดีอยู่นี่ะตา”

“รถเป็นหยั่งหละ คือล้อหลุดขวางทางจั่งซี่ มันถามหาเงิน ละว้า...ฮ่าๆ”

ตาพันยิ้มไม่ทันตอบแต่ถามกลับแกมหยอกล้อหัวเราะว่า

“ลูกหมากเพลาน้ำหลุดครับตา โชคดีที่มันหลุดอยู่ใกล้ บ้าน” ขอนบอกสาเหตุ

“ว่าอีไปป่าเนีย...หาตัดหวาย วัดเพิ่นอีมีบุญฝังลูกนิมิต ปีนี้จัดงานใหญ่” ตาพันพูดสวนขึ้นและบอกที่มาที่ไป

โดยปกติแล้วหมู่บ้านเราจะมิงานอยู่บ่อยเป็นประจำ อีกอย่าง ยังยึดถือยึดคอง (จารีตปฏิบัติ) แบบคนอีสาน ซึ่งการทำบุญภายใต้ ความเชื่อแต่ดั้งเดิมย่อมนำพาความเจริญงอกงามเป็นสิริมงคลต่อตนเอง และครอบครัว ตาพันเป็นผู้อาวุโสในจำนวนผู้เฒ่าหลายคนของหมู่บ้าน ที่เอาการเอางานด้านศาสนาและงานอาสาหลายๆ อย่าง งานนี้ตาพัน จึงอาสาไปตัดหวายในป่าท้ายบ้านเพื่อนำไปเข้าพิธีผูกพัทธสีมา คือ แดนที่พระสงฆ์หมายกำหนดขึ้นโดยจัดตั้ง “ลูกนิมิต” คือสิ่งที่เป็น เครื่องหมาย มีหินวางไว้เป็นจุดๆ วางไว้ 8 ทิศ...

“ไปก่อนเด้อ มันอีสวย”

ดาพันขอตัวขณะขึ้นป็นจักรยานคู่ชีพ

ช่วงหัวค่ำวันนี้ ในหมู่บ้านเป็นเวลาที่เขาบ้านส่วนใหญ่กำลัง
งุ่นง่านกับการงาน บางครอบครัวก็ดูหนึ่งดูละคร หลายครอบครัว
เพิ่งกลับจากไร่จากสวน รถราในหมู่บ้านก็มากขึ้นเนื่องจากนโยบาย
รถยนต์คันแรกจากรัฐบาลชาวบ้านส่วนหนึ่งซึ่งมีรายได้จาก
การค้าขายยางพาราและรอคอยวันที่จะได้เป็นเศรษฐีใหม่มานานต่าง
ก็มารวมกันที่วัด

“สวัสดีครับพี่แม่พี่น้องชาวบ้านติดต่อกันที่เคาพรักทุกท่าน
เสียงที่ท่านได้ยินอยู่ในขณะนี้คือเสียงจากหอกระจายข่าวบ้าน
ผู้ใหญ่บ้าน มีเรื่องจะแจ้งให้พ่อแม่พี่น้องได้ทราบ...”

เสียงตามสายจากหอกระจายข่าวที่ผู้ใหญ่บ้านแจ้งให้คณะ
กรรมการจัดงานไปร่วมปรึกษาหารือกันที่วัดโพนงาม ผู้เฒ่าจำนวน
หนึ่งนำหวายที่ตัดมารวมกันได้มากเพียงพอที่จะผูกลูกนิมิตทั้ง 9 ลูก
และแต่ละลูกต้องใช้ฝีมือถักหวายอย่างละเอียดพิถีพิถัน บรรยากาศ
ที่วัดดูคึกคักเป็นพิเศษเพราะต่างคนต่างก็กระตือรือร้นทำบุญใหญ่
เล็กๆ ก็วิ่งเล่นกันอย่างสนุกสนานตามประสา

วัดโพนงาม (ตั้งแต่ปี 2551-ปัจจุบัน) มีพื้นที่เป็นลาน
เทคอนกรีตเสริมเหล็กบริเวณกว้างขวางมากพอที่จะจัดงานใหญ่ๆ
ได้ ก่อนจะมีการบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นดินมีต้นโพธิ์
ใหญ่อยู่ใกล้โบสถ์ เนื่องจากในช่วงฤดูฝนของทุกปีจะมีลมพัดอย่าง
รุนแรงทำให้เกิดการหักลงบ่อยครั้งเกรงว่าจะโดนโบสถ์คณะกรรมการ
หมู่บ้านและชาวบ้านจึงมีมติให้ตัดต้นโพธิ์ออก...

ภายในบริเวณวัดถูกเปิดไฟไปทั่ว เพื่อทดลองความสว่าง ช่างปูนที่ติดลายกระจังบริเวณรั้วก็เร่งกันอย่างเต็มที่ ทุกคนทำงานกันอย่างขะมักเขม้นตลอดทั้งวันจนตึกขึ้น แม้ครัวทำอาหารเลี้ยงดูกันเป็นอย่างดี ใครมีอะไรก็นำมาสมทบกันเพื่อถือโอกาสนี้ทำบุญไปด้วย วันงานจริงจะมีโรงทานเยอะแยะไปหมด อีก 3 อาทิตย์เศษๆ ก็จะถึงวันงานที่ชาวบ้านรอคอย

ความเชื่อความศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อพุทธศาสนาคือการปฏิบัติตนรักษาศีลและการบริจาคให้ทานทำนุบำรุงวัดวาอาราม ครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดีก็จะบริจาคเงินเข้าวัดมาก และการจองลูกนิมิตไว้ล่วงหน้า เรียกว่าลูกหนึ่งก็เป็นแสนเลยทีเดียวโดยเฉพาะลูกนิมิตประธานที่อยู่ภายในพระอุโบสถก็จะตรว 5 แสนกว่าบาท แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำบุญตามแต่จิตศรัทธาเท่าที่มีทุนทรัพย์

ด้ายสายสิญจน์ถูกโยงเริ่มต้นจากโบสถ์ไปทุกหลังคาเรือน โดยเจ้าของบ้านต้องนำด้ายขาวมาเชื่อมจากบ้านใกล้เมื่อทำพิธีสวดจะได้เป็นสิริมงคลอยู่เย็นเป็นสุขทั่วทั้งหมู่บ้าน

ลำแสงไฟสปอทไลท์ที่ส่องสายขึ้นบนท้องฟ้าบ่งบอกว่าหมู่บ้านนั้นต้องมีงานบุญและมหรสพสมโภชหนึ่งในนั้นคือ หมอลำ ซึ่งหนึ่งปีจะมีเพียงครั้งเดียวที่หมอลำมาเล่นให้ฟังถึงหมู่บ้าน แต่ก็นั้นแหละเมื่อหมอลำคณะใหญ่ค่าจ้างก็สูงเอาการทีเดียว แต่เมื่อกรรมการหมู่บ้านได้มีมติตกลงกันแล้วก็ต้องเก็บเงินสมทบทุกหลังคาเรือนด้วยความเต็มใจอย่างปฏิเสธไม่ได้...

“คืนนี้จะมีที่นั่งหรือเปล่านีเอ !”

เสียงคนหนึ่งจากกลุ่มด้านหลังพูดระหว่างเดินไปวัด

“จองไว้เรียบร้อยแล้วบ้ายแล้วหละ ไม่ต้องห่วงง”

เสียงตอบจากในกลุ่ม

คนในหมู่บ้านแทบจะทุกหลังคาเรือนมุ่งหน้าสู่งานวัด จะมีก็ส่วนน้อยที่นั่งอยู่บริเวณหน้าบ้านและร้านค้า เมื่อมีงานบุญเพื่อนต่างบ้านก็จะแวะเวียนมาสังสรรค์ตามประสาวัยรุ่น ภายในวัดมีคนมาทำบุญอยู่เรื่อยๆ บางคนก็มาทำบุญแทบทุกวัน

ปีนี้ต่างจากทุกปีเมื่อกรรมการหมู่บ้านมีวิธินำเงินเข้าวัดแบบใหม่ๆ เช่น ไม่เสียบัตรผ่านเข้าวัดแต่จะต้องทำบุญอย่างน้อย 20 บาท หรือตักบาตรประจำวันเกิดโดยพระ (ไฮเทค) จะวนไปรอบๆ ตักบาตร 108 บาตร, ผ้าป่าลอยฟ้า, บูชาเหรียญ, ถวายผ้าไตร, หรือบริจาคทั่วไป บริเวณโดยรอบจะมีร้านปาเป่าลูกโป่ง, โยนห่วง, ตักไข่นำโชค ทุกอย่างจะมีของรางวัลสำหรับผู้โชคดี ฯลฯ.

“เชิญทำบุญถวายผ้าไตรปิดทองลูกนิมิตทางนี้เลยค่ะ”

“แล้วแต่จะบริจาคจำ ตามแต่ศรัทธาจ้า”

เสียงหวานๆเจ้าหน้าที่กองอำนวยการเชิญคนมาทำบุญ

“แล้วผ้าป่าลอยฟ้านี้ต้องทำยังไงเหอะคะ?”

หญิงสาวคนหนึ่งมากับเพื่อนถามด้วยความสงสัย

“แล้วแต่กำลังศรัทธาครับ จะหยอดตู้หรือเอาแบงค์ต่อท้ายกันไปเรื่อยๆ ครับ วันสุดท้ายเราก็จะซักรอกขึ้นบนยอด ซ่อฟ้าพระอุโบสถ เป็นผ้าป่าลอยฟ้า”

ผู้ใหญ่บ้านพละจากไมค์โครโฟนตอบคนนั้น

ตาพันและคนอื่นๆ ผู้อยู่เบื้องหลัง แอบภูมิใจที่เห็นหว่ายที่ตนไปตัดมาจากป่าโพนเหล็ก ยึดเหนี่ยวความหนักอึ้งของหินก้อนกลมสีดำ พลังคิดไปถึงภาระที่ยิ่งใหญ่ที่ได้ปฏิบัติต่อชุมชนและได้อุทิศเพื่อพุทธศาสนา วันรุ่งเมื่อเส้นหว่ายที่อุ้มลูกนิมิตมากกว่าสองอาทิตย์ถูกตัดขาดออกจากกันลูกนิมิตก็ทิ้งตัวลงหลุมอย่างสงบ จากนั้นหว่ายถูกตัดเป็นข้อๆ ประมาณสามนิ้วพร้อมพันด้วยด้าย

สายสัญญาณโดยผู้เป็นเจ้าของภาพหลักของลูกนิมิตนั้นๆ แจกจ่ายญาติพี่น้องตามแต่สมควร เพื่อนำไปเก็บที่บ้านให้เกิดศิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ส่วนตาพันรับหว่ายพร้อมฝ้ายที่อุ้มลูกนิมิตจากมือเจ้าภาพด้วยความปิติ...

ศรัทธาความเชื่ออย่างพุทธมามกะ

ฉันปฏิญาณว่า ฉันมีความเชื่ออย่างพุทธมามกะ ซึ่งอาจจะแตกต่างจากความเชื่อของชนเหล่าอื่น ความเชื่อของพุทธมามกะ นั้นคือ

1) **พุทธมามกะ** เชื่อโดยตรงต่อเหตุผลและด้วยความเป็นผู้อยู่ในอำนาจแห่งเหตุผล ข้อนี้อย่อมทำให้ความเชื่อของฉันมี พอเหมาะพอสม ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และเคียงคู่กันไปกับปัญญา พุทธมามกะ ถือกันเป็นแบบฉบับว่า การเชื่อมงาย เป็นสิ่งที่ น่าอัปอายอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นจตุรรวมแห่งความนับถือ ของพุทธมามกะ นั้น เป็นผู้ที่รู้และดำเนินไป ตามหลักแห่งการใช้เหตุผล จึงเป็นผู้กำจัดความมงายของโลก

2) **พุทธมามกะ** เชื่อว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ได้บำพระองค์เอง มาเป็นเวลาเพียงพอ จนสามารถลุถึงด้วยพระองค์เอง และทรงชี้ทางให้มนุษย์ มีความสะอาด ความสว่างและความสงบเย็น ได้จริง เมื่อได้พิจารณาดูประวัติแห่งคำสอน และการกระทำของพระองค์แล้ว คนทุกคน แม้กระทั่งผู้ที่ไม่นับถือพระองค์ ก็ย่อมเห็นได้ทันทีว่า พระองค์เป็นผู้ที่สมบูรณ์ ด้วยความสะอาด ความสว่าง และความสงบถึงที่สุด จนสามารถสอนผู้อื่นในเรื่องนี้ ธรรมะ ที่พระองค์ได้ทรงบรรลุขึ้นเอง ทำพระองค์ให้ได้นามว่า พระพุทธเจ้า

3) **พุทธมามกะ** เชื่อว่า พระธรรม ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบรรลุ และนำมาสอนนั้น คือความจริงอันตายตัวของสิ่งทั้งปวง อันมีอำนาจ

ที่จะบันดาลสิ่งทั้งปวงให้เป็นไปตามกฎนั้น และโดยเฉพาะที่มีค่าต่อมนุษย์มากที่สุด ก็คือ กฎความจริง ที่รู้แล้วสามารถทำผู้นั้น ให้ปฏิบัติถูกในสิ่งทั้งปวง และ พันทุกซ์สิ้นเชิง พระธรรมนี้มีอยู่ สำหรับให้มนุษย์เรียนรู้ และทำตาม จนได้รับผลจากการกระทำ เป็นความพ้นทุกซ์สิ้นเชิง ทั้งทางกาย และ ทางใจ

4) พุทธมามกะ เชื่อว่า พระสงฆ์ คือบรรดามนุษย์ที่มีโชคดี มีโอกาสก่อนใคร ในการได้รู้ ได้ปฏิบัติ และได้รับผลของการปฏิบัติ ในพระธรรม ถึงขนาดที่พ้นจากทุกซ์ ยิ่งกว่าคนธรรมดา ด้วยความแนะนำของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ จึงเป็น ผู้ที่ควรได้รับการนับถือ และถือเอาเป็นตัวอย่าง และเป็นที่ยำเพ็ญบุญ ของผู้ที่ประสงค์จะได้บุญ ใครๆ ก็อาจเป็นพระสงฆ์ที่แท้จริงได้ ไม่ว่า ชายหญิง บรรพชิต หรือฆราวาส เด็ก หรือผู้ใหญ่ มั่งมี หรือ ยากจน คนเป็นพระสงฆ์ ได้ด้วยการประพฤติ และการบรรลุธรรม ที่มีอยู่ในตัวเขา ไม่ใช่เพราะการเข้าพิธี หรือ การเสกเป่า ต่างๆ

5) พุทธมามกะ เชื่อว่า โลกนี้ไม่มีบุคคลใดสร้าง หรือ คอยบังคับให้เป็นไป หากแต่เป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปเอง ตามกฎของสังขารธรรม คือ กฎธรรมชาติ อันประจำอยู่ในส่วนต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นโลก มันเป็น กฎธรรมดา หากแต่ว่า มีบางสิ่งบางอย่าง ลึกลับ ซับซ้อน ประณีต และมหัศจรรย์ พอที่จะทำให้คน บางพวกหลงไปว่า มีผู้วิเศษคนใดคนหนึ่ง เป็นผู้สร้างสิ่งต่างๆ เมื่อมนุษย์ เรามีความรู้เท่าทัน ความเป็นไป ของสิ่งเหล่านี้ ได้มากเพียงใด ก็สามารถ ปรับปรุงตนเอง ให้ได้รับ ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้น หรืออยู่กันได้ ด้วยความผาสุก มากเพียงนั้น ไม่ต้องมีคัมภีร์ ซึ่ง อ้างว่าส่งมาจากสวรรค์ คงมีแต่คัมภีร์ ที่คนผู้เข้าถึงธรรมะแล้ว รู้เห็นได้อย่างไร ก็บอกไปอย่างนั้น จนผู้อื่นสามารถเข้าถึงธรรมะได้ อย่างเดียวกันก็พอแล้ว เราเรียก

คนเหล่านั้นว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลาย

6) **พุทธมามกะ** เชื่อว่า มนุษย์แต่ละคนล้วนมีกรรม หรือการกระทำของตนเอง เป็นเครื่องอำนาจความสุข และความทุกข์ แล้วแต่ว่าเขาได้ทำไว้อย่างไร ในขณะที่แล้วมา ทุกคนมีกรรม เป็นของตนเอง เป็นเครื่องปรุงแต่งตัวเองบังคับความเป็นไปของตัวเองโดยเด็ดขาด จนกล่าวได้ว่า เรามีกรรมนั้นแหละเป็นตัวเราเองถ้าเขาอยากมีหรืออยากอยู่ในโลกที่งดงาม เขาก็ต้องทำกรรมดีโดยส่วนเดียว ถ้าเขาเบียดต่อการเป็นอยู่ในโลกทุกๆ แบบ เขาก็มีวิธีทำให้จิตใจของเขาสูงพอที่จะไม่ทำอะไรๆ ให้เป็นกรรม อย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นมาได้ และอยู่เหนือกรรม โดยประการทั้งปวง ผู้ที่ทำกรรมชั่วไว้ จักต้องได้รับโทษ หรือ มีการทำคืนที่สมควรแก่กันเสียก่อน จึงจะพ้นจากกรรมชั่วนั้น เว้นเสียแต่ เขาได้ทำกรรมดีไว้มากอีกทางหนึ่ง ถึงกับช่วยให้เขามีจิตใจสูง พ้นอำนาจของกรรมไปเสียก่อน ที่มันจะให้ผลได้

7) **พุทธมามกะ** เชื่อว่า ตัวแท้ของศาสนานั้น คือ ตัวการกระทำ ที่ถูกต้อง ตามกฎแห่งความจริง จนได้รับผลของการกระทำ เป็นความสะอาด ความสว่าง และ ความสงบ จริงๆ หาใช่เป็นเพียงคัมภีร์ หรือ คำสั่งสอน หรือการสวดร้องท่องบ่น วิงวอน บวงสรวงไม่พุทธมามกะ มีศาสนาของตนๆ อยู่ที่ กาย วาจา ใจ อันสะอาด ของตนเอง ความสะอาด ความสว่าง และ ความสงบ นี้ คือ ความหมาย อันแท้จริง ของคำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งที่แท้ ทั้งสามองค์ เป็นองค์เดียวกัน พุทธมามกะ จึงทำใจของตน ให้ปกติ ลงที่ ความสะอาด ความสว่าง และ ความสงบ เท่านั้น ทั้งหมดนี้ คือ ความเชื่อ 7 ประการของพุทธมามกะ⁶

⁶ พุทธศาสนิกฯ 26 สิงหาคม 2498 จากเว็บไซต์ <http://www.buddhadasa.com/freethinkbook/faith.html>

บุญข้าวสาก วัดป่าสันติธรรมาราม บ้านติดต่อ

"พลิกผืนดินขึ้นมา
ควายเดินก้าวนำ
เหนื่อยเท่าไรไม่ท้อ
เหงื่อคนไหลปนเหงื่อควาย
หยดเป็นสายน้ำตา"

เหม่อมองฟ้าเบื้องบนสีดำ
คนก้าวตามย่ำรอยตีนควาย
ขอเพียงความเห็นใจ
หลังรินรดพื้นดินทราย

สุรชัย จันทิมาธร (หงา คาราวาน)
ศิลปินแห่งชาติ ปี 2553 สาขาวรรณศิลป์

รักคนยาก

“ทุกคนพนมมือขึ้นครับ”

พี่เลี้ยงที่ดูแลน้องๆ เชิญชวนเด็กๆ ให้ปฏิบัติพร้อมเพรียง และ
พูดโน้มน้าวเด็กๆ

“ตั้งใจนะครับ ไม่คุยกัน ก่อนกินข้าวเราต้องรู้สำนึก รู้ที่มาว่า
ข้าวมาจากไหน ใครปลูกข้าวให้เราได้กิน ให้เรามีชีวิตที่ดี ได้เป็นคนดี
ของพ่อแม่ ว่าตามพี่นะครับ”

“ในโลกนี้ ยังมีคน ที่จนยาก
อย่างกินทิ้ง กินขว้าง ตามใจตน
ข้าวเอ๋ย ข้าวสุก
กว่าจะมา เป็นข้าว ให้เรากิน
ต้องทนแดด ทนฝน ทนลมหนาว
คนกินข้าว ควรคิด ดูให้ดี
ข้าวทุกจาน อาหารทุกอย่าง

ต้องลำบาก สสารพัด แสนขัดสน
สงสารคน อื่นที่ไม่มีกิน
ต้องกินกันทุกบ้าน ทุกฐานถิ่น
ชวานาสี้น กำลัง เกือบทั้งปี
กว่าจะได้ ข้าวจากนา มาถึงนี้
ชวานานี้ มีคุณต่อเรา ไม่เบาเลย
อย่างกินทิ้งขว้าง เป็นของมีค่า

หลายคนเหนื่อยยาก ลำบากหนักหนากว่าจะได้มาเปลือกแรง เปลือกหุ้ม กินอาหารให้หมด คนอดยังมี เงินทองเป็นของมายา ข้าวปลาสิ...ของจริง

ขอบคุณแม่ธรรมชาติ แม่โพสพ แม่ธรรณี แม่คงคา แม่บังเกิดเกล้า ครูบาอาจารย์ ผู้มีพระคุณ แม่ครัว สรรพสัตว์ทั้งหลายที่สละชีวิต...สาธุ...”

สิ้นเสียงคำกล่าวอย่างพร้อมเพรียง

เด็กๆ เฟ่งพิจารณาอาหารอยู่ครู่หนึ่ง...

ความมีสัมมาคารวะนอบน้อมถ่อมตนรู้จักกาลเทศะเป็นสมบัติสำคัญอย่างหนึ่งที่บรรพบุรุษให้มาและปฏิบัติสืบทอดมาอย่างยาวนาน การปฏิบัติโดยปราศจากอคติต่อสิ่งนั้นย่อมส่งผลให้ตนเองและผู้ที่เรากะทำได้ด้วยนั้นเกิดการยกระดับมิติทางจิตใจให้สูงขึ้น การแสดงความนอบน้อมกระทำลักษณะนี้แม้มิใช่การกระทำต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แต่กับสิ่งมีชีวิตทุกอย่างย่อมกระทำได้

ขอน ชายวัยกลางคนผู้เป็นหลักในกิจกรรมกับเด็กๆ ตั้งแต่ต้น แม้ในชุมชนจะมีเด็กเยาวชนอยู่จำนวนมากแต่ก็เชื่อว่าเด็กทุกคนเป็นเหมือนกันไม่ บางคนอยู่บ้านช่วยแม่ทำงาน บางกลุ่มก็ปั่นจักรยานไปเล่นน้ำ บางคนก็นอนดูโทรทัศน์ที่บ้าน บางคนก็ไปเรียนกวดวิชาในเมือง แต่เยาวชนกลุ่มน้อยๆ ที่นั่งอยู่ที่นี้เขาเลือกแล้วว่าจะต้องมาแสวงหาความรู้พิเศษให้ได้ ซึ่งความรู้พิเศษนี้ในโรงเรียนไม่มีสอนเป็นรายวิชาแต่เด็กๆ ต้องขวนขวายหาเอง ต่างจากxonในวัยเด็กๆ แม้อยู่ในเมืองแท้ๆ ยังไม่มีกิจกรรมดีๆ ที่ถูกหยิบยื่นให้อย่างนี้เลย xonเล่าว่า...

สมัยที่เรียนระดับชั้นประถมปีที่ 1 คุณครูประจำชั้นที่ผมจำขึ้นใจชื่อ ครูปราณี ทองมัน เป็นคนใจดีสมกับชื่อของท่านเคยแบ่งกับข้าวให้กินกันตอนเที่ยง ครูจะสอนเสมอว่าก่อนกินข้าวควรระลึกนึกถึงบุญคุณของข้าวคือ พระแม่โพสพ, พระแม่ธรณี, พระแม่คงคา เพราะเป็นคุณอนันต์ต่อโลกและต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหมด...

ตอนแรกก็ไม่เข้าใจในสิ่งครูพูดถึง แต่เราก็ได้แต่ท่องจำอย่างนกแก้วนกขุนทองไปเรื่อยจนคล่องท่องจนได้ในเวลาต่อมา...ครูสอนอีกว่าเราเรียนรู้ที่จะอยู่บนโลกใบนี้โดยปราศจากความหวาดกลัว เราเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เราเรียนรู้ที่จะมีอิสระในการเรียนรู้ เราเรียนรู้ที่จะตอบแทนแผ่นดิน เราเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติโดยไม่เบียดเบียน เราเรียนรู้ที่จะแบ่งปัน และอีกหลายเรื่องที่เราอยากเรียนรู้เพื่อไปให้พ้นจากความไม่รู้...

คนเมืองอยู่ในเมืองใช้ชีวิตอย่างรีบเร่งในการทำมาหากิน กินอยู่อย่างง่ายอะไรก็ได้ (Fast Food) ใช้ของแพง การเดินทางก็ใช้เวลาค่อนข้างนานจากบ้านถึงที่ทำงาน การจราจรติดขัด อารมณ์ขุ่นเคืองตัวใครตัวมัน อากาศเป็นพิษจากควันรถที่ปล่อยออกมาเต็มทั่วทั้งเมือง น้ำเน่าเสีย เสียงอื้ออึงจากรถรา, จากผู้คน, จากโฆษณาสินค้า การแข่งขันสูง การเอาเปรียบสูง การเอาตัวรอดสูง การเห็นแก่ตัวก็ตามมาแม้สภาวะของคนเมืองต้องปากกัดตีนถีบสักเพียงใดก็ตามผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินอาจไม่ใช่คำตอบสุดท้ายอย่างแท้จริง หากแต่เป็นสุขภาวะทางร่างกายและจิตใจมากกว่า...

เรามีพลังงานจากการได้รับพลังงานจากธรรมชาติจากจักรวาล เราสร้างวัตถุและสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายเท่าที่มนุษย์จะสร้างได้ เราเสพสรรได้ตามแต่ต้องการ

คนชนบท (บ้านนอก) อยู่ต่างจังหวัด ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย มีความสุขกับการทำงาน การเดินทางจากบ้านถึงที่ทำงาน (สวน, ไร่, นา) ใช้เวลานิดเดียว อารมณ์ดี อากาศดี อาหารก็ดีเพราะปลูกไว้อยู่ตามหัวไร่ปลายนา ก็หาได้ง่ายตาย เสียงธรรมชาติซบกล่อมเปล็ดเพลิน มีความสุข

การดำเนินชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติ ฟังฟังธรรมชาติตามฤดูกาล ที่เปลี่ยนแปลง มีการปรับตัวได้เป็นอย่างดี คนพื้นถิ่นมีรูปแบบการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การปฏิบัติ การเลียนแบบ และการเรียนรู้จากธรรมชาติจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น...

บวรวิถีฟั่งฟั้งธรรมชาตินี้เองจึงทำให้มีการยำเกรงต่อธรรมชาติ ที่ให้กำเนิดชีวิต หลายชั่วอายุคนที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ธรรมชาติไม่เพียงแต่ให้อาหารเพื่ออยู่รอด แต่ยังให้ความรู้และเป็นที่ตำราเล่มใหญ่ที่ศึกษาไม่รู้จบ บทโลกแห่งความสุขสบายของผู้คนโดยปราศจากการเอาใจใส่ต่อธรรมชาติหรือเนรคุณต่อธรรมชาติ ก็ไม่อาจอยู่อย่างยั่งยืนได้ เพราะต่างคนต่างตักตวงเอาผลประโยชน์จากธรรมชาติ ทั้งที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้สร้าง

แต่ทว่า...บวรวิถีแห่งสำนึกของชาวนาย่อมรู้คุณค่ามหาศาลของเมล็ดข้าวแต่ละเมล็ด จิตวิญญาณบนความจริงที่ปรากฏย่อมแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของข้าวในแต่ละปี หยาดเหงื่อแต่ละหยด หมายถึงถึงการทุ่มเททั้งชีวิต การเอาใจใส่ทุกขั้นตอน เหน็ดเหนื่อยสักเพียงใดไม่เคยบ่น ถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบ จากระบบทุน ระบบเศรษฐกิจการค้าที่ผันผวนตามกระแสความต้องการ (กำไร) ของพ่อค้าที่กำหนดเอาเองตามแต่ต้องการ ถึงกระนั้นชาวนายังคงเป็นผู้ผลิต มิรู้สิ้นแม้จะถูกรังแกทุกรูปแบบ

อาจารย์ผมอีกท่านหนึ่งท่านเล่าให้ฟังว่า

“เมื่อครั้งที่ท่านได้มีโอกาสถวายงานรับใช้และติดตามเสด็จในหลวงอย่างใกล้ชิด เพื่อจดบันทึกสิ่งที่พระองค์ท่านทรงรับสั่ง พระองค์ท่านถามอาจารย์ว่า...ข้าวที่เรากินอยู่ทุกวันนี้เป็นข้าวไทยหรือเปล่า...ถ้าใช่ก็หมายความว่า การเริ่มต้นไถนาใช้ควายไทย...ปุ๋ยอินทรีย์ธรรมชาติ...เกี่ยวข้าวด้วยมือลงแขกเอาแรง...ตีข้าวด้วยแรงคน...สีข้าว นวดข้าวด้วยเครื่องมือไทย...ฝัดข้าว และกระบวนอื่นรวมไปถึงงานใส่ข้าว ซ่อนก่อนจะตักข้าวเข้าปาก หากเป็นอย่างนั้นจริงนี่แหละคือข้าวไทยความภาคภูมิใจในความเป็นไทย...เราต้องสร้างสำนึกแก่ลูกหลานให้รู้คุณค่าของข้าวไทย...”

อาจารย์ยังเล่าต่ออีกปัจจุบันเกษตรกรชาวนาส่วนใหญ่มักจะขาดความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การปรับตัวให้สอดคล้องกับวิถีจึงมักไหลตามกระแสของทุนนิยมวิ่งตามเงินเพื่อแสวงหาความสุขเพียงเปลือกนอก เราผู้เป็นชาวนารุ่นใหม่และอาจจะเป็นรุ่นสุดท้ายต้องเข้าใจทางสืบทอดที่บรรพบุรุษให้มาคือ ศักดิ์ศรีของความเป็นไทย ข้าวไทยคู่คนไทย...

ถึงตรงนี้เองจนถึงได้เข้าใจถึงแนวทางที่การปฏิบัติทุกครั้งก่อนกินข้าว แม้จะไม่ลึกซึ้งถึงจิตวิญญาณของชาวนาแต่ก็เป็นจุดเริ่มต้นที่เราได้สร้างสำนึกให้แก่เยาวชนและตนเองด้วยการรู้ คาราวะอย่างเข้าใจและรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน

“เอาละ...ทุกคนตักข้าวคำที่อร่อยที่สุดขึ้นมาหนึ่งคำ”

พี่เลี้ยงอีกคนบอกเด็กๆ

“ได้แล้วให้เอาไปใส่จานเพื่อนคนที่อยู่ฝั่งตรงข้าม ปฏิบัติ”

สิ้นคำสั่งเด็กๆ ยิ้มและจ้องหน้ากันแล้วค่อยๆ บรรจงใส่

จานเพื่อน ด้วยความนอบน้อม

“กินให้อิ่มๆนะ”

เด็กๆ มีความสุขกับการให้

.....

“ข้าวคือมิ่งขวัญ คือจิตวิญญาณของคนไทย”

“ไม่ว่าจะเป็น จิตวิญญาณของความเป็นไทย มิติทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนา หรือครอบครัว ทั้งหมดนั้น อยู่ในข้าวทุกเมล็ดที่เรากิน”

เมื่อกกล่าวถึงข้าวไทยกับในหลวงของเรานั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง โดยทรงมีแปลงข้าวทดลองส่วนพระองค์ ที่สวนจิตรลดา เพราะข้าวคือสัญลักษณ์ของความเป็นไทย ด้วยเหตุนี้พระมหากษัตริย์จึงต้องคงประเพณีแรกนาขวัญเริ่มฤดูปลูกข้าวจนถึงปัจจุบัน เพื่อส่งสัญญาณดีก่อนเริ่มฤดูปลูกข้าว หรือแม้แต่พระพุทธองค์ ก็ยังกล่าวว่าตัวท่านเป็นตระกูลชวานา และยังตั้งชื่อปัญจวคีทั้งหลายด้วยคำว่า “โอทนะ” ที่ แปลว่า “ข้าว”

ทางภาคเหนือก็ยังมี พิธีสู่ขวัญควายซึ่งได้อุทิศแรงกายให้คนได้มีข้าวกิน ส่วนพระแม่โพสพก็แสดงให้เห็นว่า คนไทยให้ความสำคัญกับข้าวมาตั้งแต่โบราณ โดยถือเอาข้าวเป็นอาหารที่เทพประทานให้คนไทย ข้าวจึงถือเป็นมิ่งขวัญของคนไทย คือจิตวิญญาณ มีทั้งมิติทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนา และครอบครัว

เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว เรายังมีประเพณี “ทานข้าวใหม่” คือการบริจาคมข้าวใหม่ที่เพิ่งเก็บเกี่ยวมาจากหมู่บ้าน ถวายเป็นภัตตาหาร

แต่พระสงฆ์ โดยให้ผู้ที่เคารพได้ทานข้าวใหม่ก่อน เพราะคนไทยถือว่าข้าวคือวิถี ชาวนาคือกระดูกสันหลัง ชาตข้าวเมื่อไร เมืองไทยก็ตาย

แต่ทุกวันนี้ ความเคารพที่มีต่อข้าวกลับลดลง เพราะการพึ่งพาเทคโนโลยีในการเก็บเกี่ยว ทำให้มิติระหว่างคนกับข้าวหายไป ช่องว่างที่เกิดขึ้นใหม่กลายเป็นมิติเชิงธุรกิจเสียหมด

เมื่อสำนึกในความกตัญญูค่อยๆ ลดลงเท่าไร พืชและสัตว์ตามธรรมชาติ เช่น กบ เขียด หนู ที่อาศัยตามท้องไร่ท้องนา ก็ค่อยๆ หายไปเท่านั้น คุณภาพข้าวที่เปลี่ยนไป เกิดจากความไม่ลึกซึ้ง ไม่ใช่แรงละเอียดต่อประเพณีดั้งเดิม ความเคารพต่อข้าวจึงน้อยลง

ทำอย่างไรรักษาขวัญข้าวของไทยให้อยู่ไปตราบนานเท่านาน? นี่คือนสิ่งที่ขอให้ลูกหลานเก็บไปคิด⁷

⁷ พระมหาภูติชัย (ว.วชิรเมธี) ภูมิปัญญาข้าวไทย <http://app1.bedo.or.th/rice/GeneralInfo.aspx?id=6>

ขนมขานน่อง

สี่แยกเล็กๆ ในชุมชนบ้านติดต่อหมู่ 1 เป็นแหล่งพบปะของผู้คนทุกเช้า ตลาดน้อยสี่แยก...น่าจะเป็นชื่อที่คนในชุมชนคุ้นเคยกว่า เสียงทักทายสนทนาภาษาพื้นบ้านดูเป็นกันเองอบอุ่นเรียบง่าย ผู้คนที่มาจับจ่ายแม้ไม่มากนักแต่ก็ทำให้พื้นที่เล็กๆ นี้มีสีสันและคึกคัก อาหารทั้งสดและแห้งวางแผงเรียงรายแต่ละเจ้าก็มีชื่อของมาขายไม่มากนักแต่เพียงพอกับการซื้อหาแบ่งปัน รรราวิ่งขวักไขว่ไปมาเสียงดังแข่งเสียงคนพูดได้ทีเดียว

“วันนี้มีขนมอะไรบ้างละยายหน่อง...?”

ไม่ทันที่จะจอดมอเตอร์ไซค์ เสียงทักทายพร้อมไถ่ถามความต้องการจากลูกค้าประจำ

“มีหลายอย่างมาเลือกดูเอาเลย”

ทุกเช้าจะเห็นยายหน่องใส่หมวก (งอบ) เช่นรถสองล้อกางร่มใบใหญ่บรรทุกความหอมหวานที่เด็กๆ ชอบ ทั้งวันกะทิ, ขนมหม้อแกง, ขนมถั่ว, บางวันจะมีขนมบัวลอย, ครองแครงและสาคุ สีสันที่วาง

เรียงรายอยู่บนรถเข็นยายหน่องบ่งบอกความหวานที่อยู่ในตัวของยายด้วย

“โอ้โห ! วันนี้มีหลายอย่างชะด้วย”

เสียงอุทานทักทาย เมื่อเห็นขนมเต็มไปหมด ก่อนจะซื้อเพื่อเตรียมไปถวายพระตอนสาย (เพล)

ปกติยายหน่องจะทำขนมมาขายเพียงไม่กี่อย่าง เพราะแกต้องทำคนเดียว ที่สำคัญเป็นขนมที่ขายในราคาไม่แพงและไม่ต้องเก็บไว้หลายวัน...

สายพอสมควรตลาดและคนเริ่มวาย คงเหลือแต่ยายหน่องที่ยังปักหลัก ซึ่งเป็นประจำที่ได้พูดคุยถามไถ่สารทุกข์-สุขดิบกับคนเฒ่าคนแก่ละแวกนั้น ส่วนคนหนุ่ม-คนสาววัยกลางคนก็ไปไร่ไปสวนกันหมดซึ่งก็อยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านเท่าไรหรอก

“เฮ้อ...ยายเอาขนมไว้ให้หลานกิน”

ยายหน่องฝากถุงกะทิ 2 ถาดไว้ให้หลานของยายที่แกสนทนาด้วยก่อนเข็นรถไป...

ยายหน่องนอกเหนือจากทำขนมขายแล้วสิ่งหนึ่งที่เห็นถึงความพยายามตั้งใจคือ กิจกรรมจิตอาสาเพื่อชุมชนยายหน่องเป็นประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำแหน่งนี้ได้มาเพราะความขยันตั้งใจในการทำงานด้านสุขภาพในชุมชน

ฝีมือการทำอาหารพื้นบ้านของยายหน่องก็ใช้อยู่ โดยเฉพาะแกงอ่อมที่ต้องมีวัตถุดิบตามธรรมชาติที่หาง่ายเช่น ผักที่เกิดอยู่ริมทางในท้องนา ตามป่าหลังบ้านไปจนถึงสัตว์เล็กสัตว์น้อยที่อยู่ในแม่น้ำเลย เช่นแมงอีแฉิว (ตัวอ่อนแมงปอ)

อาหารธรรมชาติเหล่านี้ให้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายกับชาวบ้านในชุมชนและคนนอกชุมชน เพราะนอกจากไม่ได้ซื้อหา

ตามท้องตลาดยังเป็นอาหารที่อยู่ใกล้บ้านซึ่งเป็นความหลากหลายบนแผ่นดินที่สรรสร้างมาให้

ร้านส้มตำเล็กๆ เป็นแหล่งพบปะพูดคุยกินข้าวกับสมาชิกอสม. ยายหนองจะจอตลอดขึ้นที่นี่เป็นที่สุดท้ายก่อนกลับบ้านบนรถพอเหลือขนมอยู่บ้าง

“จะพาเด็กๆ ไปไหน...? มาหม่าให้ยายหนองจำเหลืออยู่นิดเดียวเอง”

เสียงหวานๆ ทักทายตามปะสาคนบ้านเดียวกันและเชิญให้ซื้อขนม

ผมพาเด็กๆ เยาวชนลูกหลานบ้านติดต่อทำกิจกรรมในชุมชนอยู่เสมอเมื่อมีโอกาส พวกเราเดินทางนั้นพอดี อากาศช่วงใกล้เที่ยงก็ร้อนพอได้จึงพาเด็กๆ แวะพักดื่มน้ำเอาแรงก่อนจะเดินทางไปสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านซึ่งอยู่ไม่ไกลกันนัก

“เด็กๆ กินขนมไหม ยายหนองจะเลี้ยง”

ผมถามแถมแหย่แกล่น

“เอาเลยลูก...วันนี้ยายลดพิเศษสำหรับลูกหลาน”

ยายหนองจะหยอกกลับยิ้มร่า

ระหว่างที่เลือกขนมแม้มีไม่มากนักแต่ก็น่าสนใจตรงที่ทุกอย่างยายทำเอง และเป็นขนมไทยๆ แบบบ้านๆ ผมเลยถือโอกาสนี้พูดคุยกับยายหนองจะเลย...

ยายหนองจะเล่าให้ฟังว่า “ที่ยายทำขนมเพราะว่าเป็นส่วนหนึ่งชีวิตยาย ในวัยเด็กชอบเล่นขายของทำขนมและอาหาร อีกอย่างทำเองคนเดียวเหมือนเล่นขายของ...”

พูดไปพลางยิ้มไปพลางด้วยเป็นคนอารมณ์ดี

แม่อายุมาก 60 กว่าปีแล้วแต่ยายยังดูสดใสและรียวแรง มากมายเหมือนคนวัยสี่สิบกว่า ความพิเศษของการทำขนมคือใส่ใจ ทุกกระบวนการขั้นตอนส่วนประกอบก็เยอะมาก ขนมายบางอย่าง ต้องใช้ความเย็นช่วยบางอย่างต้องใช้ความร้อนช่วยจึงแตกต่างกัน การทำอาหาร จึงต้องเคี้ยวน้ำตาลอยู่ตลอดเวลาเมื่อโดนความร้อน

“ทุกวันนี้ข้าวของก็แพง น้ำตาลก็แพง”

ยายหน่องบ่นตัดพ้อถึงภาวะเศรษฐกิจ

“ครั้นยาย”

ผมสนับสนุนคำพูด

“ยายก็ขายราคาเดิมนะ 5 บาทเท่าเดิมขนมก็อร่อยด้วย... อ้อๆๆ...! อีกร้อยางเวลามีงานมงคลต่างๆ ยายก็มีโอกาสทำขนม ไปช่วยงานหลายครั้งอยู่นะ”

อาการความสุขที่ยายหน่องเก็บไว้ไม่อยู่

“เฮ้ ! กับข้าวเสร็จพอดี มาๆๆ เด็กๆ มากินข้าวด้วยกัน”

เจ้าของร้านส้มตำชวนกินข้าวเที่ยงด้วยไมตรีจิต

จะว่าไปก็เป็นเรื่องปกติที่ไม่ค่อยมีใครใส่ใจเรื่องวิถีทำกิน ของกันและกันสักเท่าไร เพราะต่างคนก็ต่างทำมาหากินกันไป แต่สำหรับผมและเด็กๆ นั้นไม่ว่าใครก็ตามที่มีภูมิปัญญาความรู้ความสามารถที่คิดว่าใช้และถ่ายทอดสู่คนอีกรุ่นหนึ่งได้เป็นประสบการณ์ที่มีค่ายิ่งควรแก่การบันทึกไว้ในจิตวิญญาณ ก่อนที่ผมและเด็กๆ จะยกมือไหว้ขอบคุณและเดินจากไป

“จำไว้นะเด็กๆ ที่สำคัญขนมหวานยังเป็นส่วนหนึ่งใน พิธีกรรมต่างๆ ที่ขาดมิได้”

ยายหน่องทิ้งท้าย ก่อนจะหันหน้ากินข้าวด้วยความสุข

ตำนานและประวัติความเป็นมาของขนมไทย

คนไทยในสมัยโบราณยังไม่รู้จักคำว่า “ขนม” ซึ่งเป็นอาหารอย่างหนึ่งที่ไม่ใช่กับข้าว แต่เป็นของกินหลังอาหาร หรือกินเล่น มีรสชาติหวานมัน อร่อยถูกปาก เพราะปรุงจาก แป้ง ไข่ กะทิ และน้ำตาล

เชื่อกันว่าผู้ประดิษฐ์คิดขนมไทยออกมาเผยแพร่จนเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางสืบต่อมาจนทุกวันนี้มีชื่อว่า “ท้าวทองกิบม้า” ท้าวทองกิบม้า มีชื่อเต็มว่า “มารี กีมาร์ เต ปนา” มารีกีมาร์แต่งงานกับ คอนสแตนติน ฟอลคอน ชาวกรีก ที่เข้ามารับราชการ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทำงานดีจนเป็นที่โปรดปราน ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นออกพระฤทธิ์กำแหง ตำแหน่งนี้ทำให้ฟอลคอนร่ำรวยขึ้นมาอย่างรวดเร็ว ท้าวทองกิบม้าจึงมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบายหรูหรา

แต่ด้วยความคิดมิชอบฟอลคอนที่ติดต่อกับฝรั่งเศสเป็นการลับให้ยัดสยามเป็นอาณานิคม จึงถูกจับในข้อหากบฏ เรียกตำแหน่งคืน ริบทรัพย์ และถูกประหารชีวิต มารีต้องถูกคุมขังเป็นเวลานานถึง ๒ ปี แต่หลังการปลดปล่อยเธอได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ทำอาหารหวานประเภทต่างๆ ส่งเข้าไปในพระราชวังตามกำหนด การทำหน้าที่จัดหาอาหารหวานส่งเข้าพระราชวังทำให้ท้าวทองกิบม้าต้องประดิษฐ์คิดค้นขนมประเภทต่างๆ ขึ้นมาใหม่ตลอดเวลาจากตำรับเดิมของชาติต่างๆ

โดยเฉพาะโปรตุเกส ซึ่งเป็นชาติกำเนิดของเธอ ท้าวทองกิบม้า ได้พัฒนาโดยนำเอาวัสดุดิบพื้นถิ่นที่มีในประเทศสยามเข้ามาผสมผสาน จนทำให้เกิดขนมที่มีรสชาติอร่อยถูกปากขึ้นมามากมาย เมื่อจัดส่งเข้าไปในพระราชวังก็ได้รับความชื่นชมมาก ถึงขนาดถูกเรียกตัวเข้าไปรับราชการในพระราชวังในตำแหน่งหัวหน้าห้องเครื่องต้น มีหน้าที่ดูแลเครื่องเงินเครื่องทองของหลวงเป็นหัวหน้าเก็บพระกุษา ฉลองพระองค์ และเก็บผลไม้สวย ซึ่งเธอก็ทำงานด้วยความซื่อสัตย์

สุจริต เป็นที่ยกย่องชื่นชม มีเงินคั้นทองพระคลังปีละมากๆ ด้วยนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีเมตตา ทำให้ท้าวทองกีบม้าถ่ายทอดดำรับการปรุงขนมหวานแบบต่างๆ ให้แก่สตรีที่ทำงานใต้บังคับบัญชาของเธอ จนเกิดความชำนาญ และสตรีเหล่านี้เมื่อกลับไปเยี่ยมพ่อแม่ญาติพี่น้องยังบ้านเกิดของตนก็นำตำรับขนมหวานไปเผยแพร่ต่ออีกทอดหนึ่ง จึงทำให้ตำรับขนมหวานที่เคยอยู่ในพระราชวังแผ่ขยายออกสู่ชนบทมากขึ้นเรื่อยๆ ในที่สุดก็กลายเป็น ขนมพื้นบ้านของไทย⁸

ขนมไทยภาคอีสาน

เป็นขนมที่ทำกันง่ายๆ ไม่พิถีพิถันมากเหมือนขนมภาคอื่น ขนมพื้นบ้านอีสานได้แก่ ข้าวจี บายมะขามหรือมะขามบ่ายข้าว ข้าวโป่ง นอกจากนั้นมักเป็นขนมในงานบุญพิธี ที่เรียกว่า ข้าวประดับดิน โดยชาวบ้านนำข้าวที่ห่อใบตอง มัดด้วยดอกแบบข้าวต้มมัดกระยาสารท ข้าวทิพย์ ข้าวยาคุุ ขนมพื้นบ้านของจังหวัดเลยมักเป็นขนมง่าย ๆ เช่น ข้าวเหนียวนึ่งจิ้มน้ำผึ้ง ข้าวบ่ายเกลือ คือ ข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนจิ้มเกลือให้พอมีสเค็ม ถ้ามีมะขามจะเอามาใส่เป็นไส้ เรียกมะขามบ่ายข้าว น้ำอ้อยกะทิ ทำด้วยน้ำอ้อยที่เคี่ยวจนเหนียว ใส่ถั่วลิสงคั่วและมะพร้าวซอย ข้าวพองทำมาจากข้าวตากคั่วใส่มะพร้าวหั่นเป็นชั้นๆ และถั่วลิสงคั่ว กวนกับน้ำอ้อยจนเหนียวเทใส่ถาด ในงานบุญต่างๆ จะนิยมทำขนมปาด (คล้ายขนมเปียกปูนของภาคกลาง) ลอดช่อง และขนมหมก (แบ่งข้าวเหนียวโม้ปั้นเป็นก้อนกลมใส่ไส้กระฉีกห่อเป็นสามเหลี่ยมคล้ายขนมเทียน นำไปนึ่ง⁹)

⁸ จากเว็บไซต์ <https://sites.google.com/site/kanomthaipfm/history>

⁹ จากเว็บไซต์ <https://sites.google.com/site/kanomthaipfm/pak>

เด็กๆทำขนมตะโก้

“ตลาดน้อยชุมชนบ้านติดต่อ”

อาจารย์สุวิทย์ สารเงิน ผู้ถ่ายทอดศิลปะวัฒนธรรมไทยเลย

จุดประกายสร้างแรงบันดาลใจ

“ผมได้เป็นนักดนตรีแน่ๆ”

“เพราะอยากมาหา มาเพื่อจะถามไถ่ ว่าเป็นยังไง รู้สึกดีไหม บอกกันบ้างสิเธอ”

บทเพลงสุดใจ (ปู พงษ์สิทธิ์) ถูกปลดปล่อยออกมาจากกันบั้งแห่งความตั้งใจของเด็กน้อยที่ขี้ใจแง้ แม้ซุ่มเสียงยังไม่ค่อยจะเข้าคีย์กับดนตรีเท่าไรหรอก แต่ความตั้งใจที่เต็มเปี่ยมเกินร้อย ร้องซ้ำวนกลับไปกลับมาอยู่หลายเที่ยวด้วยเทคโนโลยีทางอินเทอร์เน็ตที่นำทางขณะที่ภายในใจพยายามต่อสู้กับตัวเองกับความกังวล...แม้จะบอกตัวเองเสมอว่า “เราต้องทำได้”

บทเพลงที่ถูกประพันธ์ขึ้นโดยครูเพลงและศิลปินล้วนมีความแตกต่างตามอารมณ์ความรู้สึกผู้ประพันธ์ทั้งจินตนาการและความเป็นจริง แต่ที่สำคัญไปกว่านั้นคือผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้ฟังและเปลี่ยนทัศนคติความคิดสามารถขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลง

สังคมได้อย่างทรงพลัง หากเปรียบเทียบกับเด็กๆ ที่ฟังเพลงสนุกสนาน ย่อมเกิดอารมณ์ตามความรู้สึกเช่นนั้น...การฝึกร้องเพลงสำหรับเด็ก เป็นเรื่องค่อนข้างยาก

บ้านนารักตะวันอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านมีทุ่งนา กว้างบรรยากาศดีเจียบบสงจะเรียกว่าอยู่ท้ายหมู่บ้านก็คงไม่ผิด เพียงแต่มีแม่น้ำเลยกั้นเท่านั้นซึ่งบ้านนารักตะวันแห่งนี้จึงเป็นที่ที่เด็กๆ จะมาเล่นที่นี่เพราะมีหนังสือให้อ่านเยอะแยะมากมายพร้อมทั้ง อุปกรณ์และเครื่องดนตรี

ขณะที่บรรยากาศการฝึกซ้อมเป็นไปอย่างราบรื่น กลิ่นไม่พึงประสงค์ก็โชยมาทำให้วังแตกไปชั่วขณะ

“เจ๋ง..แกตดใช้ไหม ?”

พี่เพลงผู้เป็นพี่สาวอมยิ้มเหลือกตามองไปที่เจ๋ง ขณะที่เจ๋ง วิ่งหนีบขาเอามือกุมท้องอีกข้างจุกตุตเข้าห้องน้ำอย่างรวดเร็วไม่ทัน สาราภาพ

“ไม่ไหวแล้ว” เจ๋งร้องเสียงดัง

“แหะ! เหม็นสุดๆ เลยแกกินอะไรเข้าไปเนี่ย”

พี่เพลงยังสงสัย

ปกติเวลาอาบน้ำเจ๋งมักจะร้องเพลงหลายๆ ภาษา ญีปุ่นบ้าง สากลบ้าง บ้างก็แต่งเอง แต่ก็ร้องตามประสาเด็ก หลายครั้งที่เจ๋ง จับสำเนียงและอารมณ์เพลงที่นึกคิดได้ก็จะเปล่งเสียงออกมาอย่างดั่ง เล่นเอาคนข้างๆ ตกใจ

จากที่เป็นคนอารมณ์ดี จึงมักทำท่าทางแปลกๆ ที่จดจำมุกตลก มาจากคณะหมอลำ การแสดงท่าทางนี้เองทำให้เจ๋งมีสิ่งใหม่ๆ ในการ สร้างจินตนาการอยู่เสมอๆ

“อย่ารำคานกันเลยนะเธอ...จำ”

เจ้งยังมีอารมณ์ร้องเพลงพริ้มพริ้วๆ อยู่ในห้องน้ำเหมือนไม่รู้ร้อนรู้หนาวกับกลิ่นนั้น ขณะที่เพลงก็เล่นก็ตำร้ออยู่ด้านนอก การฝึกซ้อมยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง...กว่า 2 ชั่วโมง

“เด็กๆ ตอนเที่ยงจะกินอะไรกัน แม่จะทำให้กิน ?”

แม่ตั้งถามขอความคิดเห็นจากเด็กๆ ขณะเดินมาลูบหัวพี่เพลง

“ไม่หิวอะแม่” พี่เพลงตอบและมองหน้าแม่

“งั้นแม่จะต้มสุกี้ให้กินนะลูก”

แม่เด็กๆ บอกไม่หิวยังไงแม่ตัวก็ต้องทำ

เมื่อเด็กๆ มาซ้อมดนตรีที่บ้านนาร์กตะวันตกวันหมายถึงการฝากท้องไว้ที่นี่ด้วย จะมีก็แฟงก็และอ้วนที่ขับรถมอเตอร์ไซค์เข้าไปกินข้าวในหมู่บ้าน แต่บางวันก็จะกินด้วยกัน พี่เพลงเคยนัดกันหลายครั้งว่าเราต้องเอาข้าวมาจากบ้านมากินร่วมกัน อยากกินอะไรก็นำมาด้วยสักพักใหญ่แม่ตัวจึงเรียก

“อ้าว...เด็กๆ อาหารเสร็จแล้ว เช็ดโต๊ะเลยพี่เพลง”

แม่ตัวบอกเด็กๆ จัดพื้นที่กินข้าว

“มีเกี้ยวไหม ? แม่ตัว”

ใจใจ น้องชายของเจ้งเอ่ยถามของโปรด

“มีจ้าลูกรัก” แม่ตัวตอบด้วยความเอ็นดูใจๆ

“สามตัวนี้รอก่อนนะลูก” แม่ตัวยังห่วงหาอีกสามตัว

ลัคกี้ (อัลเซเชียน), มีกี้ (บางแก้ว), เปียกปูน (พุดเดิ้ล) สัตว์เลี้ยงที่เป็นเพื่อนคู่บ้านอยู่ด้วยกันตลอดต่างก็ตั้งหน้าตั้งตารอคอยกระดูกจากนักดนตรีทั้งหลายที่กำลังลงมือกิน เปียกปูนหมาพันธุ์พุดเดิ้ลสีดำตามตัวเต็มไปด้วยเศษใบไม้ใบหญ้าติดขนปุกปุยมันนอนอยู่ข้างๆ เท้าพี่เพลง และทุกครั้งที่ใจใจเป่าเมโลเดียน ทั้งสามตัวนี้ก็จะชูคอเห่าหอน...อู้วววว...ขึ้นมาทันที

“กินเสร็จแล้วซ้อมดนตรีต่อนะลูก”

เสียงพ่อดังลอดมาจากบนบ้าน

เด็กๆ มักจะมีโลกจินตนาการและความใฝ่ฝันของตัวเอง ทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเยาวชนและคนในชุมชน อย่างเจ๋งที่บอกความรู้สึกของตัวเองได้อย่างน่าทึ่งหลังจากผ่านกระบวนการเรียนรู้กับเพื่อนๆ จากค่าย

“ผมรู้สึกถึงความสามัคคี ความอดทน มีความคิดเป็นของตนเอง ผมได้เจอเพื่อนมากมาย ผมได้เล่นสนุกเลยทีเดียวนะ ผมเจอพี่ที่พาน้องๆ เล่นเกมสกีในค่ายครับ เช่น พี่บอล พี่แม็ก พี่เต๋ย พี่ฝน เป็นต้น ผมมีความตั้งใจมาก ผมได้เล่นเกมส์สนุกๆ เป็นอย่างมาก ผมได้เจอเพื่อนเยอะมากเลยครับ ผมได้กินข้าวกับเพื่อนอย่างอร่อย ผมได้เก็บขยะได้ช่วยลดภาวะโลกร้อนครับ ผมเปลี่ยนจากคนเอาแต่เล่นเกมส์ไม่ตั้งใจเรียน แต่เมื่อผมได้มาค่ายครั้งนี้ผมตั้งใจมากครับ ผมเปลี่ยนตัวเองเป็นคนเรียนหนังสือได้พอใช้ ผมว่าผมจะได้กลายเป็นนักดนตรีแน่ๆ เหมือนลุงผมแน่ครับ”

“ความสามัคคี มีน้ำใจ ความอดทนอดกลั้น มีความคิดเป็นของตนเอง”

ด.ช.พลวัตร วงศ์โสภา (เจ๋ง)

กีตาร์เบส

“พ่อแม่ภาคภูมิใจในตัวผม”

โคเลเดย์ วันที่เด็กๆ รอคอยก็มาถึง ที่ซุ้มนิทรรศการจัดแสดงประกวดภาพถ่าย ทุกคนตื่นเต้นกับการจะได้เล่นคอนเสิร์ตเปิดตัววงโคเล ซึ่งมีความหมายกลับกันจาก กบเคโละ เป็น โคเล แปลว่าทุกอย่างรวมกัน ปนกัน ประสมกัน เด็กๆ มีความภาคภูมิใจในตัวเอง เมื่อสมาชิกมาถึงซุ้มทุกคนตื่นเต้น ต่างคนก็ต่างถามโน่นถามนี่

“นี่เหรอ ! เครื่องดนตรีที่เราจะเล่น?”

แพงก็มือกลองถามพร้อมทำหน้าสงสัย

“นี่แหละ ! สุดยอดไหมล่ะ” พี่เพลงตอบอย่างมั่นใจ

“เครื่องดนตรีของใครเหรอพ่อทำไมเยอะจัง...?”

เพลงถามและทิ้งกับความอลังการของเครื่องดนตรี

“เครื่องดนตรีของหลายๆ คนนะลูก ใครมีอะไรก็เอามาช่วยกัน” พ่อเฝอบอกที่มา

“อย่างกลองชุดนี่ก็ของอาโต้ย เครื่องเสียงของลุงอ้อดตู้แอมป์ของลุงเอก ราษฎร แล้วก็อุปกรณ์ดนตรีของเรา ไปลองซาวนด์ดูซิลูก”

เมื่อทุกอย่างเข้าที่เข้าทาง พ่อจึงบอกให้เด็กๆ ลองเสียงดู

ก่อนหน้านี้ทางวงได้เตรียมสคริปเพลงที่จะเล่นไว้เป็นอย่างดี สมาชิกวงโคเล ประกอบด้วย พี่เพลง มือกีตาร์โซโลและหัวหน้าวง, พี่มาย ร้องนำ, แพงก็ มือกลอง, อ้วน กีตาร์คอร์ด, เจ๋ง มือเบส และร้องนำ, ภูมิ เพอร์คัสชันและร้องนำ, ใจใจ เมโลเดียนและร้องนำ ทุกตำแหน่งเด็กๆ ดูจากความสามารถของตนเอง สมาชิกทุกคนต้องใส่เสื้อสีเหลือง (เสื้อค่าย)

- แนะนำตัว : ที่มาของชื่อวงโคเล, จำนวนสมาชิกวง
- เพลงที่ 1 แสงสุดท้าย : บอดีสะแลม
- เพลงที่ 2 สุดใจ : พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์
- เพลงที่ 3 ชมซาน : เสก โลโซ
- เพลงที่ 4 เลี้ยงส่ง : โซคลู

เพลงที่วงเตรียมมาไม่มากนัก แต่อาศัยว่าเล่นหลายๆ รอบ เล่นเสร็จก็พักและเล่นต่ออีกรอบ ผู้คนที่เดินทางมาเที่ยวงานผ่านไปมาเห็นเด็กๆ เล่นดนตรีต่างชื่นชมและมอบรางวัลให้ กว่าสี่ทุ่มที่วงโคเล บรรเลงรอบที่สาม เมื่อเล่นหลายรอบก็เกิดข้อเปรียบเทียบกับครั้งแรกที่เล่น เด็กๆ เริ่มคุ้นเคยและสนุกกับการเล่นอย่างไม่มีต้นกั้ว “หนึ่ง สอง สาม สี่” พี่เพลงเปลี่ยนมาเล่นกลองชุดและให้สัญญาณจังหวะ

อ้วนมือกีตาร์คอร์ตบรรจงตีคอร์ตอย่างจริงจังตามที่ซ้อมมา อ้วนเป็นคนอารมณ์ดีและตั้งใจอีกทั้งมีทักษะในการเล่นดนตรีค่อนข้างดี มีความจำและฝึกฝนอยู่เสมอ ท่าทางดูเหมือนเหม่อๆ แต่ยิ้มข้างใน

“นับจากวันที่เข้าค่ายสำนึกสุขภาวะ ทำให้ผมมีความกล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่ดีและกล้าแสดงออก ได้เห็นความสามัคคี มีความคิดสร้างสรรค์ในทางที่ดี เพื่อนๆ ได้ช่วยเหลือกันเก็บขยะและมีจิตอาสาต่อชุมชน มีการแสดงน้ำใจต่อผู้อื่น ได้ช่วยเหลือผู้อื่น ผมได้ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน กล้าตัดสินใจ กล้าพูดต่อหน้าคนเยอะๆ ทำให้ผมมีจิตใจสงบ พ่อแม่ภาคภูมิใจในตัวผมและได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้เพื่อนใหม่ๆ ได้เรียนรู้การทำขนม ได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันครับ”

ด.ช.เทวิน ช้อนจันดี (อ้วน)
กีตาร์คอร์ต

“กล้าทำในสิ่งที่แตกต่าง”

“สวัสดิ์คะ...ผู้มีเกียรติทุกท่านที่เดินผ่านไปมา ที่มาเที่ยวงานในค่ำคืนนี้”

พี่มาย หรือคำมายที่ลุงบ้าน้ำอาเรียกจนติดปากมาแต่เด็ก พี่สาวโตที่สุดในวงทำหน้าที่เป็นพิธีกร

“วันนี้พวกเราวงโคเลรู้สึกดีใจที่ได้มีโอกาสมาเล่นดนตรีที่ซุ้มแห่งนี้และเป็นครั้งแรกที่เล่นเป็นวงใหญ่ ขอเชิญชวนทุกท่านนั่งพักผ่อนและฟังเพลงจากพวกเรา”

พี่มายเชื่อเชิญขณะที่หันมองหน้าสมาชิกในวงและยิ้มในมือถือสคริปต์แต่ก็ไม่อ่าน แต่การพูดมีความมั่นใจมาก

คนที่เดินเข้าออกภายในซุ้มจัดแสดงหยุดหันมองไปที่ต้นเสียง ขณะที่เดินเข้าใกล้ลำโพง แต่คนที่เดินอยู่ภายนอกซุ้มยังคงหยุดดูเด็กๆ เช่นกันแม้เสียงรบกวนจะดังแข่งกันก็ตามสายตาดูจ้องมาที่เด็กๆ โดยเฉพาะวงโคเลมิแต่เด็กๆ ที่ฉายแววความมั่นใจเต็มร้อยออกมา แม้จะเป็นครั้งแรกที่เล่นต่อหน้าคนจำนวนมาก

“มาฟังบทเพลงแรกจากพวกเราโคเลได้เลยคะ”

พี่มายยังทำหน้าที่ร้องนำบทเพลงที่ซุ่มกันมาอย่างยาวนาน คือ แสงสุดท้าย แม้คีตดนตรีเป็นคีตผู้ชาย ขณะที่ร้องมือขวาคุมไม้คีย์อย่างแน่นมือซ้ายยังถือสคริปต์เพลงและจับขาไม้คีย์ยกตัวไปตามจังหวะเพลง

“ฮิ้ววาวว... วู้ววาวว... !สุดยอดไปเลยมาย”

ผู้หญิงจากกลุ่มที่ยืนอยู่ด้านนอกส่งเสียงทักทายด้วยความคุ้นเคยกับนักร้อง

คืนนี้สิ่งที่เป็นบทพิสูจน์มายได้ดีที่สุดคือ การได้ยืนอยู่หน้าเวทีนานๆ โดยไม่ตื่นเต้น การได้พูดโน้มน้าวให้ผู้คนมาร่วมบริจาค เพื่อโครงการเล็กๆ การได้ร้องเพลงที่ตนเองชอบ แม้ช่วงเวลาที่ผ่านมาไม่นานนัก แต่ก็ทำให้ได้เรียนรู้ว่า การเล่นคอนเสิร์ตไม่ใช่เรื่องง่าย แต่มันก็ผ่านไปอย่างง่ายดายด้วยดี

“พ่อ วันนี้เป็นไงบ้าง มายพูดดีไหม ?”

มายถามเพื่อความมั่นใจ

“ดีมากเลยลูก นี่ขนาดเป็นครั้งแรกนะเนี่ย แต่ครั้งต่อไปเราต้องทำให้ดีกว่านี้ขึ้นไปเรื่อยๆ นะ”

พ่อให้กำลังใจ

“แต่อ้วนนะเล่นดังมากเลย” เสียงแฟงก็แทรกมา

“แฟงก็ตีตั้งไม่ฟังจิ้งหะเลย”

อ้วนสวนคืนหันคว้นมองแฟงก็ด้วยหางตาเหมือนน้อยใจนิดๆ

“เอาล่ะๆ ไม่ต้องเถียง คืนนี้ทุกคนเล่นยอดเยี่ยมมาก สังเกตจากคนดูสิ อีกอย่างได้รับเสียงปรบมือทุกเพลงเลย”

พ่อรีบตัดบทก่อน

“พรุ่งนี้สายๆ เข้าไปบ้านนานะ จะได้ประชุมสรุป”

เพลงตะวันนัดสมาชิก

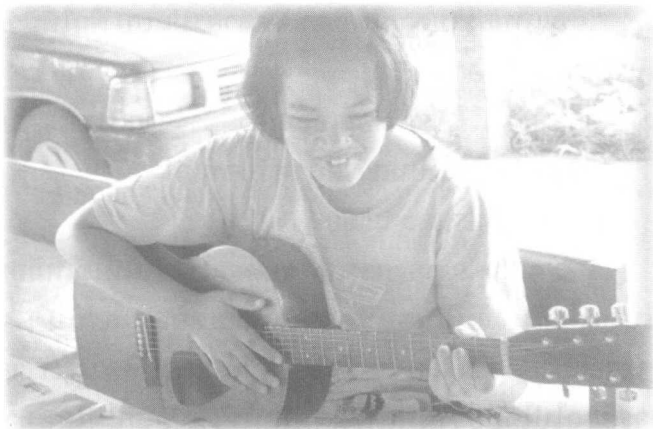
“ใช้พรุ่งนี้ต้องประชุมวง ให้ทุกคนไปตรงเวลาด้วยนะ”

มายย้ำกับทุกคน

“ตั้งแต่วันที่เข้าค่ายสำนึกสุขภาวะ ทำให้ดิฉันมีความกล้าคิดในสิ่งที่แปลกใหม่และกล้าทำในสิ่งที่แตกต่างไป จากที่ไม่กล้าและไม่เคยคิดที่จะทำเลยก็กล้าทำ มีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น กล้าที่จะตัดสินใจ มีความสร้างสรรค์ความคิดที่ไม่เหมือนคนอื่น มีความเป็นผู้นำเพิ่มมากขึ้น เช่นสามารถนำเด็กๆ สวดมนต์ เก็บขยะ

ทำให้จิตใจดิ้นสงบมีสติ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากขึ้น, ไม่เห็นแก่ตัว, เสียสละให้แก่ผู้อื่นมีการให้และแบ่งปัน, มีน้ำใจต่อผู้อื่น, กล้าแสดงออก, กล้าพูดต่อหน้าคนจำนวนมาก กล้าที่จะลงมือทำ ได้พัฒนาตัวเองเป็นผู้นำเกมส์สันตนาการ พ่อแม่ก็ภาคภูมิใจที่เห็นดิ้นกล้าคิดกล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องมีการวางแผนและมีเหตุผล เช่นการคิดใคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำอะไรลงไป พ่อแม่ก็สบายใจ สิ่งที่น่าประทับใจในการมาเข้าค่าย ได้ทำพานบายศรีสู่ขวัญ ทำดอกไม้บายบัวที่คิดว่ายากแต่กลับง่ายนิดเดียว ได้ไปเก็บขยะที่วัด ได้รู้จักนิสัยเพื่อนอีกมากมายที่เคยเห็นหน้าแต่ไม่เคยคุยกันแต่ก็ได้คุยกัน มันเป็นเรื่องที่สนุกมาก”

ด.ญ. จุฬารัตน์ วิชาวารี (มาย)
ร้องนำ

“ชีวิตเป็นของเรา...ใช้มันซะ”

“เฮ้...! จับคอร์ดทาบได้แล้ว”

เพลงตะวันตี่ใจที่ทำได้

โดยปกตินักดนตรีมือใหม่จะมีพฤติกรรมเลียนแบบจากศิลปินที่ชอบ จากสิ่งที่พบเห็นด้วยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง การฝึกฝนเป็นวินัยของนักดนตรีที่ต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความชำนาญเมื่อชำนาญความผิดพลาดก็น้อยลงหรือแทบหมดไป

ปัญหาอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับนักดนตรีมือใหม่คือ การทำซ้ำๆ แล้วเกิดความเบื่อหน่าย, อาการปวดกล้ามเนื้อ, เจ็บนิ้ว, หรือแม้กระทั่งการอยากเล่นเพลงยากๆ แต่เล่นไม่ได้ตั้งใจเกิดความท้อแท้ แต่ขณะเดียวกันหากปฏิบัติได้ก็จะเกิดความภาคภูมิใจสุดๆเช่นกัน

“คอร์ด F นี่มันจับยากเหมือนกันนะเนี่ย” เพลงบ่นพริ้มพริ้ว

“ทำไมมันบอดล่ะ โอ๊ย..! เจ็บนิ้วเหมือนกันนะเนี่ย”

เพลงสะบัดข้อมือข้างซ้ายที่จับคอร์ด

“จับแบบธรรมดาก็ได้เนี่ย มีหลายรูปแบบ ฝึกให้นิ้วแข็งแรงก่อน ไม่งั้นมันจะท้อก่อน”

พ่อแนะนำวิธีการพร้อมเอ้อมเอาก็ดาร์จากเพลงมาจับให้ดู

“แต่ถ้าทำได้ก็เป็นการดีสำหรับคนเล่น”

พ่อให้กำลังใจและชมเชย

“ความสำคัญของการเล่นดนตรีมิใช่เล่นให้ได้เหมือนศิลปินต้นแบบเท่านั้น มันขึ้นอยู่กับความหมายของเพลงนั้นๆ และเราสามารถอธิบายความรู้สึกนั้นได้อย่างที่ผู้ประพันธ์คิด และเราสามารถสื่อสารออกไปได้อย่างมีพลัง การเล่นให้เหมือนก็ไม่ได้หมายความว่า

ว่าเล่นได้เก่ง มันขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่างที่เหมาะสมกัน ทั้งอารมณ์ความลึกซึ้งสุนทรีย์ และความรับผิดชอบต่อสังคมจึงได้ชื่อว่า ศิลปินผู้ถ่ายทอด”

“อือหือ...” เพลงผกหัวรับคำ

“เวลาเลือกเพลงมาเล่นเหมือนกัน เล่นเพลงง่ายๆ ก่อนและเราต้องเข้าใจความหมายเพลงนั้นให้ได้ด้วย” พ่อตอกย้ำให้คิด

“พ่อ..เมื่อไหร่จะมีงานอีก” เพลงเอื้อนเอ่ยถาม

“ซ้อมให้มากๆ ให้ชำนาญ เวลาขึ้นเวทีจะได้ไม่ต้องกังวล คิดมาก แม้จะเล่นคนเดียวก็ตามต้องเล่นให้ได้”

พ่อยังย้ำแนวคิดเดิมให้เพลงมันใจยิ่งขึ้น

เช้าวันหนึ่งซึ่งก็ไม่ต่างจากหลายๆ วันที่ผ่านมา บรรยากาศเป็นใจเหลือเกิน ลมพัดเย็นสบายเพลงหยิบก็ดาร์ขึ้นมาฝึกซ้อม ขณะเสียงเพลงถูกเปิดจากโทรศัพท์เครื่องเล็กมีน้อยๆ จับคอร์ดปากขยับร้องพริ้มพริ้มตาม

“เพลงน้อย ๆ มาดูอะไรนี้เร็ว” พ่อเรียก

“จ้าพ่อ แอปหนึ่ง” เพลงตะวันตกำลังนั่งน่านอยู่กับการกวาดบ้าน

“พ่อมืออะไรจะให้ดูเร็วๆ” พ่อเร่งราวเพลงตะวันตก

เมื่อก่อนสมัยที่พ่อเล่นดนตรี เวลาจะแกะเพลงแต่ละครั้งกว่าจะได้ต้องรอคิวกัน เพราะมีวนเทปคลาสเซ็ทมีอยู่มีวนเดียว ต้องปลดเปลี่ยนกันและกว่าจะเวียนถึงตำแหน่งต่างๆ มีวนเทปก็จะยานเพราะเปิดกลับไปมาหลายรอบ หากจะนำมาใช้อีกต้องนำไปแช่ตู้เย็นเสียก่อน ไม่เช่นนั้นเทปจะยัดและยานเสียงก็จะเพี้ยนจากต้นฉบับ

มายุคนี้ไม่ต้องกังวลเรื่องการคัดสรรเพลงที่จะมาเล่นเลย แค่คิด เพลงที่ต้องการก็จะไหลมาทางเน็ต มีทั้งเอ็มวี (Music Video) พร้อมคอร์ดกีตาร์และโน้ตสากล เล่นได้ง่ายขึ้น บางเพลงมีวิธีการสอน

เล่นอย่างละเอียด จึงง่ายต่อการเล่นได้ทุกเมื่อทุกเวลา

“ไหน พ่อที่พ่อจะให้เพลงดู” เพลงตะวันอยากเห็นสิ่งที่พ่อ
เชิญชวน

“เอา เอานี้ใส่หูฟัง” พ่อจับลำโพงหูฟังคล้องใส่ที่หัวเพลง
เพลงตะวันฟังและนั่งไปสักครู่ก่อนที่จะยิ้มด้วยน้อยยิ้มใหญ่
ด้วยความทึ่งเหมือนเคยฟังที่ไหนมาก่อน

“เพลงนี้เพลงคูนๆ นะพ่อ” เพลงตะวันเริ่มสัมผัสด้วยใจ
“คนนี้เธอที่เล่นเพลงนี้” เพลงตะวันถามเพื่อความแน่ใจ
“ใช่จะลูก เพลงนี้ตอนเพลงเป็นเด็ก พ่อเคยเปิดให้ฟังตอน
เพลงอยู่ในท้องแม่เลยละ”

พ่อให้ความให้ฟัง

“มิน่าละ! เพลงคูนมากเลย” เพลงยิ้มมั่นใจมากขึ้น

บทเพลง “Matsuri” ผลงานของ KITARO บรรเลงโดยศิลปิน
เอเชีย เชื้อสายญี่ปุ่น ศิลปินแนวนิวเอจระดับโลกเจ้าของรางวัลลูกโลก
ทองคำ และรางวัลแกรมมี่

เพลงตะวันเรียนรู้ผ่านบทเพลงที่ฟังและเล่นด้วยตัวเองไป
พร้อมๆ กัน การได้ระลึกถึงเนื้อหาที่ดั่งยามผ่านบทเพลงที่มีความงาม
และจิตวิญญาณของผู้ประพันธ์ย่อมส่งผลต่อจิตใจเช่นกัน

วันนี้เพลงตะวันเลือกที่จะเล่นดนตรีเพื่อก่อกองโลกใบงามใน
เชิงบวกทางความคิด ขณะเดียวกันบทเรียนแห่งความเจ็บปวดแห่ง
โลกใบนี้ที่มนุษย์ปฏิบัติต่อกันทั้งเชิงความคิดและเชิงประจักษ์เช่นกัน

“นี่แหละคือศิลปินผู้ถ่ายทอดจากจิตวิญญาณและการ
เดินทาง เพลงบรรเลงอย่างเดียว ไม่มีเนื้อร้องอย่างที่เรไต่ยินทั่วไป
อีกอย่างเขานำเอาเครื่องดนตรีที่บ่งบอกความเป็นชาติประกอบการ
บรรเลงด้วย”

พอกว่าชื่นชมศิลปินให้เพลงตะวันฟัง

“เพลงฟังตั้งแต่อยู่ในท้องแม่จริงๆ เหม่อพอ?”

เพลงตะวันทั้งคำถามและอาการปลื้มสุดๆ

สิ่งที่เปลี่ยนในตัวเรา หลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมค่ายสำนึกสุภาพะ ก็ได้เรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น และได้รู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน และได้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันในการช่วยเหลือชุมชนเช่น การเก็บขยะในวัด การรวมเงินไปทำบุญที่วัด ทำให้รู้จักช่วยเหลือชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น การมีส่วนร่วมในชุมชนมากขึ้น ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาหลากหลายของชุมชน เช่น วิธีการดำรงชีพของคนสมัยก่อนโดยมีอุปกรณ์ที่ประดิษฐ์เองและนำมาเป็นอาชีพได้ ได้เรียนรู้การรักษาโรคต่างๆ ในอดีต เช่น การป่วยไม่ทราบสาเหตุคนสมัยก่อนก็สามารถรักษาได้ด้วยการเป่า

ได้เรียนรู้การผ่อนรำในงานต่างๆ ได้รู้จักเพื่อนใหม่มากขึ้น และได้รู้จักและสัมผัสอะไรใหม่ๆ ที่ไม่เคยเจอมาก่อน

ด.ญ.เพลงตะวัน วัฒนขำ

(เพลง)

กีตาร์โซโล

“เรียนรู้อย่างมีคุณค่า”

“พ่อไฟ ภูมิเล่นเบสใช้ไหม?”

น้องภูมิซึกไม่แน่ใจว่าตัวเองจะเล่นอะไรกันแน่

“เปลี่ยนกันเล่นไ้ลูก ใครไม่อยู่จะได้แทนกันได้”

พ่อไฟตอบให้ภูมิมั่นใจ

ภูมิเป็นน้องชายของพี่มายรูปร่างเล็กผอม แต่ด้วยความตัวเล็ก ทำให้ภูมิมีความคล่องตัวในทุกด้านทั้งดนตรี กีฬา และการเอาตัวรอด ในสถานการณ์ต่างๆ รวมไปถึงคำพูด ด้วยความเป็นเด็กผู้ชายจึงมักทำอะไรที่ให้เป็นจุดสนใจและแตกต่างจากคนอื่นจึงมักทำอะไรที่แปลกแหวกแนวเพื่อเรียกร้องความสนใจ แต่ทว่าแววตาแห่งความมุ่งมั่นทำให้ภูมิได้รับโอกาสดีๆ เช่นกัน

“เล่นตามนี้เล่นเธอพ่อ”

ภูมินั่งดูผังที่เขียนไว้ในกระดาษใบใหญ่ มือกำคอเบสที่ใหญ่กว่าตัวเองและหนักพอควร

“เออ ! อย่างนั้นแหละ ถูกต้อง”

ขณะเดียวกันพ่อเอามือไปจับนิ้วภูมิจัดตรงกับตำแหน่งที่จับ ภูมิยิ้มที่ทำได้ แต่ด้วยความที่ยังเด็กจึงทำให้ปวดนิ้วง่าย สักพัก ภูมิก็ตั้งเบสที่ขาตั้ง

“เจ๋ง ข้าเล่นได้แล้ว” ภูมิเดินไปบอกเจ๋ง เหมือนว่าตัวเองเล่นได้ไม่แพ้กัน แต่เจ๋งมองหน้า

ทั้งภูมิและเจ๋ง เติบโตมาพร้อมๆกันและมักจะทำอะไรแข่งกันเสมอ หากคนหนึ่งเล่นอะไรอีกคนหนึ่งก็มักจะเล่นตามกัน เพื่อจะได้เท่าเทียมกัน แต่ต้องเหนือกว่าอีกฝ่าย

หลายต่อหลายครั้ง เมื่อภูมิเปิดเพลงจากคอมพิวเตอร์อยู่ที่บ้าน ก็มักจะได้ยินเสียงเพลงออกจากปากภูมิควบคู่ไปกับเสียงที่เปิด เพลง ส่วนใหญ่ที่ได้ยินเป็นสโตร์เพื่อชีวิต เพราะภูมิได้รับอิทธิพลมาจากน้ำ และพ่อ แต่ก็หลายครั้งเช่นกัน เมื่อขึ้นไปถึงคิวที่จะต้องร้อง ภูมิมักจะ บอกว่า “เจ็บคอ” เสียงไม่...ก็ต้องให้คนอื่นร้องแทนเสมอ

“แกล่เล่นได้ก็แบบ อย่ามาคุย” เจ้งเริ่มทำท่าย

“ข้าเล่นได้เหมือนในกระดานนี้แหละ”

ภูมิไม่ยอมแพ้และหันหน้ามาทางพ่อเหมือนหาพวก

“ภูมิเล่นได้หมดแล้วเนาะพ่อ”

ภูมิทำหน้าที่ให้พ่อสนับสนุนคำพูดตัวเอง แม้ทั้งคู่จะเล่นได้ ตามแบบฝึกหัดที่ให้ฝึก แต่ก็ยังไม่มีใครยอมใคร

“เอาละ ทั้งคู่เล่นได้เก่ง แต่ต้องหมั่นฝึกซ้อมให้สม่ำเสมอ”

พ่อเป็นคนแยกออกจากการถกเถียงกัน ก่อนจะมีเรื่องมากกว่า นี้ ทั้งคู่จึงแยกย้ายกัน

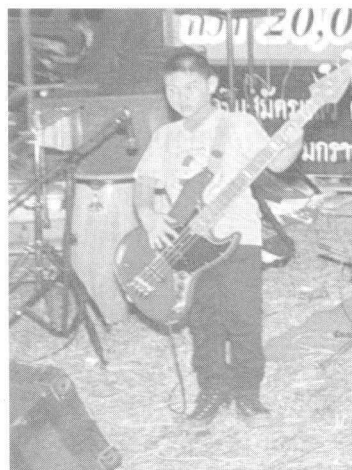
“แกล่แบบใหม่ยังไม่ได้หอรอกภูมิ”

เจ้งยังไม่ยอม และพูดทิ้งท้ายก่อนจะเดินจากไป...

นับจากวันที่ได้เข้าค่ายสำนักสุขภาวะ ทำให้ผมกล้าคิดใน สิ่งดีๆ จนมาถึงวันนี้ผมสนุกมากที่ได้เข้าค่ายครั้งนี้ ผมได้รู้เรื่องราวรอกเหง้า และเรื่องชุมชนศิลปะในอดีตและปัจจุบัน เช่น การทำพานบายศรีสู่ขวัญ การทำขนมไทย การ จักรสาน และการทำไข่เค็ม ทำให้ผมได้เรียนรู้ กับชุมชนมากขึ้น ได้เรียนรู้คุณค่าของใบตองและ การประหยัดสิ่งของต่างๆ

ด.ช.ชฎานนท์ วิชาศรี (ภูมิ)

กีตาร์เบส

“ค้นหาเพื่อไขว่คว้าฝัน”

สาวน้อยร่างเล็กผอมบาง สวมชุดกีฬาทีมสโมสรชื่อดังของอังกฤษ เจ้าตัวยังเป็นนักกีฬาฟุตบอล นักวิ่งของโรงเรียนในหมู่บ้านอีกด้วย จักรยานคู่ใจคันเก่าที่แฟงก็ปั่นออกกำลังกายวนเวียนไปมาอยู่ถนนเล็กๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งนอกเหนือจากเวลาส่วนตัวหลังเลิกเรียนแล้ว แฟงก็มักจะไปเล่นกับพี่เพลงที่บ้านแทบทุกวันตั้งเล็กจนโต

แฟงก็ในวัยเด็ก ชอบเล่นอะไรห้าวๆ เหมือนผู้ชาย แม้การแต่งตัว ทรงผม ลักษณะท่าทางการเดิน ชอบทำอะไรอย่างรีบเร่ง

บางครั้งก็จะนัดกันไปซ้อมดนตรีที่ห้องซ้อมหน้าหมู่บ้าน คุณยายเจ้าของห้องซ้อมก็ใจดี คิดค่าห้องซ้อมไม่แพง แต่สำหรับเด็กถือเป็นเรื่องใหญ่เลยทีเดียว

“พี่เพลง วันนี้น้องมีเพลงใหม่ด้วย”

แฟงก็ทักทายพร้อมนำเสนอเพลง

“เพลงอะไรเธอแฟง”

พี่เพลงถามแฟงด้วยความสงสัย

“เพลงแสงสุดท้าย ของบอดีส์แลม มันดีเมื่อวานไปซ้อมกับอ้วนโคตรมันเลย”

แฟงเล่าอย่างสนุก

การเล่นดนตรีแม้เป็นงานอดิเรกของแฟงก็ ดูเหมือนจะจริงจังกับสิ่งนี้เหลือเกิน แฟงก็เรียนรู้เร็ว ท่าทางจับคอร์ดกีตาร์ก็ดูเข้าที่เหมือนผู้ใหญ่

“พ่อไผ่ สวัสดีค่ะ”

แฟงก็จะขิงสวัสดีทุกครั้งเมื่อเจอหน้าพ่อไผ่ ไม่ว่าจะแฟงก็จะทำอะไรรู้ หรือเวลาใดๆ

“สวัสดิ์จะลูก มานานแล้วหรือ เป็นไงบ้างซ่อมไปถึงไหนกัน”

พ่อไฝรับไหว้เช่นกัน และถามความคืบหน้า

แพงก็แม้จะตัวเล็ก แต่ความสามารถไม่ธรรมดา เมื่อได้ยินเสียงดีคอร์ดกีตาร์ รู้และสัมผัสได้ถึงความตั้งใจ อาจฟังดูกระท่อนกระแท่นไปหน่อย แต่ถึงกระนั้นในวัยเด็กของผู้เขียนเองก็ยังเล่นได้ไม่ดีเท่าแพงก็เลย

“ไอ้โห ! ไม่ธรรมดาเลยนะ เก่งจังลูก ทำไมถึงเลือกเล่นเพลงนี้ล่ะ”

แพงก็โชว์เพลงให้ฟัง พ่อเลยถามความรู้สึก

“ก็ มันมีความหมายดี มันสนุกด้วย ตีกลองมันมาก”

แพงก็อธิบายความรู้สึกอย่างตื่นเต้น

“พรุ่งนี้ว่าจะไปซ่อมที่ห้องซ่อม ไปด้วยกันนะพี่เพลง คุณยายเจ้าของห้องซ่อมใจดีมาก”

แพงก็ชวนพี่เพลงล่องหน้า เปรยๆ เรื่องคุณยายเจ้าของห้องซ่อมให้ฟัง

“ห้องซ่อมเขาไม่จำกัดอายุหรือ แล้วเล่นเป็นเพลงกันหรือเปล่า”

พ่อถามเพื่อความแน่ใจ เพราะปกติห้องซ่อมเขามักจำกัดวัย และเล่นดังกี่ไม่ได้

“ก็ เพลงแสงสุดท้ายนั่นแหละ ! พ่อ คุณยายไม่ว่าเลย ใจดีแถมเวลาให้อีกต่างหาก”

แพงก็ให้เหตุผลสนับสนุนตัวเอง

เด็กตัวเล็กกับความสามารถที่มากล้น และชีวิตการเรียนรู้อันผ่านบทเพลง เป็นตำราเรียนเล่มใหญ่ที่มีอยู่ทั่วไปบนโลกกว้าง แต่ใครจะเปิดเจอหน้าไหน อ่านหน้านั้นเข้าใจเพียงใด ปรับใช้กับตัวเอง

และรับใช้สังคมอย่างไร เป็นเรื่องปัจเจกชน

แม้วันนี้แพงก็อาจยังมองไม่เห็นอนาคตเบื้องหน้า เพราะอนาคตความคาดหวังมิได้อยู่บนความฝันของตัวเอง แต่มันเป็นความหวังของพ่อแม่ ตายาย ที่อยากให้เป็น แพงก็มีโลกแห่งจินตนาการควบคู่ไปกับโลกของความรักในดนตรีและเสียงเพลงของเด็กตามวัย หากแต่รู้ว่าสิ่งที่ต้องนำติดตัวเป็นวิชา เป็นทักษะความรู้ที่หาได้ไม่ยาก มันไม่ใช่เรื่องไกลตัว มันอยู่กับเรานี้เอง อยู่ในตัวเรานี้เอง

“พี่เพลง เราต้องมีคอนเสิร์ต 30 ปี วงโคเลให้ได้”

แพงก็พูดขึ้นด้วยความตื่นเต้น ไม่รู้ว่าสักครูนั่งคิดอะไรอยู่ จึงพูดออกมาอย่างนั้น

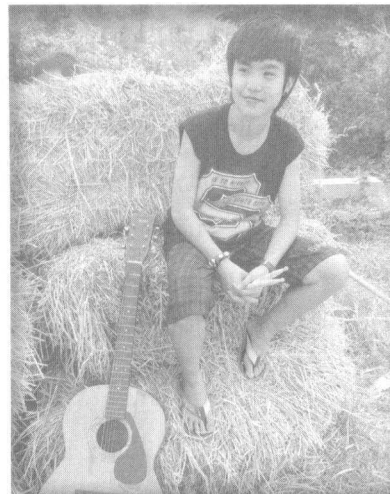
“อือ !”

พี่เพลงพยักหน้า

“ที่ได้มาเข้าค่ายหนูรู้สึกได้ถึงการมีน้ำใจและมีความสามัคคี หนูชอบเล่นดนตรี และกีฬา หนูได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในการมาอยู่ร่วมกัน และมีเพื่อนๆ มากขึ้น ไม่เกเร ทำให้เห็นโลกกว้างขึ้น ได้สัมผัสสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เคยเจอที่ไหนมาก่อน เช่น ได้ไปเก็บขยะช่วยลดภาวะโลกร้อน และนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ได้เล่นและซ้อมดนตรีกับคนที่เข้าใจแนวทางเดียวกัน มีสมาธิมากขึ้น ชอบแสดงออกต่อคนจำนวนมาก”

ด.ญ.ปภาวรินทร์ แก้วมณี (แพงกี้)

มือกลอง

การสร้างแรงบันดาลใจ ความหมายของแรงบันดาลใจ

แรงบันดาลใจ (Inspiration) หมายถึง พลังอำนาจในตนเอง ชนิดหนึ่ง ที่ใช้ในการขับเคลื่อนการคิดและการกระทำใดๆ ที่พึงประสงค์ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามต้องการ โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งจูงใจภายนอกก่อให้เกิด แรงจูงใจ ขึ้นภายในจิตใจเสียก่อน เพื่อที่จะกระตุ้นให้เกิดการคิดและการกระทำในสิ่งที่พึงประสงค์เหมือน เช่น ปกติวิสัยของมนุษย์ ส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะสิ่งที่คุณกระทำนั้นจะยากสักเพียงใด ตนก็พร้อมที่จะฝ่าฟันอุปสรรคทั้งหลายสู่ความสำเร็จที่ต้องการให้จงได้ แม้จะต้องเสียสละบางสิ่งของตนเองไปบ้าง ก็พร้อมที่จะเสียสละได้เสมอ ถ้าจะช่วยนำมาซึ่งผลสำเร็จที่ต้องการนั้น ได้จริงๆ มนุษย์ส่วนใหญ่ที่ใช้พฤติกรรมทางอารมณ์นำหน้าสติปัญญา หรือยังไม่อาจเข้าถึงการใช้ปัญญาญาณได้ จะมี โอกาสรู้สึกกับอำนาจแห่งแรงบันดาลใจของตนเองน้อยมาก ส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นเองโดยมิได้ตั้งใจเจตนาเสียมากกว่า มนุษย์จึงไม่รู้ว่า แรงบันดาลใจคืออำนาจภายในตนเอง ที่ยอดเยี่ยมอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งเสริมอำนาจการเป็นผู้นำของตนได้ เป็นอย่างดี เพราะได้แต่ตกเป็นทาสของสิ่งแวดล้อม ตกเป็นทาสของสิ่งเร้า และตกเป็นทาสของเงื่อนไขที่ผู้อื่นจัดวางเอา ไว้ตลอดเวลา จนต้องอยู่ในสภาพของผู้ที่ไม่มีอำนาจในตนเอง เพราะไม่อาจควบคุมอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดและความ ต้องการที่แท้จริงของตนเองได้ อำนาจทางการคิดและการกระทำใดๆ ในชีวิต ล้วนถูกจูงใจด้วยสิ่งเร้าแทบทั้งสิ้น การ แสดงบทบาทใดในชีวิต จึงเป็นไปตามอำนาจของสิ่งเร้าภายนอกที่กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจภายใน ไม่ใช่เกิดจากอำนาจการ

ปลุกเร้าตนเองด้วยแรงบันดาลใจภายในเลย

ด้วยเหตุนี้จึงพอจะบ่งชี้ให้เห็นความแตกต่างของที่มาของ คำสองคำได้ อย่างชัดเจน ระหว่างคำว่า “**แรงจูงใจ**” กับคำว่า “**แรงบันดาลใจ**” โดยด้านของแรงจูงใจก็คืออำนาจ รับรู้สิ่งเร้าที่เป็น เงื่อน ไขอารมณ์ที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นตัวบงการให้เกิดพฤติกรรม ภายนอกต่อไป ส่วนด้านของแรงบันดาลใจ ก็คืออำนาจอันเกิด จากจิตวิญญาณซึ่งเป็นแก่นแท้ของตนเอง โดยใช้เงื่อนไขภายในจิตใจ ของตนด้วยตัวเอง ซึ่งเรียกว่า “**การสำนึกรู้**”

การสร้างแรงบันดาลใจ ผู้นำกับการสร้างแรงบันดาลใจมีดังนี้

1. **รับฟังความคิดและให้คุณค่าของบุคคล** (Appeal to the person's ideals and values) คนส่วนมากต้องการเป็นคน สำคัญ อยากรมีคุณค่า ประสบความสำเร็จ ช่วยเหลือผู้อื่น มีส่วนร่วมในความ สำเร็จ แรงบันดาลใจเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่ดี สำหรับการดึงดูดทาง อารมณ์ที่ดี ตัวอย่างเช่น การพัฒนางานด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ยังมีลักษณะทางอารมณ์อื่นๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น เสรีภาพ อิสระภาพ ความยุติธรรม ความโปร่งใสความเสมอภาค ความรัก ความก้าว หน้า เป็นต้น

2. **เชื่อมโยงสิ่งร้องขอให้เข้ากับภาพลักษณ์ของบุคคล** (Link the request to the person's self-image) ตัวอย่างเช่น นักวิทยาศาสตร์ส่วนมากค้นพบวิทยาการใหม่ๆ ซึ่งมีคุณค่าต่อ มนุษยชาติ แพทย์และพยาบาลมีคุณค่าต่อการรักษา สุขภาพของ ผู้คน วัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนไปหรือการกระทำนั้นอาจอธิบายได้ว่าเป็น การพัฒนาความรู้ให้ก้าวหน้า ช่วยพัฒนาการดูแลสุขภาพทำให้อ องค์กรมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

3. เชื่อมโยงคำร้องขอเข้ากับวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน (Link the request to the clear and appealing vision) พยายามนำเสนอ การเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมที่จะประสบความสำเร็จ เมื่อวิสัยทัศน์ ถูกทำให้เป็นจริง คุณค่าทางความคิดนั้นสำคัญ กว่าประโยชน์ส่วนตัว แต่อย่างไรก็ตาม ไม่จำเป็นต้องละทิ้งประโยชน์ส่วนตัวเลย

4. ใช้การตื่นเต้นเร้าใจ ใช้แสดงออกทางการพูด (Use a dramatic, expressive of speaking) การแสดงออกทางคำพูด จะช่วยเพิ่มความรู้สึกด้านอารมณ์ ความรู้สึกอัดอั้นและเก็บกดมัก แสดงทางน้ำเสียง ควรใช้คำพูดที่หนักแน่น มีระดับเสียง สูงต่ำ เว้นระยะ อย่างเหมาะสม เว้นช่วงสำคัญเพื่อสร้างความรู้สึกลึกลับ

5. ใช้คำพูดที่เป็นบวก มองโลกในแง่ดี (Use positive, optimistic language) ความเชื่อมั่นและมองโลกในแง่ดีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนั้น สามารถติดต่อไปยังผู้อื่นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสนับสนุนงานที่ทำยาก และถ้าหากผู้ปฏิบัติขาดความเชื่อมั่น ก็ควรใช้ภาษาสื่อสารที่เป็นบวก สร้างความมั่นใจว่าการเปลี่ยนแปลง นั้นจะนำมาซึ่ง ความสำเร็จ ตัวอย่างเช่น ใช้คำว่า “สิ่งดี ๆ จะเกิดขึ้น” แทนคำว่า “สิ่งดี ๆ อาจเกิดขึ้นได้” เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง

บันได 3 ขั้น ของการสร้างแรงบันดาลใจของผู้นำ

บันได 3 ขั้นของการสร้างแรงบันดาลใจของผู้นำ มีดังต่อไปนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง

มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงพอ ผู้นำต้องเชื่อมั่นในตนเองว่า ผลสำเร็จที่ต้องการจะได้รับจากการคิดหรือจาก การกระทำนั้นสามารถ พิสูจน์ได้อย่างแน่นอน โดยต้องไม่มีความวิตกกังวล ความลังเลใจ ความสับสนสงสัย และความไม่มั่นใจในตนเอง เข้ามาสอดแทรก ในระหว่างการคิดคำนึงหรือในขณะที่กำลังลงมือกระทำสิ่งนั้นอยู่ โดยเด็ดขาด เพราะมันจะเป็นตัว การลดทอนหรือบ่อนทำลาย ความเชื่อมั่นในตนเองจนหมดสิ้น เมื่อพลังแห่งความเชื่อมั่นสูญสิ้น พลังความคิด พลังจิต และพลังกายก็จะพลอยถดถอยตามไปด้วย ผู้นำที่มีพลังอำนาจในการกระทำสิ่งใดๆ ได้สำเร็จ แม้เป็นสิ่งยาก ก็เหมือนง่าย ล้วนมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงด้วยกันทั้งสิ้น (ปริญญา ตันสกุล, 2550: 145–147)

2. ความมุ่งมั่นในการลงมือทำ

เมื่อมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงจนเป็นที่น่าพอใจได้แล้ว ก่อนที่จะก้าวสู่ขั้นที่สอง บันไดขั้นที่สอง คือ “ความมุ่งมั่น” ความมุ่งมั่น หมายถึง ความตั้งใจอันเปี่ยม ในอันที่จะทำสิ่งใดๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ให้จงได้ ไม่ว่าจะต้องทุ่มเทร่างกาย แรงใจ และกำลังสติปัญญาเล็กน้อย แคไหน ไม่ว่าจะต้องเปลืองเวลาเนิ่นนานสักเท่าใด และ ไม่ว่าจะยากสักปานใด ก็จะไม่ย่อท้อโดยเด็ดขาดพลังอำนาจแห่งความมุ่งมั่น จะแสดงตัวออกมาภายนอกผ่านพฤติกรรมของการมีมานะพยายาม

ความบากบั่นหมั่นเพียรความอดทนต่อความเหนื่อยล้า และความกล้าหาญต่อการฟันฝ่าอุปสรรค ปัญหา ซึ่งมันจะช่วยให้คุณทำงานใดๆ ได้อย่างต่อเนื่อง จนกว่าจะประสบผลสำเร็จได้

3. ความมีศรัทธาในผลสำเร็จที่มุ่งหวัง

ความมีศรัทธาในผลสำเร็จที่มุ่งหวัง หมายถึง การมองเห็นผลสำเร็จที่จะได้จากการกระทำที่มีคุณค่าสูงสุดและมีความรู้สึกรู้ว่า ถ้าเข้าถึงมันได้จะเป็นสิ่งที่น่าทำหายที่สุดในชีวิต¹⁰

¹⁰ จากเว็บไซต์ <http://register.utcc.ac.th/KM2553/33F5.html>

กิจกรรมออกกำลังกาย ด้วยรำไม้พองและจิ้ง

เริ่มดำเนินการเมื่อปี 2549

สนับสนุนโดย ... อหามังทำบลนาอาน

ฮักกันสามัดดักันเด้อ

คำพังเพยที่ว่า “เดินตามหลังผู้ใหญ่ หมาไม่กัด” ยังเป็นคำศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่จวบจนปัจจุบัน ใครก็ตามหากได้ยินคำๆ นี้แล้วยังนึกถึงคุณค่า คุณประโยชน์ หรือคุณูปการที่ผู้หลักผู้ใหญ่ ทั้งที่รู้จักและไม่รู้จักได้สร้างเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนรุ่นใหม่

หากเรากล่าวถึงความรักที่มั่นคงยืนยาวของคนหนึ่งคนที่ซิดเรามากที่สุด เชื่อว่าหลายคนคงนึกถึงความรักของพ่อแม่ เพราะเป็นรักแรกที่เราได้สัมผัสและคุ้นเคยมากที่สุด รักนี้มีได้เสแสร้ง รักนี้มีได้หวังรักตอบแทน แต่เป็นรักที่ให้หมดทั้งหัวใจ รักบริสุทธิ์ที่ไม่มีเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น

เราไม่รู้ว่่วันข้างหน้าเราจะอยู่อย่างไร เราไม่รู้ว่่าจะมีใครต้องสูญเสียสิ่งใดไปบ้าง จะช้าหรือเร็วเพียงใด แต่เรารู้ว่่าเราต้องอยู่บนโลกใบนี้ด้วยความรักที่จะต้องมอบให้แก่กันและกัน หลายครั้งเราสูญเสียความเป็นตัวเอง เราใช้เวลาไปกับสิ่งที่ไร้สาระ ไร้แก่นสาร ขาดความยั้งคิด ขาดที่ปรึกษา อยู่บนโลกส่วนตัวเองจนมองไม่เห็นอนาคตและ

มองข้ามอดีตที่ผ่านไปอย่างไร้ความหมายไร้บทเรียน

มีคนบอกว่า เราจะอยู่บนโลกนี้ได้เพียงสามวันเท่านั้น คือ เมื่อวานเป็นอดีตที่เป็นครูและบทเรียนทั้งดีและไม่ดี วันนี้คือวิถีที่เราเป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน วันพรุ่งนี้เป็นวันที่เราต้องกำหนดทิศทางเพื่ออนาคตที่ดี นั่นหมายถึง ชุมชนที่มีรากเหง้าวัฒนธรรมความเจริญและความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ

บ้านกลางนามีได้ถูกลง โปรงสูง ลมพัด เย็นสบาย บรรยายภาคดี ใครกินข้าวอิมใหม่ๆ เป็นต้องหลับแน่

“ใส่รหัส 3 2 1”

เมื่อผู้นำกลุ่มออกคำสั่ง ทุกคนที่นั่งนิ่งอยู่ก็รู้และปฏิบัติอย่างพร้อมเพรียง เสียงปรบมือตามรหัสที่รู้จักกัน

“ฮักกันสามัคคีกันเต๋อ เฮ”

เสียงที่เปล่งดังออกมาพอควรสมกับวัย

“ยังไม่ดังพอ ขออีกครั้ง ใส่รหัส 3 2 1”

ผู้นำสั่งอีกครั้ง

“ฮักกันสามัคคีกันเต๋อ เฮ”

ครั้งที่สองฟังดูพร้อมเพรียงและดังสุดๆ

“สวัสดิ์ครับ คุณตา คุณยายทุกๆ ท่าน”

“สวัสดิ์ครับ สวัสดิ์ค่ะ” คุณตา คุณยายน้อมรับ

“ก่อนอื่นก็ต้องขอขอบคุณทุกท่านนะครับที่เสียสละเวลามาร่วมประชุมในวันนี้”

ตาไสว เทพพงษ์ อายุ 71 ปี ประธานชมรมผู้สูงอายุ (จำไม่พลอง) และจัดสวัสดิการกอบงบุญบ้านติดต่อกว่าต้อนรับและทักทายสมาชิก ด้วยความนอบน้อมอ่อนโยน บวกกับเป็นคนขี้เกรงใจคนตาไสวมีเลือดสุพรรณร้อยเปอร์เซ็นต์ มาพบรักกับสาวไทยเลย ด้วยเป็นคนอารมณ์สุนทรีย์ชอบร้องเพลงและการทำงานเป็นชีวิตจิตใจ แม้วัยจะล่วงเลยมาปานนี้

ด้วยความมุมานะ ขยัน พากเพียร มุ่งมั่น ใฝ่เรียนรู้ และแสวงหาสิ่งใหม่พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ช่วยเหลือชุมชนมิได้ขาด จึงเป็นที่รักของทุกคน

“คุณตา คุณยายทุกคน เป็นยังไงบ้างครับ สุขภาพยังแข็งแรงดีอยู่นะ?”

ตาไหวเป็นห่วงและไถ่ถามสมาชิก เพราะสมาชิกส่วนใหญ่อายุมากกว่าตาไหวหลายปี บางคนก็เดินเหินลำบาก แต่ด้วยหน้าที่ต้องมาเข้าร่วมประชุม เว้นแต่คนที่ไม่ไหวจริงๆ

“สบายดีค่ะ แต่ช่วงนี้กินอะไรก็ไม่อร่อยเหมือนเมื่อก่อน”

คุณยายอุไรตอบ

คุณยายอุไร ข้าราชการบำนาญ เมื่ออดีตเป็นครูที่สอนอยู่โรงเรียนสตรีในเมืองเลย รุ่นแรกๆ เรียนจบที่กรุงเทพฯ เป็นบุคคลที่ช่างพูดช่างเจรจาถามไถ่ทุกคนที่คุณยายรู้จัก ใจดี ใจกว้าง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อแบ่งปัน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกๆ หลานๆ ที่พบเห็นอยู่เสมอ

“ครับ ก็ดูแลสุขภาพกันให้มากๆ ครับ กินอาหารก็ระมัดระวัง แต่คุณยายก็ยังดูสดชื่นอยู่นะครับ”

ตาไหวฝากเตือนเรื่องสุขภาพ เพราะแต่ละคนก็อายุมาก มิวายที่จะชื่นชมกับทุกคน

“ฮ่า ๆ ๆ”

ทั้งกลุ่มต่างก็หัวเราะ ชื่นใจเมื่อได้ยินคำชม

ความสดชื่น เบิกบานจิตใจนี้เอง ที่ทำให้ผู้สูงอายุ อายุยืนยาว การมีเพื่อนที่ดีเสมือนญาติใกล้ชิด ย่อมเป็นมิตรและส่งผลให้สุขภาพจิตใจแข็งแรง

ซึ่งโดยปกติบ้านของแต่ละคนก็อยู่ไม่ไกลกันเท่าไรนัก ห่างเพียงระยะ 20 เมตร ไกลกันเป็นช่วงๆไป จึงทำให้คุณตาคุณยาย ได้มีโอกาสพบปะถามไถ่กันอยู่บ่อยๆ

เมื่อทุกอย่างพร้อมประธานจึงพูดขึ้น

“ขอเชิญทุกท่านหลับตา ทำสมาธิก่อนที่จะพูดคุยกันครับ สัก 5 นาที เชิญครับ”

เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชมรม เมื่อมีการพบปะกันทุกครั้งจะนั่งนิ่งเพื่อทำสมาธิ เพื่อทบทวนตนเอง ก่อนเริ่มการประชุม

ท่ามกลางความเงียบกริบ สายลมช่างเป็นใจ คุณตาคุณยายแต่ละคนนั่งนิ่งเงียบราวกับผู้ปฏิบัติธรรม แน่นอนละ ทุกคนปฏิบัติเป็นประจำจึงง่ายกับการควบคุมตนเอง บางคนมือจับปากกาเขียนอะไรไปตามภาวะกวางค์ของตนอยู่นั้น

ความเงียบที่เกิดอยู่นี้ เป็นความเงียบที่ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อทุกคนเล่าให้ฟังหลังจากลืมตาขึ้น

ระหว่างนั้นคิดอะไร เห็นอะไร เป็นอย่างไร

“ยายได้ยินเสียง เจ้าภูมิเจ้าที่บอกว่า บ้านหลังนี้อยู่แล้วเจริญรุ่งเรือง อยู่เย็นเป็นสุข”

“ยายรู้สึกเหมือนมีลำแสงส่องประกายลงมาที่กลางหัว”

“เห็นวิถีชีวิตชุมชนที่เปลี่ยนไป”

“ตาเห็นความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับลูกหลานบ้านเฮา”

“ได้ยินเสียงลม ยายสบายใจ สดชื่น”

“ได้ยินเสียง มีคนมาให้พรข้างๆ หู”

คำพูดที่หลากหลาย ที่ตาและยายต่างเล่าสู่กันฟัง ทำให้ทุกคนที่นั่งอยู่ต่างก็ซึมซับพลังบวกที่ถ่ายทอดให้กันโดยไม่รู้ตัว เพราะต่างคนต่างเล่าสิ่งที่ตัวเองพบ ตัวเองเห็น ตัวเองคิด ทุกคนจึงได้พรจากจิตวิญญาณแห่งมนोरธรรมแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

“ข้างเป็นบุญของเจ้าของบ้านจริงๆ ที่มีพรอันประเสริฐมาประทานให้”

คุณยายบุญสวย รongประธานชมรม ซินชมให้กำลังใจ ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสอยู่ตลอดเวลา

เมื่อเจอยาย สมกับชื่อคุณยายบุญสวย

“ที่เชิญทุกท่านมาประชุมวันนี้ มีเรื่องที่จะแจ้งสมาชิกและปรึกษาหารือครับ”

ตาไหว้แจ้งให้สมาชิกทราบ

“เรื่องแรกคือมีสมาชิกชมรมป่วยและพักรักษาตัวที่บ้าน 1 ราย เราจะไปเยี่ยมให้กำลังใจท่านวันไหนดี เรื่องที่ 2 คือที่วัดป่าจะมีการทำบุญสร้างศาลาการเปรียญ ชมรมเราจะตั้งกองผ้าป่าไปทอดถวาย”

ตาไหว้แจ้งว่าทั้งสองเรื่องเป็นหน้าที่ที่ชมรมจะต้องมีส่วนร่วม กับชุมชนปกติเมื่อมีสมาชิกในชมรมไม่สบาย เป็นหน้าที่ตามระเบียบชมรมที่จะต้องปฏิบัติ ปีนี้สมาชิกป่วยและเสียชีวิตหลายราย ซึ่งเงินกองทุนที่ต้องช่วยเหลือสมาชิกมาจาก เงินออมบุญเดือนละ 30 บาท แม้เงินออมไม่มากนักต่อเดือนต่อคน แต่สมาชิกยังเกาะกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น

“คุณตาไหว้คะ”

คุณยายคนหนึ่งเอ่ยขึ้นเหมือนจะสงสัย

“สมาชิกในกลุ่มปีนี้เสียชีวิตหลายรายแล้ว เงินกองทุนก็ ร่อยหรอลงไป หากต้องจ่ายไปจนหมดจะทำยังไงต่อคะ”

ความกังวลเป็นห่วงของยายที่มีต่อกลุ่มก็เริ่มเปิดประเด็น ในที่ประชุม

“นั่นนะสิ!” เสียงอีกคนแทรกขึ้น

ที่ประชุมหันหน้าเข้าหากันเป็นคู่ๆ ค่อยกันเสียงดัง

“เอาอย่างนี้ดีไหมครับ”

ตาโหวเสนอความคิดและทางออก

“เราอยู่ด้วยกันมาก็หลายปี กว่าจะเป็นกลุ่มเป็นก้อน ได้ทำ กิจกรรมร่วมกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันทุกอย่าง และที่สำคัญการ เข้ามาอยู่ในกลุ่มออมบุญ ซึ่งชื่อก็บอกแล้วว่า ออมบุญ เพื่อที่จะช่วย เหลือซึ่งกันและกันพยายามทุกข์ยากเดือดเนื้อร้อนใจ”

ตาโหวทบทวนความหลังเพื่อให้ทุกคนได้เข้าใจในการอยู่รวม กันและทำบุญร่วมกัน

“เมื่อเป็นอย่างนี้ ผมว่าเราควรที่จะเชิญชวนสมาชิกเข้ามา ร่วมออมบุญให้มากๆ คือแต่ละคนต้องหาสมาชิกเพิ่มให้ได้ 2 คนเป็น อย่างน้อย”

ที่ประชุมเจียบฟังสักครู่และเริ่มเปิดการแลกเปลี่ยนกันอย่าง กว้างขวาง

“เดี่ยวยายจะช่วยประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่ง ไม่มีปัญหา”

ยายตัว ผู้ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ในกลุ่มพูดเสริมขึ้น

“ตาก็จะช่วยพูดตอนเข้าที่วัดเหมือนกัน”

ตาสิงห์ผู้เป็นพี่เขยยายบุญสวยพูดขึ้นจะช่วยอีกแรง ตาสิงห์ เป็นผู้กว้างขวางผู้หนึ่งในชุมชน ไม่ว่าจะป็นงานเล็กงานน้อยตาสิงห์ จะอาสาทันที

เมื่อที่ประชุมมีความเห็นร่วมกันว่าจะต้องหาสมาชิกเข้ามาเพิ่มอีก จึงวางแผนกันอย่างรัดกุม เพราะเป็นเรื่องใหญ่สำหรับชาวบ้านเหมือน เงินออมวันละบาทแม่ฟุ้งดู๋ง่าย แต่ชาวบ้านที่ไม่มีรายได้เลย บางรายก็ทำมาปนกิจไว้ก็อื่นแล้ว บางรายลูกหลานก็ทำประกันชีวิตไว้ให้ แต่เมื่อเป็นความประสงค์ร่วมจึงเป็นเรื่องง่ายของกลุ่มในการหาสมาชิก โดยการพูดในลักษณะ “การออมบุญของกลุ่มเป็นการออมเพื่อช่วยเหลือกันและกัน”

“เราเริ่มได้ตั้งแต่วันนี้เลยนะครับ”

ตาไหววกำชับกับสมาชิก

“ใส่รหัส 3 2 1”

“ฮักกันสามัคคีกันเด้อ”

เสียงดังอย่างมีพลัง สร้างกำลังใจให้กันและกัน

“ถ้าอย่างนั้นเรามาหารือเรื่องที่จะไปเยี่ยมสมาชิกและทำบุญที่วัดนะครับ”

ตาไหววกกลับมาเรื่องวาระประชุมและดำเนินไปอย่างราบรื่น...

“ขอบคุณทุกท่านที่เสียสละเวลามาประชุมในวันนี้ครับ และเดี๋ยวเชิญกินข้าวร่วมกันก่อนกลับบ้าน”

ตาไหววกกล่าวขอบคุณและเชิญสมาชิกกินข้าวร่วมกัน

“เอานี่ไปใส่จานหน่อยสิ”

ทุกคนห่อข้าวมากินร่วมกันโดยไม่ได้มีใครบอกกล่าว

วันรุ่งขึ้น...

แสงไฟนิออนบริเวณหลังบ้านริมบุงสาธารณะ สว่างขึ้นทุกเช้า ตอนตี 5 สมาชิกชมรมผู้สูงอายุเดินมารวมตัวกันพร้อมไม้พลองประจำกาย

“สวัสดีครับ สวัสดีค่ะ” เป็นทำเนียบที่ปฏิบัติกันเป็นประจำ

การแต่งตัวทุกคนดูกระชับท่าทางทะมัดทะแมงเอาจริงเอาจัง เหมือนทุกวัน วันนี้เข้านี้อากาศดีมาก ๆ ฝนตกตั้งแต่เมื่อวานทำให้ตอนเช้าเย็นสบายตลอดระยะเวลากว่า 6 ปีที่ชมรมผู้สูงอายุบ้านติดต่อ มีกิจกรรมออกกำลังกายทุกเช้าๆ ละ 1 ชั่วโมง ตาไหวประธานชมรมจะเป็นผู้นำในการปฏิบัติหรือบางครั้งก็จะเปลี่ยนผู้นำออกกำลังกาย ใครมาได้ก็มาส่วนใครมาไม่ได้ก็ไม่เป็นไร

เมื่อก่อนชมรม ตาไหวมักจะวิ่งออกกำลังกายคนเดียว อยู่ที่ บ้านวิ่งกลับไปกลับมา วันไหนฝนตกก็จะวิ่งในบ้านเป็นชั่วโมง บางครั้งจะเล่นเปตองอยู่ข้างบ้าน ทำอย่างนี้เป็นประจำ เมื่อนานเข้าจึงมีการรวมตัวอย่างเป็นทางการ ผู้สูงอายุที่สนใจกิจกรรมดีๆ ก็เข้ามาอยู่ในกลุ่ม แต่เมื่อมากขึ้นจึงตั้งเป็นชมรม แต่การออกกำลังกายนี้ไม่เฉพาะสมาชิกเท่านั้น ใครก็ได้ที่อยากออกกำลังกาย

คุณยายบางคนนั่งเก้าอี้ ออกกำลังตามสภาพตัวเอง ไม่นานนักก็สามารถยืนและขยับตัวเองได้อย่างคล่องแคล่ว เป็นเพราะการดูแลสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ และสมาชิกทุกคนให้กำลังใจกันอยู่เสมอ ถ้ามได้กัน แม้กระทั่งผลผลิตที่ปลูกอยู่ปลูกกินต่างก็นำมาแลกเปลี่ยน และแบ่งปันกันเสมอ

“ก่อนจะเลิกวันนี้ ผมมีเรื่องจะแจ้งและเชิญทุกท่านครับ”

ตาไหวมีข่าวดีแจ้งให้ทราบก่อนจะแยกย้าย

“คือวันพรุ่งนี้ผมได้รับแจ้งจากสถานีอนามัยตำบลนาอาน ว่า จะมีเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางและส่วนจังหวัดจะมาเยี่ยมให้กำลังใจพวกเรา คงมากินข้าวเที่ยงที่นี่ครับ”

“เราต้องเตรียมอะไรบ้างครับตาไหว”

คุณตาวิไลยกมือแล้วถามสวนขึ้นมา

“นี่แหละครับผมกำลังจะแจ้ง” ตาไหวพูดต่อ

“ผมอยากจะขอความร่วมมือจากทุกท่านให้นำผัก ผลไม้ ในสวนเท่าที่มี มาคนละกำมือก็พอ เพราะเราจะได้แสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่ง มั่นคงทางอาหาร”

ตาไหวพูดเสร็จ หลายคนพยักหน้าเห็นด้วย และกระตือรือร้นที่จะเอามาร่วมกัน อย่างไม่มีปัญหา

“เราจะได้รำไม้พลองด้วยหรือเปล่าครับ”

ตาคนหนึ่งในกลุ่มถามขอความเห็น

“ครับ ได้ครับ จะมีผู้สูงอายุบ้านขอนแก่นมาสมทบด้วย บ้านนั้นเขาก็รำเหมือนกัน”

ตาไหวอธิบายเพื่อให้เข้าใจร่วมกัน

“พรุ่งนี้ใส่ชุดสีส้มนะครับ และอย่าลืม ติดไม้ติดมือมาคนละเล็กคนน้อย ขอบคุณครับ”

เมื่อบอกทุกคนเรียบร้อยแล้ว ภายในกลุ่มก็ออกคำสั่งเพื่อให้ทุกคนแยกย้าย เพราะเย็นมาก็นานพอสมควร แต่ทุกคนไม่บ่นแม้แต่น้อย

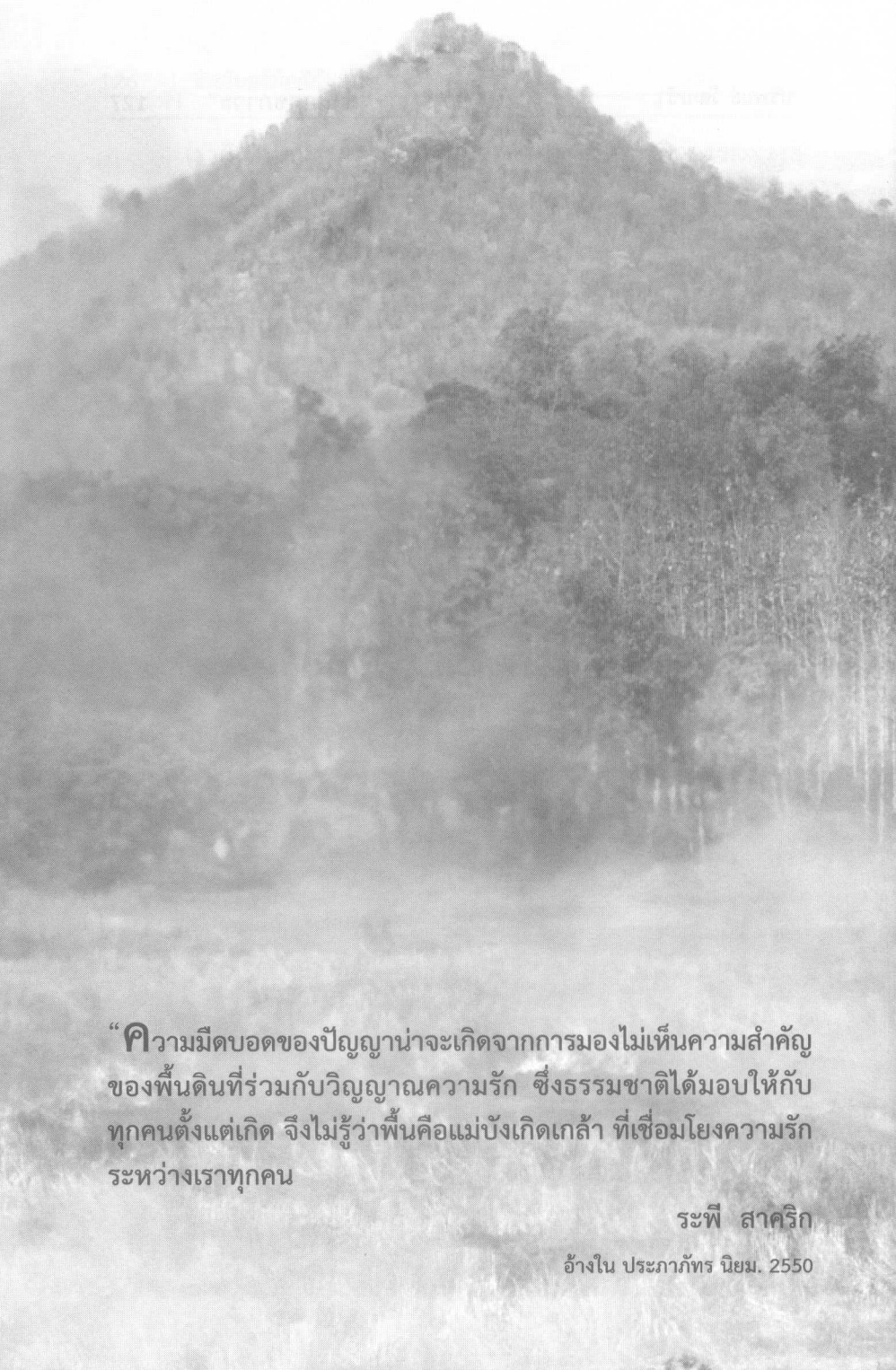
“ใส่รหัส 3 2 1”

“ฮักกันสามัคคีกันเด้อ”

ทุกคนหันมาสวัสดีกันก่อนเดินกลับบ้านอย่างมีความสุข

เราผู้เป็นคนรุ่นใหม่เห็นผู้เฒ่ารวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ มีแนวคิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรากิน การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ใครจะมองว่าเป็นไม้แอกที่ตัดตยาก แต่ได้ทำให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลานในช่วงระยะเวลาอันสั้น คุณยายหลายคนบอกว่า หลังจากลูกหลานเข้าไปทำงานในเมื่อปล่อยให้คนแก่อยู่บ้าน หรือบางคนเอาพ่อแม่ไปอยู่บ้านที่ตัวเองซื้อไว้แต่กลับอยู่โดดเดี่ยวขาดเพื่อน ไม่มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน แต่เมื่อความสุขที่ผู้สูงอายุมอบให้แก่กัน และกันทั้งความรู้ จิตวิญญาณ การแบ่งปันที่ไม่มีวันหมดหากรู้จักที่จะให้โดยไม่มีเงื่อนไขและหวังผลตอบแทน ความสุขที่แท้จริงก็จะอยู่ตราบนานเท่านาน...

“ความมืดบอดของปัญญาน่าจะเกิดจากการมองไม่เห็นความสำคัญ
ของพื้นดินที่ร่วมกับวิญญูณความรัก ซึ่งธรรมชาติได้มอบให้กับ
ทุกคนตั้งแต่เกิด จึงไม่รู้ว่าพื้นคือแม่บังเกิดเกล้า ที่เชื่อมโยงความรัก
ระหว่างเราทุกคน

ระพี สาคริก

อ้างใน ประภาภัทร นิยม. 2550

ไม่สิ้น

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 เป็นต้นมา รัฐบาลได้กำหนดทิศทางของการเกษตรไทยในอนาคตเอาไว้แน่นอนแล้วว่า จะต้องก้าวเดินไปสู่ระบบเกษตรครบวงจร ซึ่งกลับเป็นการเพิ่มปัญหาให้หนักหน่วงยิ่งขึ้น เพราะในระบบเกษตรครบวงจรมัน เกษตรกรไทยจะถูกกำหนดจากภายนอกและบริษัทธุรกิจมากยิ่งขึ้น และระบบเกษตรครบวงจรใช้ระบบเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ ซึ่งนอกจากจะต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกมากยิ่งขึ้นทุกทีแล้วยังทำให้เกิดมลพิษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ดังนั้นระบบเกษตรครบวงจรที่ผูกขาดโดยบริษัทธุรกิจจึงมิใช่ความหวังใหม่ในการแก้ไขปัญหของเกษตรกรไทยให้มีสภาพดีขึ้น แต่เป็นหนทางที่จะนำไปสู่ความหายนะ ต่อสภาพสิ่งแวดล้อมและต่อเกษตรกรไทยทั้งปวงซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศนี้

เมื่อเกษตรกรส่วนใหญ่ทุ่มเทกับอาชีพการเกษตรมากกว่า ครึ่งชีวิตและพบกับทางตันซึ่งเป็นปัญหาที่เกินกว่าจะแก้ไขได้แม้จะ

มีทุนเดิมเป็นวิถีดั้งเดิมก็ตาม กลุ่มทุนธุรกิจที่ทำงานร่วมกับรัฐบาล กำหนดเส้นทางให้เกษตรกรผลิตสิ่งที่ตอบสนองต่อระบบธุรกิจเท่านั้น มิได้ส่งเสริมให้ผลิตเพื่อพึ่งพาอาศัยหรือเพียงพอต่อการบริโภคของคนในประเทศแต่อย่างใด เกษตรกรผู้มีความหวังจะเดินไปทิศทางใด หรือจะเป็นเกษตรกรรุ่นสุดท้ายแห่งยุคสมัย

กลุ่มควันก้อนใหญ่ลอยเป็นทางยาวราวเมฆฝนปกคลุมทั้งทุ่งนา เปลวเพลิงลุกกลามตามกระแสนลมที่พัดมารุนแรงอย่างบ้าคลั่ง ไม่มีใครควบคุมมันได้แม้แต่คนต้นเพลิง มีเพียงยืนเฝ้าระวังเท่านั้น

“โอ้ว...! ไม่นึกว่ามันจะรุนแรงขนาดนี้”

คนต้นเพลิงร้องเสียงดัง ในมือมีกิ่งไม้สดที่หักมาพอกำมือ

“มันจะลามไปหากอไผ่แล้วนะ”

ขอน ยืนมองอยู่ห่างๆ พร้อมตะโกนบอก

“ฝั่งนู้นก็ลุกกลามไปกันใหญ่ เผาทำไมเนีย..! อากาศก็ร้อน ถ้าเกิดอะไรขึ้นมากกว่านี้เขาจะมีความผิตแน่นอน”

ขอนพูดกับภรรยาที่ยืนอยู่หน้าบ้าน

“ถ่ายรูปไว้ด้วย ดินะที่ลมพัดไปทางนู้น ไม่รู้จะเผาอะไรกัน นึกหนา”

ภรรยาบอกให้เก็บภาพไว้เป็นหลักฐาน ได้แต่บ่นพริ้มพำตัดพ้อ

เมื่อกระแสลมอ่อนแรงลงควันไฟยังคงคุกรุ่น เขม่าลอยละล่องปลิวไปทั่ว เนื้อที่นาเช่ากว่า 20 ไร่ ราบคาบภายใน 10 นาที เพลิงลุกกลามไปถึงกอไผ่ หน่อไม้และต้นไม้อื่นๆ ที่อยู่รอบๆ นกหลายชนิดแตกพงบินว่อนเหนือกลุ่มควันหลายตัวต้องตายเพราะเอาตัวรอดไม่ได้ รังไข่มดแดงหลายรังหล่นกองอยู่กับพื้นเหลือเพียงซากไหม้เกรียม

สิ่งมีชีวิตเล็กน้อยบริเวณนั้นตายหมด

“เผามันทำไม...?” ขอนถามแบบอึ้งๆ แกมโมโห

“เอามันออกซะบ้าง มันบดบังท้องนา” คนต้นเพลิงตอบ

แท้จริงแล้วป่าเล็กที่เป็นแนวยาวติดกับทุ่งนาที่เขาเข้าโดน ลูกหลงจากไฟนั้น มันเป็นป่าสาธารณะที่ใครๆ ก็สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ มิใช่เอาประโยชน์เพียงผู้เดียว หรือเป็นเพราะต้องการเพิ่มพื้นที่เพื่อเพิ่มผลผลิตไม้ใช้นีนา...หรือชิงเผาก่อน เพราะที่นาติดกัน มีอีกเจ้าหนึ่งที่เขาเช่นกัน...ผมคิดไปเรื่อยเปื่อย

“แล้วปีนี้จะปลูกอะไรครับ...?” ผมถามทั้งที่รู้คำตอบ

“ก็ปลูกข้าวกับมันสำปะหลัง”

คนต้นเพลิงก็หันมาตอบแบบไม่เต็มใจเท่าไรนัก ขณะที่มือก็พัดลงบริเวณไฟระอุจนฝุ่นคลุ้งกระจายไอร้อนยังคงแผ่คลุมทุ่งนากว้างแข่งกับแสงแดดที่อาบหาแผ่นดินไม่แพ้กัน เสียงร้องระงมของแม่ธรณีคงเจ็บปวดเหลือหลาย เมื่อก่อนที่นาทำymbanแห่งนี้เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ความเขียวขจีมากกว่าปัจจุบัน ไปไร่นาก็จะเดินต้อนฝูงวัวควายไปด้วย ข้าวปลาอาหารหาไปตลอดทาง น้ำท่าก็กินที่บ่อที่ขุดไว้หรือโอ่งดินที่รองจากน้ำฝน อาหารที่ได้จากธรรมชาติแทบจะไม่ได้ซื้อเป็นส่วนใหญ่

หลังจากที่หมู่บ้านขยายครัวเรือนมากขึ้นชาวบ้านก็ย้ายออกมาอยู่ตามหัวไร่ปลายนาสร้างกระท้อ สร้างบ้าน สร้างโรงเรือนต่างๆ อยู่ค่อนข้างถาวร น้ำท่าอาหารก็ต้องเอาจากบ้านใหญ่ไปเพราะสภาพพื้นที่เปลี่ยนไปการขยายบริเวณปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น (จากนโยบายส่งเสริมของรัฐบาล)

นอกจากการปลูกพืชเพื่อป้อนสู่โรงงานผลิตอาหารสัตว์แล้วยังทำให้ดินที่เคยอุดมสมบูรณ์ปนเปื้อนไปด้วยสารพิษทั้งยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง ยาฉีดพ่นอีกหลายชนิด ทั้งยังเพิ่มปริมาณสารปนเปื้อนในอากาศ ปนเปื้อนในอาหาร อีกทั้งส่งผลต่อผู้ที่สูดดม เป็นอันตรายแก่สุขภาพในระยะยาว แต่หากคลุกคลีบ่อยๆอาจเกิดอันตรายแก่ชีวิตได้

ผมเดินไปมาไม่รู้จะทำอย่างไรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้แต่ถ่ายรูปเก็บไว้เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้เมื่อมีโอกาส อย่างน้อยเด็กๆ รุ่นใหม่ก็ได้รู้ว่าหมู่บ้านเราเมื่อก่อนมีป้าธรรมชาติที่ให้อาหารอย่างอุดมสมบูรณ์ที่บรรพบุรุษใช้ภูมิปัญญาในการดำรงอยู่และให้ปัญญาในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติด้วยความเคารพนอบน้อม

“ไอ้...! น่าเป็นห่วงจัง” ผมเปลือทวนออกมา

“มันดับแล้วละ เนินนั้นเขาเก็บปอเทืองแล้ว คงไม่มีอะไรเสียหายนักดอก”

เขาพูดออกมาอย่างไร้กังวลและไม่รับผิดชอบ หากเกิดอะไรขึ้น

“จริงอยู่ ไฟมันดับแล้ว แต่เพลิงมันยังระอุอยู่นะ”

ผมเป็นห่วง

“เสียดายแต่ต้นไม้พวกนี้นี่แหละ! ต้องมาตายโดยไม่รู้ตัว”

ผมรู้สึกน้อยใจแทนต้นไม้เหล่านั้น

ความรู้สึกผมตอนนี้อยากจะพูดให้เขารู้ตัวเข้าใจในสิ่งที่คิด แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้มากไปกว่าไม่อยากให้มันอะไรรุนแรงเกิดมากกว่านี้ อย่างน้อยวันนี้เขาก็คงรู้สึกโล่งใจที่ไฟไม่ลามไปทุ่งนาใกล้เคียง ผมเดินออกจากบริเวณนั้นด้วยความหมดหวังที่จะคิดแทนทั้งปวง

สายของวันรุ่งขึ้นวันพฤหัสบดี 14 ตัวผู้หนึ่งถูกต้อนมากินหญ้าที่ทุ่งนาแทบทุกวัน ภาพที่เขาเห็นวันนี้ทุ่งนาที่เคยมีหญ้าเขียวกลับเต็มไปด้วยเขม่าดำและซากกิ่งไม้ไหม้เกรียม ควันไฟยังลอยล่องจากกองซาก ลมเปลี่ยนทิศไปมา

“ฮึ้ยๆ อย่าไปทางนั้น”

เจ้าของวัวร่างท้วมในมือถือแส้ไม้ไผ่ยาวพอควร สะพายย่ามและวิทยุทรานซิสเตอร์ที่เปิดเสียงรายงานหอยอยู่นั่นพร้อมแก้อีพลาสติกเล็กๆ ส่งเสียงห้ามปรามวัวจำฝูง

“โอ้โฮ ! อะไรมันจะขนาดนั้น”

เขาตกใจเมื่อเห็นสภาพพื้นที่เปลี่ยนไปเพียงชั่วข้ามวันข้ามคืน...

ฝูงวัวถูกต้อนกลับทางเดิมและลงในบึงน้ำขนาดเล็กลึกประมาณ 5-10 เมตร แต่น้ำแห้งแต่กระแจะแห้งเช่นกัน ขอบบึงมีหญ้าเขียวขึ้นเต็มไปหมดดีกว่าทุ่งกว้างนั้นมากโข หลุมดินกว้างในบึงน้ำนั้นมีร่องรอยหากินตั้งแต่วันก่อนด้วยวิธีการงัดดินที่แต่กระแจะเป็นก้อนๆ ออกทีละก้อน เพื่อหาปลาไหลที่มุดอยู่ใต้โคลนนั่น พอมีน้ำขังอยู่เล็กน้อย...

ขณะเดียวกันเป็ยกปูนหมาตัวเล็กได้ยินเสียงกระดิ่งที่สั้นจากคอวัวจำฝูงที่เลาะเล็มหญ้าอยู่ หมายถึงวิ่งเข้าไปไล่ให้แต่กระแจะจึงแต่กลับถูกวัวจำฝูงที่ปกป้องไล่ตะเพิด แต่ด้วยความตัวเล็กจึงวิ่งหนีได้อย่างคล่องแคล่วตามตัวเต็มไปด้วยเศษหญ้าเศษใบไม้แห้ง ปกติขนยาวๆ ก็ปิดตาแทบจะมองไม่เห็นอยู่แล้วยิ่งเพิ่มความมอมแมมเข้าไปอีก

“ป็น้ำในบึงแห้งเร็วจังเลยนะ” คนเลี้ยงวัวร้องทัก

“ครับ...ปกติก็ปลายเดือนห้านั่นแหละ” ผมตอบทักทาย

“พาวัวออกมาเลี้ยงอย่างนี้ทุกวัน ถ้าวันไหนไม่มีหญ้าสดให้กินทำไงครับ...?”

“อยู่บ้านก็มีฟางอัดแท่งสำรองไว้เหมือน แต่ถือโอกาสว่าให้มันได้เดินออกกำลังบ้าง”

คนเลี้ยงวัวตอบ

“เมื่อวานนี้หนักกลัวมาก ผั่งนูนจุดไฟเผาเอาตัวเอง ดินะไม่มีใครเป็นอะไร ยิ่งช่วงนี้มันลมร้อนพัดมาด้วย แล้วยังจุดอีกผู้ใหญ่บ้านก็ประกาศเตือนและแล้วยังไม่ให้ความร่วมมือ อย่างนี้ก็แยเหมือนกัน”

ผมเล่าเหตุการณ์เมื่อวานให้ฟัง คนเลี้ยงวัวพยักหน้า

ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังเลือกวิธีที่จะเผาต่อซึ่งเพื่อปรับสภาพทุ่งนาในการเตรียมพื้นที่เพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยวเหมือนเดิม แม้จะเป็นพื้นที่ปลูกข้าวก็ตามหลังจากเก็บเกี่ยวจะไม่ให้พื้นที่ว่างเปล่า การเผาจึงเป็นวิธีเดียวที่ทำได้เนื่องจากแรงงานน้อย รีบเร่งไปรับจ้างที่อื่นเป็นต้น รายที่มีรถไถหลังจากเผา ก็จะไถพลิกพื้นดินใหม่อีกครั้ง...

ตะวันจวนจะลับฟ้าฝนตั้งเค้าหอบเอาลมตะวันออกมาอย่างรุนแรง ต้นไม้ริมทางหักโค่นตกทางหลายคนที่ผ่านไปมาต่างช่วยกันยกไม้ขึ้นออก รถไถยังคงไถอยู่ไม่หยุดหย่อนดินคลุ้งกระจายตามแรงลม ช่างๆ กันเสียงไม้ไผ่แห้งที่ถูกเผาอีกรอบแตกดังเปรี้ยะ...เปรี้ยะ...ไฟเริ่มลุกไหม้อีกครั้ง เขาคงคิดว่าประเดี๋ยวฝนคงตกลงมา

น้ำฝนตกลงตามรางรินกระหนาบที่ปิดปากโถงร่องน้ำใบใหญ่ผมรีบวิ่งเปิดฝา เพราะนานพอควรที่น้ำแห้งโถงจนต้นไม้ข้างบ้านเหี่ยวเฉาไปตามๆ กัน กว่า 2 ชั่วโมงที่ตกลงมาอย่างต่อเนื่องต้องขอบคุณฝนแรกนี้ที่หลังมาอย่างเต็มที่ช่วยดับไฟที่ลุกโหมให้มอดดับลงได้ แต่เราไม่สามารถหยุดความคิดของคนเผาได้ จึงได้เพียงแต่ภาวนาอย่าให้เขาเผาเพิ่มพื้นที่อีกเลย

หลังฝนหยุดไม่นานนักรถมอเตอร์ไซด์หลายคันมาจอดข้าง

ทุ่งนา ศีรษะติดดวงไฟมีสายต่อจากแบตเตอรี่เล็ก แน่นละ เสียงกบเขียดร้องระงมอย่างนี้ชาวบ้านไม่ออกมาไม่ได้แล้วต่างก็ต้องรีบยัดพื้นที่หากิน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่าใครมาหากินตรงไหนก่อนก็จะไม่ทับที่กันเมื่อสังเกตจากดวงไฟ

ผมผลอยหลับไปราวตีสองเศษๆ ตื่นขึ้นมาเสียงกบเขียดหายไปพร้อมกับดวงไฟนั้น เสียงหยดน้ำจากรางรินกระหนาบ้วนน้ำที่คว่ำอยู่ด้านล่างเป็นระยะๆ เสียงคล้ายโน้ตดนตรีทั้งคืน ผนหยุดตั้งแต่นั้น...
เมื่อไหร่...

เข้านี้ตื่นไม่รอบๆ บ้านดูสดชื่นกว่าทุกวันเพราะทั้งแสงแดดและน้ำฝนเมื่อคืนพอทำให้มีพลังเลี้ยงตัวเองได้ สายลมอ่อนเบาพัดโบกโบกกล้วยแกว่งไกวไปมาดูมีชีวิตชีวาขึ้นมามาก นกกางเขนบ้านลงมาดูน้ำที่ขังอยู่กลางถนนและส่งเสียงเรียกเพื่อนๆ นกให้มากินด้วยกัน แม้ฝนตกไม่มากนักแต่ยังดีที่ทำให้หลายชีวิตได้อยู่รอดอีกต่อไปได้

“สวัสดิ์ครับพ่อแม่พี่ที่เคารพทุกท่าน วันนี้เราได้นำพันธุ์ปลาามาแจกให้พ่อแม่พี่น้องฟรีครับ ขอเชิญชวนมารับพันธุ์ปลาได้รถประชาสัมพันธ์ได้เลยครับ”

ฝนตกลงมาไม่ทันไรรถประชาสัมพันธ์ของฟาร์มปลาก็รุกคืบขุมชนอย่างต่อเนื่อง

“รถติดตั้งวางน้ำรองน้ำฝนมาแล้วครับ”

เสียงโฆษณาจากรถดังมาจากอีกซอยหนึ่งในหมู่บ้าน

ผมเงี้ยวหูฟังอยู่ครู่หนึ่ง ว่าจะมีรถอะไรเข้ามาอีกหรือเปล่าทันใด...! นั่นเอง

“หอยแครงหอยแมลงภู่มามากแล้วครับ ตัวใหญ่ๆ ใหม่จากรถสดจากทะเล จะซื้อจะหาเป็นกับแก้มหรือจะทำอาหารก็เชิญ

นะครับ หอยแครงหอยแมลงภู๋ โบกมือตัก กวักมือเรียกได้ครับ หอยแครงหอยแมลงภู๋ ท่านที่ซื้อไปแล้วก็ขอบคุณมากนะครับ ส่วนท่านที่ยังไม่ซื้อก็ขอเชิญนะครับ”

เสียงพูดที่บันทึกไว้จำนวนจากรถบีค้อพะเบียนก็แถวอีสาน
นี่เอง

“จอต จอต จอต กิโลละเท่าไรจ๊ะ” ชายคนหนึ่งเรียก
“กิโลละ 35 บาท 3 กิโลร้อยจ๊ะ”

แม่ค้านั่งอยู่ที่ท้ายรถบอกราคา

พูดถึงอาหารทะเลกว่าจะเดินทางมาถึงที่หมู่บ้านก็ใช้เวลา
หลายวัน แต่ทว่าการบริการถึงที่อย่างนี้ไม่ซื้อก็ได้แล้ว

“แถมด้วยนะแม่ค้าคนสวย”

คนซื้อขอแม่ค้าเพื่อจะได้ของแถม

“จ๋า ตัวใหญ่ๆ ให้เยอะๆ เลยจ๋า”

แม่ค้าปากหวานแถมมีมิตรภาพที่ดีด้วย

ไม่นานนักรถขายหอมแดงจากศรีสะเกษทั้งเกลือสินเธาว์
ก็เข้ามาในหมู่บ้าน อีกอย่างเป็นช่วงที่ชาวบ้านต้องรีบไปทำไร่ ทำสวน
บางรายทำนาแต่เนิ่นๆ โดยใช้วิธีการรถไถนาเดินตามแบบหยอด
แล้วกลบ ค่าจ้างแรงงานก็จะตัดไป แต่อย่างอื่นที่เป็นการลงทุนก็ยัง
คงเดิม เช่น การจ้างรถแทรกเตอร์ ซื่อสารเคมี ยาคุมหญ้า ยาฆ่าหญ้า
ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยบำรุง ค่าน้ำมันสูบน้ำ ค่ากิน ค่าจิปาถะ

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะอาหารที่ต้องพึ่งพา
จากภายนอกทั้งตลาดนัดใกล้บ้านและตลาดเคลื่อนที่ที่รุกเข้ามา
อย่างไม่ได้ตั้งตัว แทบจะเรียกได้ว่าสามารถล้วงเงินในกระเป๋าถึงบ้าน
เลยทีเดียว

เกษตรกรหลายครอบครัวเป็นหนี้สินจากการลงทุนทำการเกษตร ยิ่งลงทุนมากยิ่งเป็นหนี้มาก ระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในหมู่บ้านถูกรุกคืบอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย ทำให้เกษตรกรเข้าถึงโฆษณาสารเคมีได้อย่างง่ายดาย ไม่ว่าจะป็นรายการเพลงทางวิทยุ, มวยตู้, ระบายถ่ายในครัวเรือนทั้งกิน ทั้งใช้ ทั้งภาษีทางสังคมเช่นงานบุญที่ต้องเป็นธรรมเนียมช่วยเหลือพึ่งพากันด้วยเงิน ถ้าใครให้มากเจ้าภาพจะจดไว้และจะตอบแทนคืนมากกว่าเป็นต้น ผมเห็นชาวบ้านที่ออกจากชุมชนไปรับจ้างแรงงานที่อื่นก็มาก เป็นแรงงานชั่วคราว

สภาพเศรษฐกิจที่ต้องบีบให้ชาวบ้านต้องดิ้นรนมากกว่าเดิม แต่แท้จริงแล้ววิถีชีวิตของเกษตรกรไม่อาจหลีกเลี่ยงจากภูมิปัญญาการปลูกพืชแบบดั้งเดิมได้ แต่โยเลาเมื่อมีนโยบายลมๆ แล้งๆ โกลตัวเพียงมีกลิ่นแบงค์ก้อนโตจะติดที่ปลายจมูกกลับทำให้ความคิดเปลี่ยนไป ตามอย่างรวดเร็ว ขาดความยั้งคิด ขาดสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม ต่อตนเอง และต่อส่วนรวม เห็นปลายทางของความสุขคือการแสวงหาเงินเพียงอย่างเดียว แต่มองไม่เห็นความล้มเหลวที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ที่เห็นได้ชัดคือความมั่นคงทางอาหารที่ต้องพึ่งข้างนอก

“โอ้ววว ! อาหารเดินทางมาไกลขนาดนี้เชียวนะเธอ”

แม่ค้ายิ้มอย่างงงๆ

ชาวบ้านขุดดินหาปลงไหล

วัวกินน้ำในบ่อที่ชาวบ้านขุดหาปลงไหล

“ความตระหนัก ความเข้าใจ ก่อให้เกิดหนทางการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมของเกษตรกร ในการพัฒนารูปแบบการทำการเกษตร
อินทรีย์เพื่อการพึ่งตนเอง เพื่อสุขภาพที่ดี สู่วิถีแห่งความมั่นคงยั่งยืน”

วัชรภรณ์ วัฒนขำ

การพัฒนารูปแบบการเกษตรพื้นที่กึ่งเมืองเพื่อการพึ่งตนเอง.

เราพึ่งตนเองได้

ชุมชนบ้านติดต่อ หลังจากที่แบ่งเขตการปกครอง และยกสถานะภาพชุมชนให้อยู่ในเขตบริหารจัดการโดย องค์การบริหารส่วนตำบลนาอาน ต่อมาเปลี่ยนเป็นเทศบาลตำบลนาอาน แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงของการปกครองระดับเทศบาลก็ตาม ทางกายภาพแล้วยังเป็นตำบลนาอาน ซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาลเมืองเลย

การบริหารจัดการทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีวัฒนธรรมชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ถูกจัดการแบบสั่งการจากข้างบน (TOP DOWN) ระบบการผลิตเปลี่ยนไป ต้องเป็นตามความต้องการของตลาด จากการปลูกเพื่อพออยู่พอกินในครอบครัว เพื่อการพึ่งตนเองและทำบุญ ทำทาน แบ่งปัน กลับกลายเป็นปลูกเพื่อผู้อื่น ขายให้ผู้อื่น ทั้งที่เราเป็นผู้ผลิตเสมือนเป็นพ่อค้าโดยตรง (ที่เราไม่สามารถกำหนดราคาได้) แต่ในทางกลับกัน ชุมชนพึ่งอาหารจากภายนอกมากกว่าที่จะพึ่งตนเอง

ด้วยชุมชนถูกจัดระบบการผลิตโดยภาครัฐ เวทีจัดทำแผนแม่บทชุมชน ถูกจัดการโดยคนกลุ่มเล็กๆ ในชุมชน เพื่อจัดการตนเอง และเป็นต้นแบบในระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ไร้สารพิษ ในชุมชน อันจะนำไปสู่การขยายผลสู่เกษตรกรกลุ่มอื่นให้เห็นคุณค่าด้าน ความมั่นคงทางอาหาร ด้านสุขภาพ และชุมชนเป็นสุขร่มเย็น

เมื่อเวทีระดมปัญหาชุมชนและได้ทบทวนบทบาทร่วมกันในการจัดการชุมชนได้ข้อสรุปร่วมกันว่า โจทย์ใหญ่ที่ทุกคนต้องทำอันดับแรก คือ การเสียสละ การทุ่มเทอย่างจริงจัง การปรับเปลี่ยนทรศนะคติ โดยใช้คุณธรรมและศีลห้าเป็นเครื่องนำทาง เช่น ไม่ฆ่าสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยให้พืชผลผลิตเจริญเติบโตงอกงาม ที่สำคัญไม่ได้ทำบาป

การยืนยันยัดเพื่อรักษาทรัพยากรและวัฒนธรรมในหลายๆ พื้นที่ เป็นภาพสะท้อนให้เห็นทรศนะของพฤติกรรมทางความคิดที่ไม่ได้มองทรัพยากรและวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นที่มาของรายได้หรือผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ เท่านั้น

ทรัพยากรและวัฒนธรรมมีความหมายมากกว่านั้น คือ เป็นพื้นฐานที่ทำให้มีความหมายต่อความอยู่รอดของชุมชนในระยะยาว เป็นพื้นฐานรักษาความเป็นชุมชน นำไปสู่ความเป็นอิสระของชุมชน ด้วยเส้นทางที่หลากหลาย โดยมีจุดร่วมอยู่ที่ความยั่งยืนของชุมชน

จึงเป็นที่มาของกระบวนการรวมกลุ่มเพื่อทำการค้นคว้าวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในชุมชนบ้านติดต่อกันอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เป็นระบบ โดยมีหลักวิชาการควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มนี้จึงเรียกตัวเองอย่างองอาจว่า “เกษตรกรรวมเพื่อการพึ่งตนเอง”

กระบวนการการพัฒนาารูปแบบการเกษตรในพื้นที่กิ่งเมือง
เพื่อการพึ่งตนเองชุมชน บ้านติดต่อก

การพัฒนาารูปแบบการเกษตรพื้นที่กิ่งเมืองบ้านติดต่อก จาก
การวิเคราะห์ปัญหาผ่านกระบวนการศึกษาข้อมูลภาพรวมรูปแบบ
การเกษตรในชุมชนอดีต - ปัจจุบัน วิเคราะห์สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิด
การเปลี่ยนแปลง เปรียบเทียบรูปแบบการทำการเกษตรในอดีตและ
ปัจจุบัน ชวนกันคิดวิเคราะห์รูปแบบของการทำการเกษตรในอดีต
ทำความเข้าใจข้อดีข้อเสียของรูปแบบการทำการเกษตรในอดีต ช่วยกัน
ชี้ชัดปัญหาร่วมกันในปัจจุบันพบว่าปัญหาในปัจจุบันคือ การใช้พื้นที่
เกษตรกรรมมากเกินไปแรงงานและแรงทุน ก่อให้เกิดการกู้เงินเพื่อ
ซื้อปัจจัยการผลิตและเป็นหนี้ในทุกกระบวนการผลิต อีกทั้งผลจาก
การทำการเกษตรในปัจจุบันก่อให้เกิดปัญหาดินเสื่อมคุณภาพ และ
สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม สรุปแนวทางที่ดำเนินการในพื้นที่ จาก
กระบวนการทำงานวิจัย พัฒนาการูปแบบการเกษตรพื้นที่กิ่งเมืองเพื่อ
การพึ่งตนเองดังต่อไปนี้

การปรับเปลี่ยนทัศนคติ

เนื่องจากทัศนคติของเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ทำการเกษตร
แบบเคมี เป็นปัญหาใหญ่ที่คนมองไม่เห็นและคิดว่าไม่เป็นปัญหา
ดังจะเห็นได้จากกระบวนการทำงานพัฒนาารูปแบบการเกษตร
บ้านติดต่อกที่ผ่านมา อยู่ในสถานการณ์ความตระหนักร่วมของคน
ภายในชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มองไม่เห็นว่ารูปแบบการ
ทำเกษตรกรรมแบบเคมีเป็นปัญหาต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

การทำงานในกระบวนการพัฒนาารูปแบบการเกษตรพื้นที่
กิ่งเมือง มุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เข้าร่วม

กระบวนการวิจัย สร้างความตระหนักร่วมด้วยการให้ชมสื่อวีดิทัศน์ วิฤติสังคมไทย วีดิทัศน์ชุดดังกล่าวชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ หลังรูปแบบการเกษตรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เวทีระดมให้เห็นถึงรูปแบบเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม โดยมีผู้อาวุโส ในชุมชนที่เคยมีประสบการณ์ร่วมกัน สรุปรูปแบบการผลิตทางการเกษตรแบบดั้งเดิม ช่วยกันวิเคราะห์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง และปัญหา ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านความคิด เกิดสำนักต่อการทำการเกษตร ตระหนักถึงพิษภัยของเคมีเกษตรต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม นับเป็นการเริ่มต้นปรับเปลี่ยนทัศนคติโดยรวมของผู้เข้าร่วมงานวิจัย

การพัฒนาความรู้ด้านเทคนิค วิธีการทำการเกษตรเพื่อพึ่งตนเอง

ให้ความรู้ด้านเทคนิคและวิธีการทำการเกษตรแบบพึ่งตนเอง เป็นการให้เครื่องมือและทางเลือกด้านเทคนิค เพื่อให้เกษตรกรได้มีทางเลือกทางด้านเทคนิค และโดยการเชิญวิทยากรภายนอกที่เป็นเกษตรกรชาวบ้านและประสบความสำเร็จมาถ่ายทอด

การสนับสนุนและการกำกับดูแล

กลุ่มผู้สนใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครเพื่อพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการเกษตรในพื้นที่ของตนเอง มีกระบวนการติดตามในพื้นที่ ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อคิดเห็นและให้กำลังใจ ก่อให้เกิดขวัญ กำลังใจ และความเชื่อมั่นในการพัฒนาระดับแปลง

การศึกษาดูงาน

เป็นการเน้นย้ำความเป็นไปได้ และผลสำเร็จเป็นรูปธรรมที่มีคนทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ผู้เข้าร่วมเห็นเทคนิควิธีการ และผลสำเร็จเป็นรูปธรรม สร้างให้เกิดปณิธานในการพัฒนารูปแบบการเกษตรเพื่อการพึ่งตนเองของแปลงเรียนรู้เพื่อการพัฒนาารูปแบบการเกษตรของชุมชน

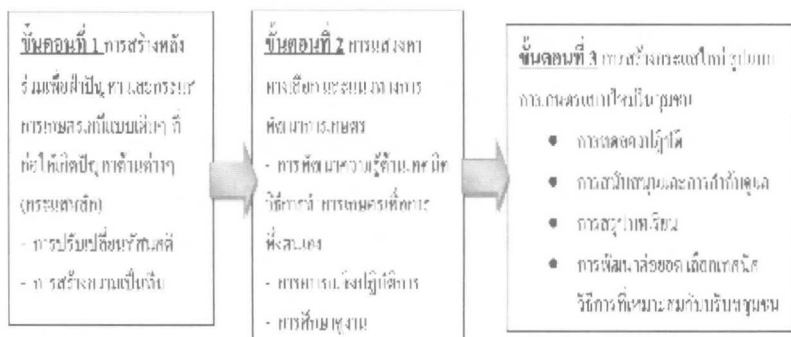
การทดลองปฏิบัติ การนำเทคนิค

วิธีการและแบบอย่างที่ได้เรียนรู้มาทดลองปฏิบัติภายในแปลงตนเอง จนเกิดประสบการณ์ตรง ค้นพบข้อดีของการทำการเกษตรที่พัฒนาขึ้นว่า ปลอดภัยต่อตนเอง ครอบคลุม และสิ่งแวดล้อม นำวิธีการที่เรียนรู้้นั้นมาปฏิบัติการซ้ำ จนกลายเป็นความเคยชิน กลายเป็นรูปแบบการเกษตรที่สามารถพึ่งตนเองได้ ด้านความรู้ จิตใจ สังคม และวิธีปฏิบัติการทำการเกษตรของชุมชน

การสรุปบทเรียน

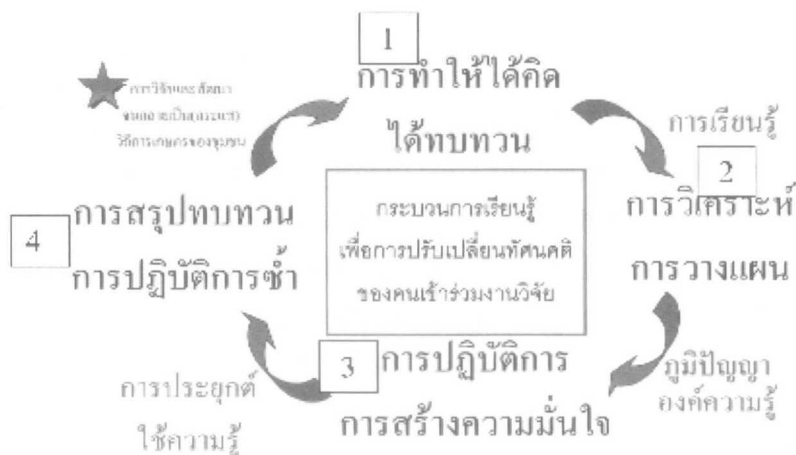
การร่วมกันสรุปบทเรียนที่ผ่านการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของการการเกษตรที่เริ่มขึ้น นำไปปฏิบัติ ก่อให้เกิดกระแสการยอมรับของสังคม นำเสนอผลการดำเนินงานและรูปธรรมของงานที่ดำเนินการใน 12 แปลง ที่สร้างให้เกิดคุณค่า อาหารปลอดภัยของครอบครัวและชุมชน เป็นกระแสทางเลือกของรูปแบบการทำการเกษตรที่ปลอดภัย เป็นมิตรต่อสุขภาพ ผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม สร้างประโยชน์โดยรวมให้แก่ชุมชน และสังคม

การดำเนินงานกระบวนการพัฒนารูปแบบการเกษตรในชุมชนดังที่กล่าวมา พอสรุปเป็นภาพขั้นตอนการดำเนินงานเป็นวงจรดังต่อไปนี้

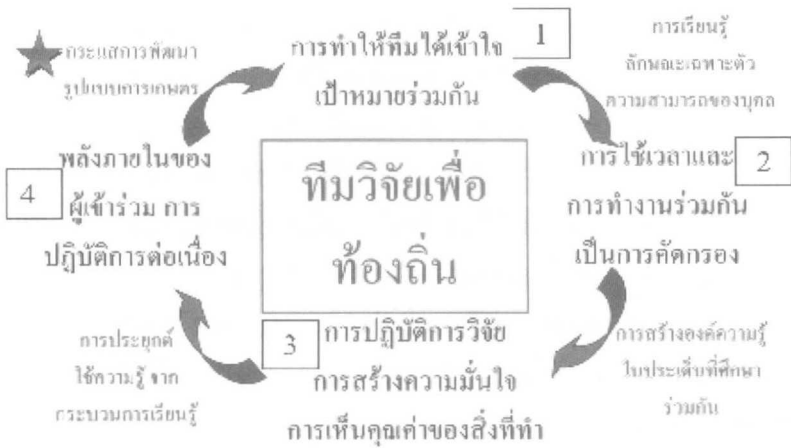

ภาพประกอบที่ 1 ขั้นตอนกระบวนการพัฒนารูปแบบการเกษตรบ้านติดต่อกัน

ในการปฏิบัติการวิจัย มีช่วงจังหวะและขั้นตอนที่สำคัญๆ ในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย และการสร้างความเป็นทีม ซึ่งในกระบวนการวิจัยเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ในการดำเนินงานวิจัย พอสรุปกระบวนการได้ ดังภาพประกอบ ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 2 กระบวนการเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนเข้าร่วม

ภาพประกอบที่ 3 กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเป็นทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการพัฒนารูปแบบการเกษตรบ้านติดต่อกัน

โดยเมื่อผ่านกระบวนการดำเนินงานวิจัยแล้วพบว่าชุมชนเกิดรอยต่อเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ในประเด็นการพัฒนาการเกษตรของชุมชนดังต่อไปนี้

1. การประยุกต์แนวทางการพัฒนารูปแบบการเกษตรระดับแปลง ผสานข้อดีของรูปแบบการทำการเกษตรในอดีต เข้ามาเป็นกรอบจำกัดรูปแบบการทำการเกษตรใน 12 แปลงที่อาสาสมัครเข้ามาเริ่มต้นพัฒนารูปแบบการเกษตรเพื่อการพึ่งตนเอง

1.1 การนำเทคนิคอินทรีย์ชีวภาพ ชนิดพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่และการทำเกษตรอินทรีย์ เป็นที่ต้องการของตลาดมาเป็นโจทย์เพื่อทำการศึกษาค้นค้นพัฒนารูปแบบการเกษตรบ้านติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง

1.2 การสร้างกลไกการตลาดและพื้นที่ของการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างผู้บริโภคและผู้ผลิต ให้สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้โดยตรงไม่ผ่านรูปแบบตลาดแบบพ่อค้า แม่ค้าคนกลาง

1.3 กระบวนการเชื่อมกันของผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย กับผู้บริโภคให้มีการติดต่อสัมพันธ์ซื้อขายกันโดยตรง เช่น ผู้ซื้อสามารถติดต่อให้ผู้ผลิตไปส่งสินค้าได้โดยตรง

2. การขยายการพัฒนาารูปแบบการเกษตรในพื้นที่กึ่งเมืองเพื่อการพึ่งตนเอง ให้แก่ผู้ที่สนใจภายในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียง ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกันของเกษตรกร เพื่อนำไปสู่การขยายแนวคิดและวิถีปฏิบัติการทำเกษตรรายอื่นๆ ภายในชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองด้านต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3. กระบวนการเสริมสร้างทัศนคติ และความเชื่อมั่นศรัทธาต่อการพึ่ง ตนเองด้านความคิดของเกษตรกร เป็นการพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ

4. กระบวนการเสริมสร้างปัญญา การกำหนดพื้นที่และคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับตนเองและครอบครัว การพึ่งตนเองด้านความรู้ ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการปรับเปลี่ยนและการพัฒนาแปลงเรียนรู้ของตนเอง

5. การพัฒนาภาคด้านเงินทุน สนับสนุนให้มีการพึ่งตนเองด้านทุน และการบริหารกองทุน เพื่อการพัฒนาการเกษตร เริ่มจากทุนที่ตนเองมี การใช้ทุนที่สอดคล้องกับพื้นที่ และเทคนิครูปแบบในการผลิตที่เหมาะสมสำหรับครอบครัวตนเอง การพึ่งตนเองด้านแรงงานภายในครอบครัว ที่เหมาะสมกับพื้นที่ไม่มากเกินแรง จนก่อให้เกิดการลงทุนมากเกินไป การพึ่งตนเองด้านปัจจัยการผลิต ปุ๋ย ฮอร์โมนพืช ด้วยเทคนิคอินทรีย์ชีวภาพ ที่สามารถทำได้เอง โดยก่อนทำการปฏิบัติ

การในแปลงอาสาสมัครพัฒนารูปแบบการเกษตรพื้นที่กิ่งเมืองเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านติดต่อกัน มีการกำหนดกติกาในแปลงเรียนรู้ร่วมกัน ดังต่อไปนี้

5.1 การกำหนดขนาดพื้นที่ในการทำแปลงเรียนรู้พัฒนารูปแบบการเกษตรเพื่อการพึ่งตนเองของครอบครัว ต้องไม่ต่ำกว่า 10 x 10 ตารางเมตร (พื้นที่ 100 ตารางเมตร)

5.2 การกำหนดให้มีการพึ่งตนเองด้านความคิดและภูมิปัญญาเกษตรกรรมดั้งเดิม

5.3 การพึ่งตนเองทุน (เงิน) การพึ่งตนเองด้านแรงงานภายในครอบครัว การพึ่งตนเองด้านปัจจัยการผลิต ปุ๋ยฮอร์โมนพืช ด้วยเทคนิคอินทรีย์ชีวภาพ

5.4 การฟื้นฟูคุณภาพดินด้วยเทคนิคอินทรีย์ชีวภาพ คลุมดิน ไม่เปลี่ยดิน และนำอินทรีย์วัตถุเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ลงไปดิน

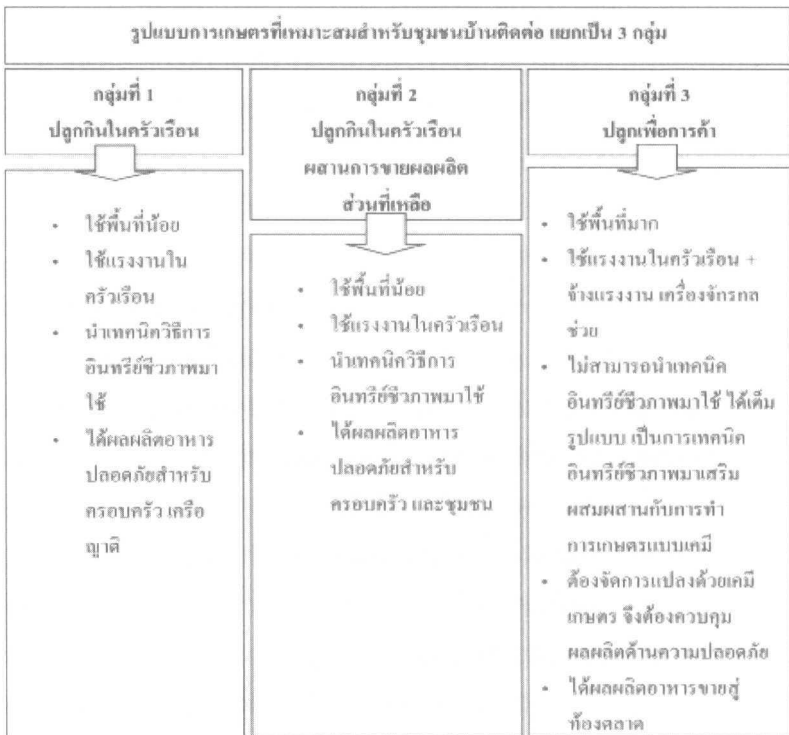
5.5 การทำบัญชีต้นทุนภายในแปลง

5.6 การทำบัญชีค่าใช้จ่ายภายในแปลง

หลังจากที่มีการทดลองปฏิบัติการภายในแปลง อาสาสมัครจึงนำบทเรียนที่ได้จากการปฏิบัติการนั้นมาร่วมกันสรุปผล เพื่อทำการสรุปรูปแบบที่เหมาะสมของ รูปแบบการเกษตรบ้านติดต่อกันในการระดมความคิดเห็นดังกล่าว ต้องคำนึงถึง ชนิดพืชเป็นที่ต้องการของตลาด เนื่องจากเกษตรกรยังคำนึงถึงรายได้ จากการค้าขายสินค้าทางการเกษตรเป็นหลัก แต่สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ในรูปแบบการเกษตรที่เรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มคือ ควรมีกระบวนการควบคุม การผลิตให้ได้มาตรฐานและมีความปลอดภัย การสร้างกลไกการดำเนินงานของกลุ่มให้เชื่อมต่อกับ บทบาทและหน้าที่ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เช่นสำนักงานเกษตรตำบล อำเภอ จังหวัด พัฒนาชุมชนตำบล อำเภอ จังหวัด เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประเด็นการพัฒนา รูปแบบการเกษตรบ้านติดต่อกัน ให้สามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง

แบ่งการดำเนินงานกำหนดรูปแบบที่เหมาะสม ได้ 3 รูปแบบด้วยกันคือ รูปแบบที่ 1 รูปแบบการทำเกษตรแบบปลูกกินในครัวเรือน รูปแบบที่ 2 รูปแบบการทำเกษตรแบบปลูกกินในครัวเรือน ผสานการขาย รูปแบบที่ 3 รูปแบบการทำเกษตรแบบปลูกเพื่อการค้า ซึ่งทั้ง 3 แบบที่กล่าวมา ได้ข้อสรุปที่แตกต่างกันออกไปดังภาพประกอบดังต่อไปนี้

การสรุปผลการปฏิบัติการกับกลุ่มเกษตรกร 3 กลุ่ม พบรูปแบบที่เหมาะสมแตกต่างกันกัน ดังรายละเอียดที่ได้เสนอไป และยังพบความต้องการของกลุ่มเกษตรกรเพื่อดำเนินงานพัฒนารูปแบบการเกษตรที่สามารถดำเนินงานต่อเนื่องได้ในอนาคต

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่องในอนาคต

จากการดำเนินกิจกรรมพัฒนารูปแบบการเกษตรพื้นที่กิ่งเมืองบ้านติดต่อกันก่อให้เกิดกลุ่มผู้สนใจ พัฒนาปรับปรุงรูปแบบการทำการเกษตรของตนเองเข้าสู่แนวทางเทคนิคอินทรีย์ชีวภาพ จำนวนหนึ่งจึงร่วมกันพิจารณากรอบแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาด้วยการเสนอแนวคิดในการพัฒนาโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มเกษตรกร และการขยายผลให้เกษตรกรภายในชุมชนการเกษตรบ้านติดต่อกันในอนาคต การวางแผนปฏิบัติการดังกล่าวชุมชนแยกวิเคราะห์ เป็นกิจกรรมที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง

ผลที่ได้เชิงกระบวนการ

การดำเนินงานกิจกรรมภายใต้โครงการพัฒนารูปแบบการเกษตรเพื่อการพึ่งตนเอง ที่มีการเตรียมคนสำหรับร่วมเป็นทีมวิจัยกระบวนการดำเนินงานก่อให้เกิด การเรียนรู้ภายในทีมวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

1. กระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันถึงปัญหาภายในชุมชน เดิมทีภายในชุมชนต่างคนต่างอยู่ ไม่มีพื้นที่และกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกภายในชุมชนเข้ามาพูดคุยปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านต่างๆ ต่อกัน กระบวนการดำเนินงานของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ตลอดกระบวนการการเกาะเกี่ยวกลุ่มคนต่างๆ เพื่อให้มาดำเนินงานร่วมกัน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และร่วมรับรู้รับทราบการดำเนินงานทำให้เกิดการเรียนรู้ แบบค่อยๆ ซึมลึก รับรู้ปัญหาของชุมชนในด้านต่างๆ อย่างรอบด้าน จนกล่าวได้ว่า กระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้คนในชุมชน ได้กลับมาทบทวนและทำความรู้จักตนเอง ทำความรู้จักชุมชนตนเอง หลังจากที่ถูกกระแสการพัฒนาพิศพาวิถีชีวิตชุมชนเดินทางมาไกลจนแทบจะไม่เหลือรากวัฒนธรรมชุมชนเดิม

2. ปัจจัยภายใน ความพร้อมและไม่พร้อมของแต่ละคน ในทีมเองเป็นปัจจัยสำคัญในความก้าวหน้าของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จากกระแสเศรษฐกิจที่รัดตัวจนเกษตรกรไม่มีเวลาหยุดพักเพื่อทบทวนแนวทางการปฏิบัติ เกษตรกรบางรายตอบปฏิเสธการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เพราะต้องเร่งรีบประกอบอาชีพ

3. ปัจจัยภายนอก ระบบการทำงานแบบอุปถัมภ์ฝังรากลึก จนมองไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาออกมาจากภายใน ภายใต้แก่นของการพึ่งตนเอง พึ่งกันเองภายในชุมชน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช การดำเนินงานแบบไม่มีอะไรลงมามอบให้จึงไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร การสอนให้พึ่งตนเองในเชิงปรัชญาการพึ่งตนเอง ต้องทำกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากภายใน (จิตใจ) พึ่งตนเองให้ได้จากภายใน จากความคิดจากจิตใจที่เต็มอ้อมและไม่ร้องขอ และมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งกระบวนการสร้างความเปลี่ยนแปลงนี้สร้างได้ไม่ถนัดนัก

4. การเรียนรู้ร่วมกันของคนภายในชุมชน การดำเนินงานในแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ที่จำเป็นต้องอาศัยพลังร่วมในขณะนี้ปัจจุบัน ภายในชุมชนมีความเป็นปัจเจกสูงขึ้น

ตัวใครตัวมัน ครอบครัวยุคไหนครอบครัวมัน ความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่าย และคนอยู่ภายใต้เงื่อนไขผลประโยชน์ ที่จะพึงมีพึงได้ การรวมคน จึงต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ของการเป็นผู้นำที่จะต้องมองเห็นถึงแนวทางที่จะนำพาคน กลุ่มคน ชุมชน เชื่อมโยงหน่วยงานและภาคีต่างๆ เข้ามาสู่การมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาชุมชนในแนวราบที่ทุกคนมีศักดิ์ศรีเสมอกัน และกัน

ผลที่ได้เชิงกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งในงานวิจัยพัฒนารูปแบบการเกษตรในพื้นที่กิ่งเมืองเพื่อการพึ่งตนเอง กรณีศึกษาบ้านติดต่อก กลุ่มนักวิจัยท้องถิ่นและเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้ร่วมกันถึง ปัญหาของรูปแบบการผลิตทางการเกษตรในปัจจุบัน เปรียบเทียบเชื่อมโยงกับการศึกษารูปแบบการเกษตรของชุมชนในอดีต ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ร่วมกันวางแผน แยกเป็นแผนในการดำเนินกิจกรรมใน 3 ระดับได้แก่ 1) กิจกรรมที่ต้องการความช่วยเหลือจากท้องถิ่นหรือภาครัฐ 2) กิจกรรมที่ต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 3) กิจกรรมที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง โดยให้ความสำคัญไปที่กิจกรรมที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง และได้ดำเนินการในระดับแปลง เช่น การคัดเลือกทำเลพื้นที่ที่เหมาะสมกับสภาพแรงงานของครอบครัวเพื่อเป็นการพึ่งตนเองด้านแรงงาน เป็นเป็นอันดับแรก และใน 12 แปลงเรียนรู้ปฏิบัติการผลิตปุ๋ยหมัก อินทรีย์ชีวภาพชนิดน้ำ และชนิดแห้งใช้เองในแปลงเกษตรกรรมของครอบครัว

เป็นการพึ่งตนเองทางด้านปัจจัยการผลิตที่สำคัญอันได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการผลิตพืชผักอินทรีย์สำหรับเป็นอาหารให้แก่ครอบครัว และชุมชน ถือเป็นการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี และเลือกเทคโนโลยีที่ประหยัดและเหมาะสมให้แก่การทำเกษตรของครอบครัว

มีการนำแนวทางการฟื้นฟูภูมิปัญญาการตัดพันธุ์พืชพื้นบ้าน และการเก็บรักษาพันธุ์กรรมพืชผักเพื่อใช้ในรอบฤดูกาลผลิตต่อไป โดยไม่ต้องซื้อ

การพึ่งตนเองด้านปัจจัยการผลิตที่สำคัญอีกด้านหนึ่งที่กลุ่มนักวิจัยและเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายให้ความสำคัญ เป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติในระดับแปลง โดยมีการประชุมร่วมกันทุกวันที่ 9 ของเดือน เพื่อเป็นการกำกับติดตามความก้าวหน้าของการปฏิบัติงาน และใช้กระบวนการกลุ่มในการเสริมหนุนสร้างความเชื่อมั่น ก่อให้เกิดความมั่นใจที่จะพัฒนารูปแบบการเกษตรของตนเองไปในแนวทางเกษตรอินทรีย์ในครอบครัวที่ไม่ผลิตขายและแบบผสมผสานสำหรับครอบครัวที่ผลิตขายตามที่ได้ร่วมกันวางแผนไว้

ข้อมูลเชิงกระบวนการ ของการสร้างความรู้ความตระหนัก และการสร้างความเข้าใจ จนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรที่เข้าร่วมกระบวนการงานวิจัยพัฒนารูปแบบการเกษตรเพื่อการพึ่งตนเองบ้านติดต่อกัน ด้วยการใช้ วิธีการสนทนากลุ่มใหญ่ สนทนากลุ่มย่อย วิเคราะห์รูปแบบการทำการเกษตรในอดีต วิเคราะห์ปัญหาของรูปแบบการทำการเกษตรในปัจจุบัน ร่วมกันชี้ชัดปัญหา สรุปข้อปัญหาาร่วมกัน แสวงหาเทคนิควิธีการทำการเกษตรและรูปแบบการเกษตรที่ต่างไปจากเกษตรเคมีในรูปแบบที่กำลังทำอยู่ การจัดการให้ความรู้ผ่านการอบรม ดูงาน ศึกษาต้นแบบความสำเร็จ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ทำการเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมี มีการทดลองลงมือปฏิบัติการ การสรุปผลและสรุปบทเรียนของการปฏิบัติ จนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทำการเกษตรแบบใหม่ให้เกิดขึ้นได้ในพื้นที่ ซึ่งก่อนเริ่มกระบวนการวิจัย ผู้เข้าร่วมคิดว่าการทำการเกษตรไม่มีทางเลือก มีหนทางเดียวและวิธีการเดียวคือการทำการเกษตร

แบบเคมีเท่านั้น ประกอบกับการทำเกษตรเคมีที่ฝังรากลึกภายในชุมชนมากกว่า 40 ปี ทำให้เกิดความเชื่อแบบฝังหัวว่าถ้าทำการเกษตรจะให้ได้ดี ต้องใช้ปุ๋ยดี ราคาแพงเท่านั้น จึงจะได้ผลผลิตสูงและมีคุณภาพที่ดี

หลังจากผ่านกระบวนการทบทวนอดีต และชี้ชัดปัญหาในการทำการเกษตรในปัจจุบัน อีกทั้งมีเทคนิควิธีการดังตัวอย่างที่ได้รับการอบรม และศึกษาดูงานมา ทำให้นำเทคนิควิธีการต่างๆ มาทดลองเมื่อทดลองแล้วได้ผล เกิดความเชื่อมั่น และปฏิบัติซ้ำ จนกลายเป็นกระแสในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาารูปแบบการเกษตรเพื่อการพึ่งตนเองขึ้นภายในชุมชนบ้านติดต่อ

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

การตั้งคำถาม จนกลายเป็นโจทย์วิจัยร่วมกันของคนในชุมชน เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง โดยคำถามที่ผู้วิจัยจะต้องใช้ถามกันในกลุ่มหรือในคณะทำงานเพื่อการดำเนินการในขั้นนี้คือ เราเป็นใคร เราจะทำอะไร เราจะพากันไปที่ไหน เราจะเดินทางเมื่อไหร่ และเราจะเดินทางอย่างไร ในภาพรวมของชุมชน การที่จะต้องขยับการพัฒนาภายใต้ภาพรวมของชุมชน แต่มีเพียงกลุ่มคนเล็กๆ ที่เริ่มต้นขยับ ตั้งคำถาม ชวนกันคิด ชวนกันค้นหา แสวงหาปัญญาและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพากันเดินไปสู่การพัฒนาร่วมกันของคนในชุมชน

ในแง่ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ เป็นประเด็นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในกระบวนการวิจัย จากประสบการณ์ของการดำเนินงานพบว่า ความไม่สนใจเข้ามามี ส่วนร่วมของคนจำนวนไม่น้อย สะท้อนให้เห็นการขาดความรู้ความเข้าใจอันดีต่อกระบวนการและประโยชน์ของการทำงานวิจัย และยังปรากฏว่า

สมาชิกในชุมชนมองเห็นการวิจัยเป็นเรื่องทางเทคนิคที่ต้องอาศัยความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะ และไม่เกี่ยวข้องอะไรกับปากท้องที่จะต้องทำมาหากินเป็นประจำวัน การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนการวิจัย การนำผลของการวิจัยไปสู่การปฏิบัติดูเหมือนจะห่างไกลจากบริบทชีวิตประจำวัน การเข้าร่วมงานวิจัยของชาวบ้าน จึงเป็นไปโดยเน้นการรับฟังสิ่งหัวหน้าโครงการและวิทยากรพูดเป็นหลัก ผลสืบเนื่องต่อมาคือบุคคลที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยมักจะเป็นกลุ่มคนผู้ที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐเคยมาทำงานพัฒนาด้วย กระบวนการในการดึงบุคคลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในประเด็นที่วิจัย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในอนาคตจึงเป็นเรื่องจำเป็นและต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

ผลที่ได้เชิงวิชาการ

การศึกษารูปแบบการเกษตรในอดีตและปัจจุบันตลอดจนถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อรูปแบบการเกษตรของชุมชนพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อรูปแบบการเกษตรของชุมชนสาเหตุหลักมาจาก การส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตนับจากพันธุ์พืช จนกระทั่งถึงการนำเข้าการใช้สารเคมีทางการเกษตรตลอดช่วงระยะเวลากว่า 40 ปี โดยมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญดังต่อไปนี้

การปรับเปลี่ยนทัศนคติ

การปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้คนภายในชุมชน จากทำอยู่ทำกินมาเป็นการทำขาย การพึ่งปัจจัยการผลิตภายนอกผ่านระบบการค้าที่ภาครัฐกิจการทางการเกษตรเข้ามาผ่านภาครัฐหน่วยงานภาครัฐเป็นตัวแทนในการจำหน่ายปุ๋ยและยา ทำหน้าที่ส่งต่อปัจจัยการผลิต

จากภายนอกลงไปในชุมชน มากกว่า 40 ปี

ปัจจัยการผลิต เดิมที่ปุ๋ยที่ใช้ในรูปแบบเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมเป็นมูลสัตว์ และเศษซากพืชซากสัตว์จากการทำการเกษตรที่เกษตรกรนำมามากและนำไปเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่เกษตรกรรม กลายเป็นการเผาทำลายเศษวัชพืช และนำปุ๋ยเคมีสูตรต่างๆ เข้ามาใช้ในรูปแบบเกษตรกรรมของชุมชนแทน

การเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคและวิธีการในการทำการเกษตรในด้านเทคนิคจากการส่งเสริมของภาครัฐ เมื่อศึกษา เปรียบเทียบพบการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่มาจากนโยบายและการส่งเสริมจากภาครัฐ ดังต่อไปนี้

การให้เงินกู้เพื่อพัฒนาการเกษตร ผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ส่งผลให้ประชาชน กู้เงินเพื่อใช้จ่ายในการซื้อปัจจัยการผลิต ธนาคารเพื่อการเกษตรทำหน้าที่จำหน่ายปุ๋ย ยา และเคมีต่างๆ เป็นนโยบายส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตเพื่อส่งเสริมการเกษตรเพื่อการค้า การส่งเสริมเทคโนโลยีเครื่องจักรกลทางการเกษตรทันสมัยมากขึ้น รถไถ รถสีข้าว เครื่องสูบน้ำ

การใช้ประโยชน์ที่ดิน ภาควิชาการด้านการเกษตรโดยรัฐส่งเสริมให้จัดการพื้นที่เกษตรกรรมแนวใหม่ แยกนาข้าว สวนผลไม้ สวนผัก และที่พักอาศัยออกจากกัน เป็นการทำการเกษตรแบบก้าวหน้า มุ่งเน้นขยายพื้นที่การผลิต เพิ่มปริมาณการผลิต ส่งผลให้มีการใช้พื้นที่ในการทำการเกษตรมากขึ้นตามลำดับ

การทำนาข้าว หน่วยงานของรัฐมีนโยบายส่งเสริมให้ใช้พันธุ์ข้าวของกรมการข้าว พันธุ์ข้าวที่ใช้ กข.6 กข.8 กข.12 เป็นพันธุ์ข้าวส่งเสริมจากภาครัฐ มุ่งเน้นคุณภาพและความต้องการของตลาด

การทำไร่ การส่งเสริมพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการค้า เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ฝ้ายพันธุ์เพื่อการค้าและการส่งออก

จะเห็นได้ว่ารูปแบบการเกษตรที่เปลี่ยนไปนโยบายของภาครัฐมีส่วนสำคัญในการเข้าไปผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ผลการศึกษาพบว่าผลการศึกษาพบว่า

โครงการวิจัยการพัฒนารูปแบบการเกษตรพื้นที่กิ่งเมืองเพื่อการพึ่งตนเอง กรณีศึกษาบ้านติดต่อก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการเกษตรในอดีตและปัจจุบัน ศึกษากระบวนการพัฒนารูปแบบการเกษตร และพัฒนารูปแบบการเกษตรในพื้นที่ชุมชนบ้านติดต่อก โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) แบ่งช่วงในการทำการศึกษาเป็น 4 ระยะ ดังต่อไปนี้ ระยะที่ 1 การเตรียมการวิจัย ระยะที่ 2 การวิเคราะห์สภาพชุมชน ระยะที่ 3 การนำโครงการไปปฏิบัติ ระยะที่ 4 การสรุปบทเรียนและขยายผลการวิจัย

1). ในอดีตรูปแบบการเกษตรของชุมชนบ้านติดต่อก เป็นการทำการเกษตรเพื่อการยังชีพ มีการปลูกพืชอาหารหลากหลายชนิด ผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ เกิดการเปลี่ยนแปลงจากนโยบายการส่งเสริมเกษตรกรรมเพื่อการค้า จนปัจจุบันรูปแบบการเกษตรบ้านติดต่อกเป็นแบบเน้นการผลิตเพื่อการค้าเป็นหลัก การจัดการพื้นที่เกษตรกรรมเปลี่ยนแปลงไป ใช้พื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้นและความหลากหลายของการปลูกพืชอาหารลดลง

2). กระบวนการที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการเกษตรบ้านติดต่อก คือ การทบทวนประวัติศาสตร์การเกษตรของชุมชน วิเคราะห์สาเหตุสำคัญที่ทำให้รูปแบบการเกษตรของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป วิเคราะห์

สภาพปัญหาด้านการเกษตรของเกษตรกรที่เผชิญอยู่ในปัจจุบัน ประมวลภาพรวมของปัญหาระบบเกษตรกรรมของชุมชน วางแผนปฏิบัติการโดยใช้ประวัติศาสตร์ด้านการเกษตรของชุมชนมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา การศึกษาเทคนิควิธีการเกษตรกรรม เพื่อการพึ่งตนเองจากผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้ด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการและการศึกษาดูงาน การนำความรู้ทางด้านเทคนิควิธีการที่ได้เรียนรู้มา มาวางแผนปฏิบัติการในระดับแปลงเกษตรกรรมของกลุ่มอาสาสมัครพัฒนารูปแบบการเกษตรบ้านติดต่อกันจำนวน 12 แปลง การกำกับติดตามสนับสนุนและดูแลอย่างใกล้ชิดจากผู้วิจัย การสรุปบทเรียนจากผลการปฏิบัติระดับแปลง การนำเสนอผลการปฏิบัติสู่ชุมชน การนำผลดีจากการปฏิบัติมาปฏิบัติซ้ำจนเกิดกระแสการพัฒนาารูปแบบการเกษตรบ้านติดต่อ

3). รูปแบบการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับชุมชน เป็นรูปแบบการทำการเกษตรที่นำความหลากหลายของพืชอาหารกลับมาไว้ในระบบเกษตรกรรมของชุมชน โดยมุ่งเน้นการผลิตอาหารเพื่อครอบครัว ผสานกับการผลิตอาหารปลอดภัยเพื่อการค้า การปลูกพืชด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ผสมผสานกับการใช้ปุ๋ยเคมี การค้นคว้าศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม แสวงหาชนิดพืชที่เหมาะสมกับสภาพภูมินิเวศของชุมชน และเป็นที่ต้องการของตลาด ผสานระหว่างเกษตรอินทรีย์และเคมีที่มีการควบคุมความปลอดภัย

การใช้กระบวนการกลุ่มในการเสริมสร้างเป็นกำลังใจให้กันและกัน ร่วมกันเรียนรู้และพัฒนาในกลุ่มสมาชิก เสริมสร้างความเชื่อมั่นในวิถีการผลิตการเกษตรอินทรีย์ที่ได้ทำการทำทดลองปฏิบัติการ ฝ่ากระแสเกษตรเคมี สวนทางความคิดและวิถีปฏิบัติการทำการเกษตรแบบพຽ່ນຽວ อาศัยจินตนาการร่วมกันระหว่างกลุ่มเกษตรกร

12 แปลงเรียนรู้ให้สามารถพัฒนารูปแบบการเกษตรจนกลายเป็นแปลงเรียนรู้รูปแบบการเกษตรที่พึ่งตนเองได้ในระดับครัวเรือน เป็นต้นแบบในการขยายผลต่อไปภายในชุมชน และชุมชนอื่นๆ ในอนาคต

จิตวิญญาณ ความสุข และสิ่งแวดล้อม

นับแต่การปฏิวัติอุตสาหกรรม โลกถูกพัดพาโดยกระแสทุนนิยมโลก การผลิตเชิงอุตสาหกรรม และวัตถุนิยมหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ ตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๘๘ เป็นต้นมา คำพูดติดปากใครหลายคนคือ “Greed is Great.” โลกแล้วดี พาให้เจริญ

แต่เมื่อฟองสบู่แตกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ บริษัทเงินทุนล้มละลายจนล่าสุด วิกฤตทางการเงิน Hamburger ปี ๒๕๕๒ ผู้คนเริ่มตั้งคำถามกับทุนนิยม นายทุนอุตสาหกรรมถูกโจมตีในฐานะวายร้ายผู้ทำลายสภาพอากาศ สิ่งแวดล้อม นายธนาคารถูกวิพากษ์วิจารณ์ที่สถาบันการเงินที่ดูแลต้องล้มละลาย รัฐต้องใช้เงินภาษีมาค้ำสถานะทางการเงินเอาไว้ แต่ผู้บริหารกลับได้รับโบนัสมหาศาล ฯลฯ

คนเริ่มมองเห็นว่า ทุนนิยมไม่ตอบสนองความสุขสมมูลของชีวิตมนุษย์ และผลจากการพัฒนาถูกผลักดันด้วยความโลภเริ่มแสดงผล ธรรมชาติเสียสมดุล อาหาร น้ำ และอากาศที่ไร้คุณภาพ เป็นพิษกับผู้คน การเอาเปรียบแรงงานและก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้และคุณภาพชีวิตในสังคม

โลกเริ่มอึดตัวกับความเจริญทางวัตถุที่สั่งสมมาตั้งแต่ยุคอุตสาหกรรม เราได้ไหลเข้าสู่ยุคข้อมูลข่าวสารเต็มตัว และกระแส

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หนทางที่โลกกำลังจะเคลื่อนไป คือ โลกแห่งความหมาย คุณค่า ความเป็นมนุษย์ที่เน้นมิติด้านใน เป็นยุคของการวิวัฒนาการทางจิต

คนให้ความสำคัญและใส่ใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น ทั้งกายและใจ คนใส่ใจอาหารที่มีคุณภาพมากกว่าปริมาณ สินค้าอาหารเริ่มมีการติดฉลากอาหารปลอดภัย อาหารอินทรีย์ธรรมชาติ เป็นต้น การอบรมปฏิบัติธรรม และหนังสือธรรมะที่ได้รับความนิยม ภูมิปัญญาตะวันออก และภูมิปัญญาดั้งเดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มกลับมา

ถ้าหากกระแสที่กำลังเพิ่มพลังมากขึ้นในสังคมโลกบอกทิศทางเราว่า โลกกำลังให้น้ำหนักกับเรื่องความหมาย คุณค่า จิตวิญญาณ อาหารที่มีคุณภาพ ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ ฯลฯ เราเตรียมตัวพร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่กำลังก่อตัวขึ้นนี้มากน้อยเพียงใด¹¹

¹¹ เมล็ดพันธุ์ ชีวิตบูรณาการ. หน้า 126.

กลุ่มเกษตรกรเพื่อการพึ่งตนเอง ออกแบบแปลงปลูกพืช

กระบวนการที่ใช้ในการดำเนินงาน

กระบวนการทำงานถือเป็นโจทย์สำคัญในการทำงาน การออกแบบหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จ อย่างแท้จริง การเรียนรู้ควบคู่กับการทำงานในชุมชน การศึกษาค้นคว้านวัตกรรมใหม่ๆ หรือเรียนรู้วิถีชีวิตภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือกระบวนการผสมผสานวิชาการกับภูมิปัญญา เข้าด้วยกัน

ภูมิปัญญา เป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้

ภูมิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีทำนา การไถนา การเอาควายมาใช้ในการไถนา การรู้จักกวนดข้าวโดยใช้ควาย รู้จักสานกระบุง

ตะกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน เรียกว่า ภูมิปัญญาทั้งสิ้น

ภูมิปัญญา เป็นผลึกขององค์ความรู้ที่มีกระบวนการสั่งสม สืบทอด กลั่นกรอง กับมายาวนาน มีที่มาหลากหลายแต่ได้ประสบ ประสานกันจนเป็นเหลี่ยมกรณีที่จรัสแสงคงทนและท้าทายตลอด กาลเวลา ความรู้อาจจะไม่ได้เป็นเอกภาพ แต่ภูมิปัญญาจัดว่าเป็น เอกลักษณ์

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า **ภูมิปัญญา** หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของคนในท้องถิ่นที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และ การเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม¹²

จากข้อมูลทีกล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่ากระบวนการ วิธีการ เนื้อหา จะสอดแทรกอยู่ในชุมชน ในวิถีความเป็นจริง บนพื้นฐานของ ภูมิรู้ที่สืบทอดกันอย่างยาวนาน ประเพณี วัฒนธรรมชุมชน จึงเป็น แนวทางเพื่อสืบค้นและเก็บบันทึก จึงสามารถแยกขั้นตอนวิธีการ และ การใช้เครื่องมือได้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน และสภาพของชุมชน เพื่อ เป็นข้อมูลเปรียบเทียบ ค้นหารูปแบบ ถึงความคงอยู่แบบดั้งเดิม หรือ ผลกระทบที่ทำให้ชุมชนเกิดความเปลี่ยนแปลง ไปจากเดิมมากน้อย เพียงใด วิธีการ เช่น การทำข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ แนวทางการปฏิบัติที่สืบทอดกันมา โดยการ

¹² ข้อมูลอ้างอิงจากเว็บไซต์ <http://tkagri.doae.go.th/temp.php?gpg=title02>

เปิดเวทีระดมการมีส่วนร่วมจากคนหลากหลายวัย หลากหลายอาชีพ เพื่อจะได้ข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้อง ก่อนจะนำเข้าสู่เวทีใช้ข้อมูล ครั้งที่ 2

2. จัดเวทีประชาคม เตรียมแนวคิดเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับ เยาวชน ชาวบ้านในชุมชน และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่สามารถ สนับสนุนและขับเคลื่อนเชิงนโยบายได้ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมจังหวัด โรงเรียนในชุมชน ภาคประชาสังคม และสื่อมวลชน โดยนำข้อมูลจากเวทีครั้งที่ 1 มาเสนอต่อที่ประชุม เช่น การนำเสนอ เล่าเรื่องราวภาพเก่าในชุมชน การสะท้อนมุมมองหลายๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง เช่น ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมชุมชน เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง ของข้อมูล เพื่อการดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวทางเดียวกัน เข้าใจ ร่วมกันและมีส่วนร่วมกับทุกๆ ฝ่ายอย่างแท้จริง

3. เปิดเวทีให้เยาวชนมีโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น เรียนรู้ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมชุมชน ด้วยการบันทึกผ่านงานศิลปะวาดภาพ เล่าเรื่อง ละคร บทเพลง บทกวี วรรณกรรม หนังสือ ภาพถ่าย เป็นต้น โดยวิธีการแบ่งกลุ่ม แบ่งโซนพื้นที่ เพื่อวาดแผนที่เดินดินในชุมชน โดยแต่ละกลุ่มจะช่วยกันระดมความคิดเพื่อวางเป้าหมายที่สำคัญๆ เช่น บ้านปราชญ์ภูมิปัญญา แหล่งทรัพยากรในชุมชนรอบใน สิ่งที่ตนเอง อยากเรียนรู้อื่นๆ เป็นต้น

4. จัดเตรียมหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของ ชุมชน กลุ่มเป้าหมายและแผนการดำเนินงาน หลักสูตรมี 2 ลักษณะ คือ 1) หลักสูตรที่ต้องดำเนินงานตามที่วางไว้แต่ต้น 2) หลักสูตร ที่ว่าด้วยสภาพความเป็นจริงของชุมชน ลักษณะที่ 2 นี้จะเป็นการ เรียนรู้ ควบคู่กับการค้นหาชุดความรู้ใหม่ ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินงาน ซึ่งจะบรรลุตามเจตนาอย่างแท้จริง

5. การพัฒนาศักยภาพตามโอกาสที่เหมาะสม และตามแผนที่วางไว้แต่ต้น ค่อยๆเรียนรู้ปรับสภาพจิตใจ อารมณ์ สติปัญญา ความรู้เท่าทันต่อสภาพที่เปลี่ยนไปในชุมชน จัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมกำหนดแนวทาง และกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเองด้วย ศักยภาพทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่น ทั้งนี้โดยนำข้อมูลชุมชนมาวิเคราะห์หาปัญหาและสาเหตุ ค้นหาทางออก นำไปทดลองปฏิบัติจริง โดยการถ่ายทอดจากภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ที่เป็นความรู้แต่ดั้งเดิม เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ของคนชุมชนที่จะคืนความสุขให้แก่กันและกัน ความสุขที่รู้สึกว่ามีศักดิ์ศรี ความสุขที่ได้เพื่อน ความสุขที่เริ่มต้นด้วยการแก้ปัญหา และเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน แม้ปัญหาและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอาจแก้ไขหรือสืบค้นได้ทั้งหมด แต่คนในชุมชนมีความสุขในการอยู่ร่วมกัน จุดนี้เป็นจุดเปลี่ยนที่สอดคล้องกันอนาคตมากที่สุด

6. เวทีคืนข้อมูล เมื่อกิจกรรมในชุมชนดำเนินไปถึงขั้นที่เกิดความรู้ความเข้าใจร่วมกัน และเสมอกัน สิ่งที่ต้องคำนึงอีกเรื่องหนึ่งคือ คืนความสุขร่วมกัน เช่น กิจกรรมการส่งเสริมให้กลุ่มปราชญ์ กลุ่มแกนนำและผู้รู้ ได้ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านเวทีการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในชุมชน โดยเชื่อมโยงความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่จริง ควบคู่กับการค้นหาส่งเสริมผู้นำทางธรรมชาติรุ่นใหม่ที่มีเข้มแข็ง มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเพียร และมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้เป็นพลังขับเคลื่อนและขยายผลกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนในวงกว้างและระยะยาว เช่น จัดกิจกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่องให้มีประสิทธิภาพ โดยนำเรื่องราว เนื้อหาสาระที่ได้บันทึกไว้ในรูปแบบ

ต่างๆ ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง สามารถอธิบายผ่านการแสดงออกในรูปแบบที่เหมาะสม สัมผัสได้จริง เป็นต้น การคืนข้อมูลยังสามารถนำเสนอแนวทางการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ผลักดันสู่นโยบาย และจัดการหลักสูตรระดับท้องถิ่น และระดับชาติได้ อันจะส่งผลไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต

7. การสื่อสารต่อสาธารณชนในวงกว้าง เป็นเครื่องมือและช่องทางหนึ่งที่ควรให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ เพราะหากการดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่เป็นการสื่อสารเพียงในชุมชน ข้อมูลข่าวสารนั้นๆ ก็จะได้รับรู้เพียงคนในชุมชนเท่านั้น แนวร่วมที่จะก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ ก็จะไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ดังนั้นกระบวนการพัฒนา ฟื้นฟู สืบสาน หรือเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง และการมีส่วนร่วมย่อมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

8. เสริมสร้าง สนับสนุน ส่งเสริม ให้เกิดการเรียนรู้ การรวมกลุ่มในการทำงานเป็นเครือข่ายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดย เน้นกิจกรรมชุมชนในแต่ละช่วงฤดูกาล เทศกาล หรือตามแต่สมควร เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง การเกื้อหนุนจุนเจือ การอยู่ร่วมกัน การยกระดับการทำงานให้เป็นไปตามความสามารถ รู้ทันสถานการณ์สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบได้ตามความเหมาะสม

การเสริมสร้างกระบวนการทำงานในชุมชนให้เข้มแข็ง

1. สร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การจัดบริการทางสังคมในชุมชน การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของชุมชนและระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียมด้วยบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน

2. เสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีสัมพันธ์ภาพที่ดี มีความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว โดยการจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ใช้สื่อชุมชนและสื่อสาธารณะให้ข้อมูลข่าวสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต

3. เสริมสร้างโอกาสและสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เอื้อต่อการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระบบและนอกระบบอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

4. เสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ทั้งการสร้างหลักประกันชีวิต สวัสดิการสังคม ความมั่นคงด้านอาหาร ความมั่นคงด้านสุขภาพ

โครงการสำนึก-สุภาพะ ใช้หลักสูตร
“เรียนรู้รากเหง้า เข้าถึงปัจจุบัน
สืบสานศิลปวัฒนธรรมชุมชน”
(เป็นหนึ่งตัวอย่างที่ใช้กระบวนการที่กล่าวมาข้างต้น)

1) กิจกรรมเตรียมความพร้อม

1. มีความเข้าใจ รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในด้านการจัดกิจกรรมโครงการของคณะทำงาน ในการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนอย่างเป็นระบบ
2. มีความพร้อมของคณะทำงาน ที่ปรึกษา คณะทำงาน พี่เลี้ยงในการเตรียมการ
3. เกิดความร่วมมือจากเครือข่ายโรงเรียนเป้าหมาย โดยคณะผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ประกอบการ โดยเห็นความสำคัญว่า กิจกรรมโครงการ เป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนให้กับเยาวชนได้เป็นอย่างดี
4. เกิดกลุ่มเยาวชนต้นตัวในการเรียนรู้กิจกรรมชุมชนร่วมกัน

2) กิจกรรม “พัฒนาเสริมสร้างศักยภาพ
และสร้างความร่วมมือของภาคีในพื้นที่”

1. กิจกรรมนี้ดำเนินงานในรูปแบบกิจกรรมเปิดเวทีแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนและชาวบ้านในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นหลัก โดยนำเสนอข้อมูลชุมชนที่รวบรวมไว้ในการออกแบบหลักสูตร

2. เกิดแนวทางร่วมกันในการพัฒนาศักยภาพความสามารถตนเองโดยมีศิลปวัฒนธรรมชุมชนเป็นหัวใจหลักที่มีอยู่เดิมได้พัฒนาต่อยอดเป็นความรู้ทั้งใหม่และเก่าซึ่งถ่ายทอดจากผู้มีประสบการณ์โดยตรง เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาหรือจิตวิญญาณ

3. มีทรศนะที่ดีเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพของเด็กและเยาวชน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ชุมชนเป็นหลัก และจากการระดมความคิด

4. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยการสะท้อนมุมมองและเนื้อหาด้านการสร้างสุขภาพของตนเอง ให้กับเพื่อน ได้รับรู้เรียนรู้การสร้างสุขภาพ

5. เกิดการปรับเปลี่ยนทรศนะคติจากผู้ใหญ่ที่เห็นเยาวชนร่วมกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์และเกิดความร่วมมืออย่างจริงจังเข้าใจและให้ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมชุมชน

6. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการส่งเสริมกิจกรรมด้านเยาวชน และกิจกรรมสืบสานศิลปวัฒนธรรมชุมชน

7. ผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เช่น การประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรม

8. ผู้นำศาสนา(เจ้าอาวาส)ให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เยาวชน โดยใช้สถานที่วัดเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้

3) กิจกรรม “เวทีอบรมการสืบค้นของดีชุมชน/การจัดเก็บข้อมูล”

1. เกิดความร่วมมือในการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ในการกำหนดรูปแบบ เครื่องมือ เนื้อหา และวิธีการลงชุมชน
2. เกิดการเรียนรู้ในการทำกิจกรรมกับชุมชนและสาธารณะอย่างเป็นขั้นเป็นตอน
3. เกิดความร่วมมือของปราชญ์ชุมชนในการให้ข้อมูล
4. เด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ใจดีเห็นว่ากิจกรรมสามารถนำไปพัฒนาสุภาพะในชุมชนได้
5. เกิดการเรียนรู้การจัดกระบวนการหรือขั้นตอน และช่วงเวลาเหมาะสม
6. มีการจัดเก็บข้อมูลจากเยาวชนในการลงพื้นที่

4) กิจกรรม “เวทีถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านผ่านสื่อกิจกรรมต่างๆ โดยเยาวชนผ่านการพัฒนาฝึกฝนจากศิลปิน”

1. เกิดองค์ความรู้ ในการดูแลรักษาสุขภาพของเยาวชน โดยการใช้การประดิษฐ์ประดอยงานศิลปะซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง ด้านร่างกายและจิตใจ ในการทำประโยชน์เพื่อสังคม และพัฒนาความรู้ ยกระดับทางความคิด จิตสำนึก นำไปสู่ปัญญาหรือจิตวิญญาณแห่งการมีชีวิตอยู่ และการดำรงตนอย่างมีความสุข
2. เกิดเวทีเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต พัฒนาทักษะ ความสามารถในการเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมชุมชนที่สามารถสื่อความหมายกับเพื่อนในชุมชนและต่างโรงเรียนได้

3. เกิดความรัก ความผูกพัน ความสามัคคี การอยู่ร่วมกัน กล้าแสดงออก ได้ทำกิจกรรมสำนึก-สุขภาวะร่วมกัน การเข้าใจตนเอง และผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนับแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด โครงการอย่างมีพลังแห่งการสร้างสรรค์

4. เกิดกระบวนการผ่องถ่ายปราชญ์ชาวบ้านให้แก่เยาวชน ลูกหลานในชุมชนเพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น

5. สภาพวัฒนธรรมจังหวัดเลยมีความภูมิใจและส่งเสริมต่อยอดด้านวัฒนธรรมให้แก่เยาวชน

6. เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนด้านสุขภาวะ คือ

- **ด้านร่างกาย** ได้แก่ การทำให้สุขภาพแข็งแรง ตื่นเช้ากว่าปกติ รับประทานอาหารตามเวลา รู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง ขยัน หมั่นฝึกซ้อม กล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น ได้รู้จักตัวเองมากขึ้น เกิดความมั่นใจในตนเอง

- **ด้านจิตใจ** มีความอ่อนโยน มีสัมมาคารวะ จิตใจดี หัวใจเบิกบาน สนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส ชอบฟังเพลงเพื่อชีวิตมากขึ้น และฝึกหัดแต่งเพลงเองด้วย มีความมั่นใจในการเล่นดนตรี นำบทเพลง และการเล่นดนตรีมาบรรเทาความทุกข์และสร้างความสุขให้กับตนเอง

- **ด้านสังคม** ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันคนอื่นเป็น หมู่คณะ เรียนรู้การทำงานเพื่อส่วนรวม มีความสามัคคีในการทำงาน ร่วมกัน ทำให้ได้รู้จักนิสัยเพื่อนเพิ่มขึ้น และออกไปทำกิจกรรม เล่นดนตรี, แสดงผลงานที่ตนเองฝึกฝนให้คนฟัง สามารถใช้ทักษะ เป็นสื่อในการปลูกฝังเยาวชน และเกิดแรงบันดาลใจในการช่วยกัน ทำกิจกรรม และการช่วยเหลือสังคม ด้านอื่นๆ มีเวทีให้แสดงออกมากยิ่งขึ้นทั้งในชุมชน-นอกชุมชน และต่างจังหวัดสร้างรอยยิ้ม มิตรภาพ

กับคนรอบข้างและคนอื่นๆที่พบเห็น

- **ด้านปัญญาหรือจิตวิญญาณ** เกิดความรู้ความเข้าใจที่จริงจังในการเชื่อมโยงงานศิลปวัฒนธรรมชุมชน ได้ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำ เกิดคุณค่าในหัวใจในการประดิษฐ์ประดอยเพื่อถวายแด่พระและประกอบพิธีกรรมต่างๆตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ทำให้มีสมาธิมากขึ้น มีสมาธิในการซ่อมและสร้างงานศิลปะมากขึ้น ทั้งความรับผิดชอบต่อนหน้าที่และตรงต่อเวลาด้วย รู้จักเลือกเพลงดีๆ ฟังในชีวิตประจำวัน การเลือกฟังเพลงที่สร้างสรรค์ ฟังเพลงแล้วทำให้ไม่เครียดได้สร้างสรรค์มีการพัฒนาฝีมือ

5) เวทีตลาดนัดศิลปวัฒนธรรมและเวทีสาธารณะชุมชนในพื้นที่สร้างสรรค์ของชุมชน/เวทีคีนข้อมูลชุมชน
โดยผ่านกิจกรรมตลาดนัดศิลปวัฒนธรรม/เสนอนโยบาย
ต่อหน่วยงานท้องถิ่นให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์

1. เกิดมิตรภาพรอยยิ้มในชุมชนมากขึ้นที่เห็นลูกหลานได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์และให้การสนับสนุนด้วยดี
2. มีพื้นที่แสดงออกให้แก่เยาวชนในทุกโอกาสที่มีกิจกรรมชุมชน
3. เป็นต้นแบบให้แก่เด็กเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชนเห็นความสำคัญมากยิ่งขึ้น
4. สร้างแรงจูงใจให้แก่เด็กเยาวชนให้ใส่ใจเรื่องศิลปวัฒนธรรมชุมชนมากขึ้น
5. เกิดการเรียนรู้เรื่องความเชื่อที่บรรพบุรุษการปฏิบัติสืบทอดกันมาเช่น การทำบุญบวงสรวงเทพ เทวดาและการทำบุญเลี้ยงผีบรรพบุรุษ (บุญข้าวสาก, ข้าวประดับดิน)

6. เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนด้านสุขภาวะ คือ

- **ด้านร่างกาย** ได้แก่ การทำให้สุขภาพแข็งแรง กล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น ได้รู้จักตัวเองมากขึ้น เกิดความมั่นใจในตนเอง

- **ด้านจิตใจ** มีความอ่อนโยน มีสัมมาคาราวะ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์-สัตว์ ด้วยกัน จิตใจดี หัวใจเบิกบาน สนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส มีความมั่นใจในการแสดง และสร้างความสุขให้กับตนเอง โดยไม่เลือกเล่นเกมส์

- **ด้านสังคม** ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันคนอื่นเป็นหมู่คณะ เรียนรู้การทำงานเพื่อส่วนรวม มีความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน ทำให้ได้รู้จักนิสัยเพื่อนเพิ่มขึ้น และออกไปทำกิจกรรมเล่นดนตรี, แสดงผลงานที่ตนเองฝึกฝนให้คนฟัง สามารถใช้ทักษะเป็นสื่อในการปลูกพลังเยาวชน และเกิดแรงบันดาลใจในการช่วยกันทำกิจกรรม และการช่วยเหลือสังคม ด้านอื่นๆ มีเวทีให้แสดงออกมากยิ่งขึ้นทั้งในชุมชน-นอกชุมชน และต่างจังหวัดสร้างรอยยิ้มมิตรภาพกับคนรอบข้างและคนอื่นๆ ที่พบเห็น

- **ด้านปัญญาหรือจิตวิญญาณ** เกิดความรู้จักความเข้าใจที่รู้จริงในการเชื่อมโยงงานศิลปวัฒนธรรมชุมชน ได้ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำ เกิดคุณค่าในหัวใจรู้ว่าการเข้าวัดปฏิบัติแต่สิ่งที่ตั้งถามจะนำพาให้ตนเองและผู้อื่นเป็นสุขไม่เบียดเบียนกันและกัน การตั้งใจประดิษฐ์ประดอยสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อถวายแด่พระและประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นทำให้ชีวิตก้าวหน้าและเจริญรุ่งเรือง ทั้งมีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่และตรงต่อเวลาในชีวิตประจำวัน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเสริมสร้างสำนึก-สุภาพะ

จากภาพความสำเร็จของกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น พบว่าเงื่อนไขปัจจัยแห่งความสำเร็จของกิจกรรมสร้างสำนึก-สุภาพะ ให้แก่เด็กเยาวชน และชุมชน เกิดจากปัจจัยสำคัญ 4 ปัจจัย คือ

1. พลังเด็กและเยาวชน

การดำเนินงานกิจกรรมเพื่อเด็กและเยาวชนทุกกิจกรรม ต้องมีเด็กเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่ผู้ใหญ่จัดขึ้นให้เด็กและเยาวชน หรือเป็นกิจกรรมที่เยาวชนจัดขึ้นเองก็ตาม พลังการทำงานของเด็กและเยาวชนเป็นพลังบริสุทธิ์ มีความมุ่งมั่นเพื่อกลุ่ม เพื่อชุมชน และเพื่อความสำเร็จของงาน ทุกคนมีความใฝ่ฝัน มีพลังขับเคลื่อนกิจกรรมที่ตนเองรับผิดชอบ เพียงแต่ว่าผู้ที่เกี่ยวข้องจะเปิดพื้นที่ และให้โอกาสให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์หรือไม่เพียงใดเท่านั้น

2. ครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครอง

ด้วยเหตุที่ครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็กและเยาวชนมากที่สุด และมีหน้าที่คุ้มครอง ดูแล อบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชน ดังนั้นครอบครัว พ่อแม่ ปกครอง จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการจัดกิจกรรมเพื่อเด็กและเยาวชน ถ้าหากกิจกรรมใดที่พ่อแม่ ผู้ปกครองสนับสนุนกิจกรรมนั้นก็จะเกิดผลสำเร็จ แต่หากกิจกรรมใดที่พ่อแม่ ผู้ปกครองไม่สนับสนุนไม่ให้ความสำคัญ กิจกรรมนั้นก็มักเกิดอุปสรรคปัญหา ดังนั้นครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครอง จึงจำเป็นทั้งปัจจัยแห่งความสำเร็จและปัจจัยปัญหาอุปสรรคด้วยเช่นกัน

“...ความสำเร็จก็คือ เริ่มมาจากครอบครัว พ่อแม่ของเรา เปิดโอกาส พ่อแม่เปิดใจยอมรับลูกว่า ถ้าลูกไปทำกิจกรรมอย่างนี้ ลูกต้องได้อย่างนั้นอย่างนี้คาดหวังกับลูก แต่ปัจจุบัน มีความคาดหวัง จากหมู่บ้าน คนในหมู่บ้านก็ยอมรับกันว่า ทำแบบนี้ดีแล้ว ทำให้มี ผลงานแล้วหน่วยงานจะสนับสนุนเราเอง...”¹³”

บางครั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในบางวิชาที่ครูและนักเรียน ได้ทำกิจกรรมร่วมกันเมื่อเกิดอุปสรรคปัญหา เกินกำลังของครูและ นักเรียนนั้น หลายกรณีก็คลี่คลายและสำเร็จได้ด้วยดีจากการสนับสนุน ของครอบครัวและผู้ปกครอง

3. บุคคล หน่วยงาน องค์กร และชุมชน

บุคคล หน่วยงาน องค์กร และชุมชน เป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนกิจกรรมด้านเด็กและเยาวชน โดยเป็นทั้งผู้ปฏิบัติงาน และเป็น ผู้สนับสนุน ส่งเสริมการทำงาน ดังนั้น ความสำเร็จของกิจกรรมจึงต้อง อาศัยบุคคล หน่วยงาน องค์กร ที่เป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและอาศัย บุคคล หน่วยงาน องค์กร และชุมชน ที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนและส่งเสริม

ผู้ปฏิบัติงาน บุคคลผู้ปฏิบัติงาน เป็นส่วนสำคัญของความสำเร็จ ซึ่งพบว่า ความสำเร็จของการทำงานเกิดขึ้นด้วย “คนทำงาน ด้วยใจ” มีจิตอาสา ทำงานอย่างต่อเนื่อง มีความเสียสละ รักที่จะทำงาน แม้อุปสรรคปัญหาที่มี “ใจสู้” และฝ่าฟันอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้น

¹³ บุษยา ชัยรุ่งเรือง เยาวชนเครือข่ายภาคประชาชนแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืนจังหวัด ลำปาง กลุ่มลำปางหนา 26 ตุลาคม 2553.

ผู้สนับสนุน ส่งเสริม บุคคลผู้สนับสนุนส่งเสริม โดยเฉพาะผู้นำองค์กร ผู้นำทางปัญญา ในหน่วยงาน องค์กร และชุมชน เมื่อเข้ามาหนุนเสริมสนับสนุนผู้ปฏิบัติอย่างเหมาะสมแล้ว จะช่วยขจัดปัญหา อุปสรรคระหว่างการทำงาน และมีความต่อเนื่องของกิจกรรมได้

นอกจากนี้การสนับสนุนส่งเสริมของหน่วยงาน องค์กร และชุมชนในพื้นที่ เช่น หน่วยงานราชการระดับจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเครือข่าย ภาคประชาสังคมและภาควิชาการ นับเป็นปัจจัยสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่เสริมหนุนให้เกิดความสำเร็จ

4. เครือข่ายการทำงาน

เครือข่ายการทำงานมีส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมสร้างสำนึกให้เยาวชน ทั้งเครือข่ายระดับพื้นที่ และระดับภาค รวมไปถึงเครือข่ายภาคีส่วนกลาง หรือ กิจกรรมแก้ไขปัญหาและพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมโครงการที่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับประโยชน์ ทั้งนี้เครือข่ายยังเป็นพี่เลี้ยงที่จะช่วยให้ผู้ทำงานมีประสบการณ์ มีองค์ความรู้ มีบทเรียนในการทำงาน มีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หนุนเสริม เต็มเต็ม ซึ่งกันและกัน ทำให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จได้เร็วยิ่งขึ้น

ความสำเร็จของเครือข่ายระดับภาค พบว่า มีการเชื่อมติดต่อประสานงานในส่วนกลางในเชิงขอความสนับสนุน และคำแนะนำ

กรณีเครือข่ายภาคประชาสังคม ในระดับพื้นที่ มีส่วนช่วยพัฒนาให้เกิดงานใหม่ๆ และเป็นกระจกสะท้อนการทำงานในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

แนวทางในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชน

การพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นงานที่ต้องอาศัยเวลาและความต่อเนื่องยาวนานไม่มีที่สิ้นสุด เพราะสภาวะการณ์ของเด็กและเยาวชนแต่ละรุ่นจากรุ่นสู่รุ่นมีความเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันอย่างรวดเร็ว ได้สร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิตวัฒนธรรมทั้งในระดับสังคมโลก สังคมประเทศ และสังคมท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นความยั่งยืนของการพัฒนาเด็กและเยาวชนในด้านการสร้างสำนึก-สภาวะจึงต้องอาศัยแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

ความยั่งยืนของกิจกรรม

แม้ความคิดเห็นของคนในชุมชนจะมีความแตกต่างกัน ขณะที่กิจกรรมอื่นๆ ยังดำเนินการต่อเนื่องตามประเพณีวัฒนธรรม แต่ความยั่งยืนในการทำงานเสริมสร้างสำนึกแก่เด็กและเยาวชนจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องอาศัยการทำงานที่ประกอบด้วย บุคคลทำงาน วิธีการ กระบวนการทำงาน คือ

บุคคลกลุ่มผู้ทำงาน “ใส่ใจเป็นตัวตั้ง-ทำงานด้วยใจ” มีกระบวนการการทำงานขับเคลื่อนกิจกรรมโดย “เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม” เด็ก และเยาวชน “มีโอกาสนและพื้นที่” ได้ทำกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์” มีการขับเคลื่อนงานและกรรมโดยอาศัย “องค์ความรู้และการเรียนรู้” เชื่อมโยงกิจกรรมลงสู่ “ชุมชน” ให้กิจกรรมเด็กและเยาวชนเป็น “กิจกรรมในวิถีชุมชน” ผลักดันให้เกิด “หลักสูตรชุมชน” “แผนชุมชน” “แผนนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” รับรองโครงการกิจกรรมให้เกิดความต่อเนื่อง และมีการ

“สื่อสาร” สร้างความเข้าใจ เผยแพร่ข้อมูลให้ตระหนักรู้ เรียนรู้ ในการสร้างเสริมสำนึก-สุภาพะให้เกิดขึ้นทั้งเด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไป

แนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรม

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดในการดำเนินงานกิจกรรมสร้างเสริมสำนึก-สุภาพะ และความเป็นเยาวชนที่ดีของชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและเกิดความต่อเนื่องในการทำงาน

1) พัฒนารูปแบบกิจกรรมให้เป็นกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานเปิด “โอกาสและพื้นที่” ให้เด็กและเยาวชนได้ใช้พลังความสามารถอย่างเต็มศักยภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกแบบกิจกรรมนั้นทำอย่างไรให้เป็นกิจกรรมที่ “โดนใจ” และ “ได้ใจ” เด็กและเยาวชนต้องเป็นกิจกรรมที่ “เด็กนำผู้ใหญ่หนุน”

2) พัฒนารูปแบบกิจกรรมในเชิงบูรณาการการทำงานใน “พื้นที่ระดับตำบล” โดยเชื่อมโครงการที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมกัน ทั้งในเชิงประเด็น เชิงพื้นที่ เชิงกิจกรรม และกลุ่มเป้าหมาย เชื่อมโยงกิจกรรมทั้งของโรงเรียน หมู่บ้านชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานองค์กรอื่นๆ เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะ “กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง” ซึ่งเป็นปัจจัยอุปสรรคปัญหาและปัจจัยความสำเร็จของกิจกรรม ให้กิจกรรมของเด็กและเยาวชนเป็น “กิจกรรมในวิถีชุมชน” โดยอาศัยกลไกของหมู่บ้าน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หนุนเสริมโดยใช้พลังเยาวชนทั้งระดับหมู่บ้านระดับตำบลเป็นกลไกขับเคลื่อนกิจกรรม เช่น สภาเด็กและเยาวชนตำบล ชมรมเครือข่ายเยาวชน สภานักเรียน เป็นต้น

3) ผลักดันให้เกิดแผนงานรับรองโครงการกิจกรรมเสริมสร้างสำนึกแก่เด็กและเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนงานระดับ “ชุมชน” “หมู่บ้าน” “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานที่เกิดจากแรงผลักดันภายในชุมชน และเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น สอดคล้องกับกลุ่มเยาวชนแต่ละกลุ่ม และสอดคล้องกับภารกิจหลักของผู้ดำเนินกิจกรรม

4) พัฒนารูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างสำนึกแก่เด็กและเยาวชนให้มีความ “สอดคล้อง” และสามารถ “สอดแทรก” กับภารกิจหลักของผู้ดำเนินกิจกรรมพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มนั้นมีการเน้นประเด็นเนื้อหาหลักของกิจกรรมแตกต่างกันไป อาทิ ประเด็นครอบครัว ประเด็นยาเสพติด ประเด็นคุณธรรม จริยธรรม ประเด็นสุขภาพอนามัย ประเด็นเพศศึกษา ประเด็นการศึกษาและการเรียนรู้ ประเด็นสังคมการเมืองประชาธิปไตย ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องมี “ชุดความรู้” เกี่ยวกับกิจกรรมเสริมสร้างสำนึกนั้นๆ ให้แก่เด็กและเยาวชน และพัฒนาระบบเครือข่ายการทำงานนอกเหนือจากประเด็นหลักในการทำงานของแต่ละกลุ่ม

5) การจัดกิจกรรมสร้างเสริมสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชนควรให้ความสำคัญในด้าน “การสื่อสาร” เผยแพร่ข้อมูล สร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างความตระหนักรู้ สร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทั้งในเด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายในระดับจังหวัด อีกทั้งยังเป็นการคืนข้อมูล การทบทวนสรุปบทเรียนเพื่อพัฒนาสร้างสรรค์กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีทิศทางเป้าหมายร่วมกัน

สรุป

การพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นงานที่ต้องอาศัยเวลาและต้องมีรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทการทำงานของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เหมาะสมทันต่อสภาวะการณ์ของเด็กและเยาวชนและสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนอย่างรวดเร็ว จากการศึกษาพบว่าแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อสร้างสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชน จึงควรพัฒนารูปแบบกิจกรรมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน บูรณาการให้เข้ากับพื้นที่ระดับตำบล การพัฒนาเครือข่ายการทำงานด้านเด็กและเยาวชน การสื่อสารสร้างความรู้ความเข้าใจในพื้นที่อย่างทั่วถึง

ท้ายเล่ม...

รู้สึกระหว่างบรรทัด

ข้าพเจ้าได้เคยเขียนเพลง เขียนกวี ทำงานศิลปะมาบ้าง ทำกิจกรรมพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนมากกว่า 20 ปี ทั้งโครงการขนาดเล็กและใหญ่บ้างตามสมควร หลายหน่วยงานที่ข้าพเจ้าได้ถูกรับเชิญเป็นวิทยากรกระบวนการ วิทยากรเนื้อหา คณะทำงานขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาสังคมหรือแม้แต่เป็นที่ปรึกษาให้ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ทำให้ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ทั้งที่อยู่ในกรอบที่กำหนดไว้ และนอกเหนือจากสิ่งที่มีอยู่ บ่อยครั้งที่ต้องคิดใหม่ ทำใหม่ เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ทางการพัฒนาศักยภาพแก่เด็กและเยาวชน

ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ทำหน้าที่สร้างกระบวนการสร้างคน ได้เรียนรู้ถึงปัญหาและความซับซ้อนทางสังคมที่หลากหลาย ซึ่งเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนสับสนในทิศทางการพัฒนาที่ผู้ใหญ่หยิบยื่นให้ โดยผ่านโครงสร้างของการพัฒนาประเทศ ซึ่งก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของผู้บริหารประเทศ ขาดความต่อเนื่อง เชื่อมโยงตามศักยภาพและสภาพที่แท้จริง

ที่ผ่านมาเด็กเยาวชนถูกพัฒนาอยู่บนสายพานลำเลียง เพื่อป้อนเข้าสู่การผลิตระบบอุตสาหกรรมแรงงาน (โรงงาน) แม้จะเพียรจำเรียนมามากเพียงใดคงไม่สามารถเป็นได้ดังคำพูดของพ่อแม่ที่วาดหวัง “เรียนเก่งๆ ให้เป็นเจ้านายคนนะลูก” น้อยคนนักที่จะเป็นอย่างนั้นได้

ข้าพเจ้ามีใจคนที่กำหนดทิศทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาทุกอย่างได้ แต่ด้วยโอกาสและมีสิ่งดีที่หิбыยื่นให้ ทำให้ข้าพเจ้าต้องลุกขึ้นและมองสังครอบด้านอย่างมีคุณค่าเช่นกัน ทุกครั้งข้าพเจ้าก็จะเรียนควบคู่กับการหิбыยื่นเสมอแม้จะยากเพียงใด วันที่เรายืนหยัดอยู่ได้อย่างที่ใครๆ ยอมรับ มีใจความสำเร็จที่สมบูรณ์แท้จริง แต่สิ่งที่เราได้เริ่มต้นทำด้วยใจรักต่างหาก ที่เป็นความสมบูรณ์ด้วยความสุข

วันที่ได้รับมอบหมายให้ทำภารกิจหนังสือเล่มนี้ คือ วันที่ข้าพเจ้าคิดหนักอีกวันหนึ่งว่า จะต้องเขียนอะไรบ้างที่จะทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุด แต่เมื่อลงมือทำก็เขียนซ้ำแล้วซ้ำอีก แก่แล้วแก่อีกอยู่หลายรอบแม้ข้าพเจ้าจะเป็นนักกิจกรรมก็ตามแต่ใช้ว่าการเขียนหนังสือจะเหมือนการเขียนบันทึก

เมื่อข้าพเจ้านิ่งพอ จึงทบทวนตัวเองตลอดระยะเวลากว่า 16 ปี ที่อยู่ในชุมชนแห่งนี้ ข้าพเจ้าจึงได้เห็นสิ่งที่ทำได้ดีที่สุด คือสิ่งที่ใกล้ตัวที่สุด สัมผัสบ่อยที่สุด ค้นเคยที่สุด และอีกหลายอย่างที่เป็นที่สุดของใจตัวเองในภวะนั้น ข้าพเจ้าจึงคิดว่า การเขียนแบบเรื่องเล่าน่าจะเห็นภาพความใกล้ชิดของชุมชนมากขึ้น แม้หนังสือหลายเล่มที่ข้าพเจ้าเคยอ่านจะเป็นครูนำทาง แต่ด้วยสำนวน ลีลาความรู้สึก ข้าพเจ้ามีอาจลุ่มลึกเหมือนครูได้ ข้าพเจ้าพยายามปรับให้เป็นตัวเองเท่าที่จะเป็นได้

หนังสือเล่มนี้จะเป็นครูให้ข้าพเจ้าอีกเล่มหนึ่ง ที่ให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้
ซ้ำแล้วซ้ำอีก และเมื่อข้าพเจ้าหยิบขึ้นมาอ่านเมื่อใดจะรู้ถึงความ
รู้สึกนั้นเช่นกัน เพราะทุกบรรทัดของการบันทึก ข้าพเจ้าจะให้กำลังใจ
ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้เสมอ

หวังเพียงว่าหากหนังสือเล่มนี้เป็นจิ๊กซอว์หนึ่งในกระบวนการ
ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา
และจิตวิญญาณ คงเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งของคนรุ่นใหม่ที่จะเห็น
แบบอย่างความร่วมมือของคนในชุมชน ที่มีได้ซื้อหาด้วยเงิน แต่เป็น
ดินแดนแห่ง “สำนึกสุภาพะ” ที่มีคุณภาพชีวิตที่อุดมและยั่งยืนสืบไป

ด้วยจิตคารวะ
ปรีพนธ์ วัฒนขำ

อ้างอิง

- การสร้างแรงบันดาลใจ. จากเว็บไซต์. <http://register.utcc.ac.th/KM2553/33F5.html>
- ขนมไทยภาคอีสาน. จากเว็บไซต์. <https://sites.google.com/site/kanomthaipfm/pak>
- ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. กรกฎาคม 2554. เมล็ดพันธุ์ชีวิตบูรณาการ. (คู่มือเรียนรู้และทดลองปฏิบัติการบูรณาการ แบบระบบที่มีชีวิตเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะในสังคม)
- ตำนานและประวัติความเป็นมาของขนมไทย.
จากเว็บไซต์. <https://sites.google.com/site/kanomthaipfm/history>
- บุชา ชัยรุ่งเรือง เยาวชนเครือข่ายภาคประชาชนแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืนจังหวัดลำปาง กลุ่มลำปางหนา. 26 ตุลาคม 2553. : แนวทางการสร้างเสริมสำนึกความเป็นพลเมือง).
- ประเวศ วะสี คลื่นวิกฤตลูกที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
อ้างอิงใน เอกวิทย์ ณ ถกลาง. ศ.ดร 2544.26
- พระมหาจุฑาชัย (ว.วชิรเมธี). ภูมิปัญญาข้าวไทย.
<http://app1.bedo.or.th/rice/GeneralInfo.aspx?id=6>
- พุทธทาสภิกขุ. ๒๖ สิงหาคม ๒๕๔๘.
จากเว็บไซต์. http://www.buddhadasa.com/freethink_book/faith.html

ภูมิปัญญา. จากเว็บไซต์. <http://tkagri.doae.go.th/temp.php?gpg=title02>

ระพี สาคริก. อ่างใน ประภาภัทร นิยม. 2550. (เมล็ดพันธุ์ความดี เนื้อแท้ของความเป็นมนุษย์).

วัชรภรณ์ วัฒนขำ. (2552). การพัฒนารูปแบบการเกษตรพื้นที่กึ่งเมืองเพื่อการพึ่งตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการ พัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

รำลึกคุณ

พ่อ-แม่-ครูบาอาจารย์

พระครูสุวรรณ ธรรมาทร เจ้าอาวาสวัดโพนงาม บ้านติดต่อ

เจ้าอาวาสวัดป่าสันติธรรมาราม บ้านติดต่อ

นายไพศาล วรพันธุ์ นายกเทศมนตรีตำบลนาอาน

นายประสาธ ศรีสั่งข์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านติดต่อหมู่ 9

นายวีระ สมพงษ์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านติดต่อหมู่ 1

นายพิชัย รามศิริ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านติดต่อ

นายไสว เทพพงษ์ ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านติดต่อ

นางระวี ก้อนพิลา ประธานกลุ่ม อสม.บ้านติดต่อ

นางรัตนาพร คำนุชิต ปราชญ์ชาวบ้าน

นางลำดวล นนทะศรี ปราชญ์ชาวบ้าน

นางระเปียบ เทพพงษ์ ปราชญ์ชาวบ้าน

นางนงลักษณ์ บุตรพรหม ปราชญ์ชาวบ้าน
นางกัญญา สร้อยคำ ปราชญ์ชาวบ้าน
อาจารย์สุวิทย์ สารเงิน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นหมอลำไทเลย
ดร.สง่า กำจัด ประธานชมรมผู้สอนดนตรี จังหวัดเลย
มูลนิธิสายธารประชาธิปไตย
นายประพนธ์ พลอยพุ่ม ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย
สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดเลย
เมืองเลยการพิมพ์ จังหวัดเลย
ชมรมสื่อเสรีเลย จังหวัดเลย
นักวิจัยเพื่อท้องถิ่น บ้านติดต่อ
ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านติดต่อทุกท่าน
เยาวชนพี่เลี้ยงอาสาสมัคร “หน่อไม้หวาน”
เยาวชน “เด็กดี” บ้านติดต่อ
เครือข่ายสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ ภาคอีสาน
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
แผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ (ศสส.)

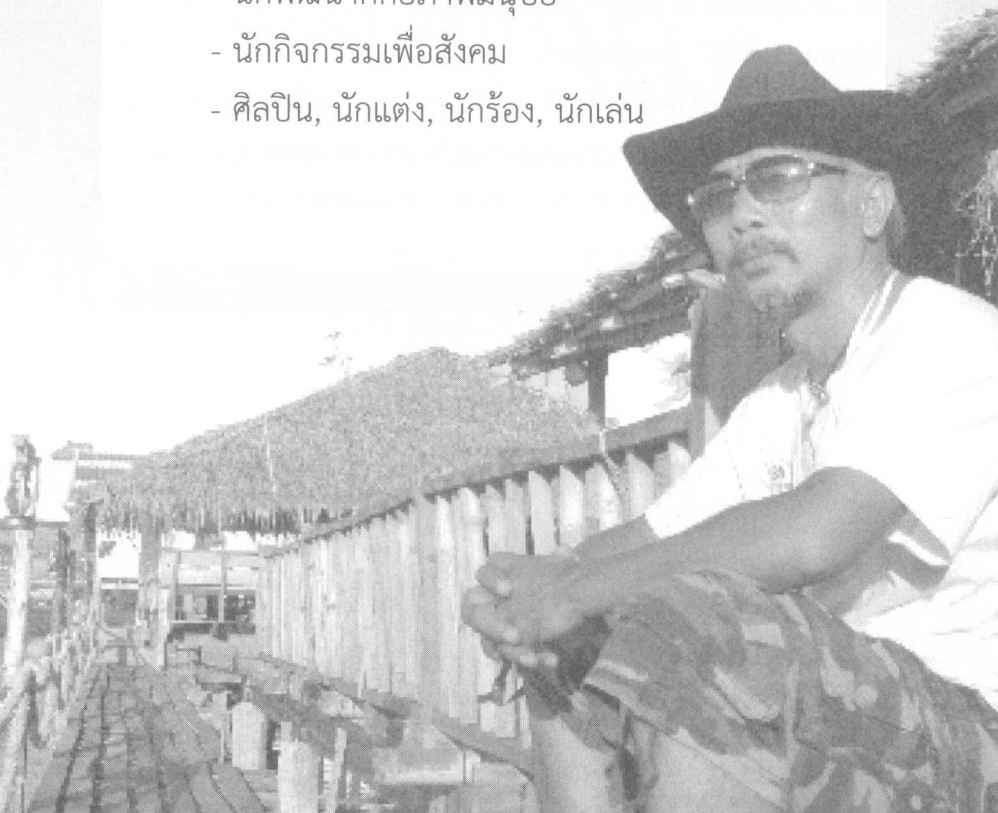
นายปรีพจน์ วัฒนขำ

เกิด : จังหวัดขอนแก่น

การศึกษา : โรงเรียนเพาะช่าง

ผลงาน/รางวัล

- รางวัลคนดีศรีเมืองเลย ปี 2549
- รางวัล 76 คนดีนำทาง แทนคุณแผ่นดิน ปี 2552
- นักสื่อความหมายธรรมชาติ
- นักพัฒนาศักยภาพมนุษย์
- นักกิจกรรมเพื่อสังคม
- ศิลปิน, นักแต่ง, นักร้อง, นักเล่น

ศูนย์ส่งเสริมวิถีชีวิต
ที่ยั่งยืน (สสส.)

เพื่อคนไทยทุกคน

สสส.
สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.)

“เราอยู่โดยปราศจากความอคติ
ต่อธรรมชาติมาแต่เดิม
ข้ายังให้ความเคารพบูชาอย่างรู้คุณ
เราถูกปลูกฝังให้คารวะต่อผู้มีพระคุณ
ตอบแทนผู้มีน้ำใจ แบ่งปันคนยากไร้
ทำบุญทำทาน นอบน้อมถ่อมตน
ไม่ลบหลู่ดูแคลนต่อธรรมชาติและมนุษย์ด้วยกัน
ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับมนุษย์
ไม่ใช่มนุษย์ที่ได้ประโยชน์
แต่ยังมีสัตว์ต่างๆ อีกมากมายหลายชนิด
ที่ยังพึ่งพาธรรมชาติเช่นเดียวกัน”

ปริพนธ์ วัฒนขำ

บ้านนารักตะวัน

